

ACADEMIA ROMÂNĂ
Grupul de reflecție
Evaluarea Stării Economiei Naționale

ESEN-2
INTEGRAREA ROMÂNIEI ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ

SOCIETATEA CIVILĂ ÎN FAȚA GLOBALIZĂRII

Acad. Vasile STĂNESCU

Secția de Științe Economice, Juridice și Sociologie a Academiei Române

Institutul Național de Cercetări Economice
Centrul de Informare și Documentare Economică

ACADEMIA ROMÂNĂ
Grupul de reflecție
Evaluarea Stării Economiei Naționale

Coordonare generală:
Academician Eugen SIMION
Președintele Academiei Române

Coordonare executivă:
Acad. Aurel IANCU

Consiliul de orientare și evaluare științifică:

Secția de Științe Economice, Juridice și Sociologie a Academiei Române

Acad. Tudorel POSTOLACHE, președintele Secției;
Prof. dr. Constantin BĂRBULESCU, m.c.; Acad. Mircea Paul COSMOVICI;
Prof. dr. Daniel DĂIANU, m.c.; Acad. Emilian DOBRESCU;
Prof. dr. Ion DOGARU, m.c.; Acad. Ion FILIPESCU; Acad. Aurel IANCU;
Prof. dr. Constantin IONETE, membru de onoare al Academiei Române;
Prof. dr. Mugur C. ISĂRESCU, m.c.; Acad. Costin KIRIȚESCU;
Prof. dr. Vasile STĂNESCU, membru de onoare al Academiei Române;
Acad. Iulian VĂCĂREL; Prof. dr. Gheorghe ZAMAN, m.c.;
Prof. dr. Cătălin ZAMFIR, m.c.

Institutul Național de Cercetări Economice

Prof.dr. Mircea CIUMARA, director general
Prof.dr. Valeriu IOAN-FRANC, director general adjunct
Prof.dr. Gheorghe DOLGU

Directoratul și secretariatul științific

Prof. dr. Valeriu IOAN-FRANC; Prof. dr. Sorica SAVA;
Mircea FĂȚĂ; Drd. Aida SARCHIZIAN; Dan OLTEANU

*Ediție realizată cu asistență financiară din partea Comunității Europene,
grant B7-030-ZZ00 24.03.08.15.*

*Punctele de vedere exprimate în acest studiu aparțin autorilor și, prin urmare, nu pot fi
considerate în nici un fel ca exprimând punctul de vedere oficial al Comunității Europene.*

CUPRINS

1. Aspecte privind societatea civilă românească.....	5
2. Dimensiunile globalizării.....	21
3. Organisme guvernamentale cu caracter suprastatal - instrumente ale ordinii juridice internaționale	27
4. Societatea civilă <i>versus</i> globalizare/regionalizare.....	48
5. Integrarea României în structurile comunitare	62
6. Societatea civilă în fața globalizării	67

CONTENTS

1. Aspects of the Romanian civil society	5
2. The dimensions of globalization.....	21
3. Superstate governmental bodies - Instruments of international legal order	27
4. Civil society <i>versus</i> globalization/regionalization.....	48
5. Romania's integration into the Community structures	62
6. Civil society facing globalization.....	67

1. ASPECTE PRIVIND SOCIETATEA CIVILĂ ROMÂNEASCĂ

Element constitutiv al sistemului democratic, societatea civilă acționează în afara limitelor stricte ale pieței și statului, ca un “al treilea domeniu” al societății, aflat la interferența celor două domenii tradiționale, eliberat de constrângătoarele reguli de organizare și funcționare ce guvernează domeniul public și de obsesia profitului ce condiționează domeniul privat, existența societăților comerciale.

Ea implică tot atâtea dimensiuni câte le presupune întreaga viață socială: economică, juridică, culturală, etică etc. Fiecare dimensiune socială dispune de structuri, mijloace, metode, tehnici și tehnologii proprii, de sfere distincte de preocupări. Fiecare dimensiune socială constituie o activitate cognitivă cu semnificațiile ei epistemologice și sociologice. Fiecare este un produs al necesităților umane, al dinamicii pe care o trăiește epoca, un produs specializat și, ceea ce este caracteristic tuturor dimensiunilor sociale, fiecare, prin natura sa, presupune, obligatoriu, integrarea plurivalentă a dimensiunilor, interferența și convergența acestora. Nici una nu se poate manifesta în afara contextului, fiecare influențează prin specificitate celelalte dimensiuni, fiecare depinde de fiecare, constituind, până la urmă, un sistem agregat. De aceea, când vorbim, de exemplu, despre economie, pentru a avea reprezentarea cât mai veridică a stării de fapt, trebuie discutat, obligatoriu, de contextul intern și extern în care ea se desfășoară: ordinea de drept, valorile democrației, valorile morale, starea socială, starea de sănătate, demografică, culturală și de învățământ, cercetarea științifică, contextul politic etc., de fapt, vorbim de starea națiunii, de destinul său.

Rațiunea de a fi a societății civile, a segmentelor sale, constă în: reconstruirea adevăratului sens al solidarității umane, conștientizarea și activizarea cetățenilor prin implicare, multiplicarea mijloacelor de expresie și extinderea dialogului social, politic și economic, promovarea drepturilor și libertăților fundamentale individuale, sprijinirea reformei și identificarea punctelor sensibile generatoare de clivaje și conflicte sociale, medierea între guvernați și guvernanți și asigurarea feedback-ului comunicării dintre zona civilă și cea decizională, facilitarea comunicării prin formarea unor rețele informale sau formale la nivel local, național și internațional.

Raportul societate civilă – putere publică diferă de la țară la țară, în funcție de condițiile date. Astfel, atributele, funcțiile, preocupările și obiectivele societății civile într-o țară evoluată, puternic industrializată, cu un nivel general de trai corespunzător contribuie la perfecționarea democratizării și modernizării organizațiilor și instituțiilor puterii și, în consecință, la perfecționarea modului de funcționare a societății civile însăși.

Într-o țară mai puțin dezvoltată, săracă, cu un nivel de trai scăzut, preocupările societății civile sunt axate prioritar asupra măsurilor de protecție

socială, iar în ce privește societatea civilă ca atare, preocuparea este de a se reconstrui și instituționaliza ca o realitate viabilă, de a-și defini componentele în cadrul unui sistem societal, de a-și stabili identitatea, de a se redescoperi pe sine și de a asigura democratizarea societății, instaurarea statului de drept, reconsiderarea sentimentului comunitar.

Societatea civilă românească și componentele ei, încă fragile, încep treptat să devină ceea ce trebuie să fie, adică să echilibreze balanța puterii: sindicatele au devenit conștiente de rolul și locul lor în societate (unele chiar și-au radicalizat acțiunea), patronatele, ca și celelalte forme asociative, prin consolidarea organizatorică, dar și prin acțiune – încă timidă – încep să-și manifeste prezența.

Cu toate acestea, societatea civilă nu a fost capabilă ca, sub presiunea realității, să determine schimbarea discursului și acțiunii politice, unele componente societale intrând în jocul partidelor, acceptând regulile acestui joc politic, la care a participat și o parte a mediei, în detrimentul interesului general și, nu în ultimul rând, în contrasens cu o serie de priorități imperative, neonorate sau lăsate în plan secund, și care justifică persistența în timp a dificultăților economice și a crizelor multiple cu care se confruntă societatea românească.

În aceste condiții, societatea civilă ar trebui să se preocupe intens de formarea și consolidarea culturii politice și civice autentice la nivelul unor segmente cât mai extinse ale populației, în paralel cu conștientizarea drepturilor și posibilităților concrete de sancționare a actului politic precar fie prin inacțiune, fie prin acțiune necorespunzătoare.

Secolul XXI, destinat atât progresului economiei și social, cât și globalizării, impune o redefinire a statutului societății civile, reconsiderarea rolului ei de prim-ordin în exercitarea controlului asupra puterii, dar și implicarea activă, conștientă și responsabilă în eforturile puterii de gestionare a patrimoniului național și a treburilor publice în consens cu interesul general.

În prezent, după unsprezece ani de la Revoluția din decembrie 1989, nu mai putem invoca faptul că nu știm ce să facem cu libertățile noastre. Alături de drepturi, avem – trebuie să avem – opțiuni, obligații și răspunderi, dreptul de a lua decizii și de a ne hotărî singuri destinele, de a pretinde celorlalți îndeplinirea îndatoririlor lor, în condițiile respectării legii, instituțiilor și a valorilor democratice.

Misiunea fundamentală a organizațiilor neguvernamentale este catalizarea energiilor comunității pentru obținerea unor schimbări pozitive la nivelul întregii societăți sau cu privire la anumite grupuri mai restrânse. În esență, misiunea acestor entități se concentrează pe conceptul de serviciu de utilitate publică sau cvasipublică.

Dacă o misiune generică poate fi ușor formulată, în practică diversitatea misiunilor specifice declarate de numeroasele organizații neguvernamentale existente întrece orice limite ale imaginației. De la misiuni filantropice, sociale, educative, culturale sau etnice la misiunea de sprijinire a dezvoltării economice și

sociale; de la misiunea de apărare a drepturilor și libertăților fundamentale și de promovare a intereselor sociale, economice și culturale ale categoriilor reprezentate la misiunea de reprezentare a intereselor de afaceri și profesionale; de la misiunea militării pentru protecția mediului la misiunea promovării relațiilor de prietenie și cooperare internațională; de la misiunea apărării drepturilor și intereselor la nivel național și internațional la globalizarea sectorului asociativ și enumerarea ar putea continua. Necesitatea adaptării permanente la dinamica vieții sociale și economice, fluctuația nevoilor sociale identificate ca fiind prioritare sau staționare pe poziția "în atenție", multitudinea cerințelor sociale tipice sau atipice justifică această arie largă de misiuni asumate.

Organizațiile neguvernamentale și-au asumat rolul de purtători de cuvânt ai societății civile, de subiecți de reflecție, de analiză critică, de revendicare, sancționare și responsabilizare a factorilor decizionali de putere, prin articularea unor demersuri coerente pentru promovarea drepturilor și libertăților constituționale fundamentale, prin oferirea unor modele alternative de servicii sociale și de consultanță civică.

Aceste obiective nu au devenit imediat operaționale. Unele dintre ele s-au dovedit chiar utopice pentru realitatea dură, configurată de reziduri successorale persistente, dar și de incoerență sau neprofesionalism decizional. Și astăzi se încearcă, de exemplu, eficientizarea sistemului de sancționare civică a greșelilor culpabile politic, sistem ale cărui disfuncționalități majore îl fac inoperabil extraelectoral, cu consecințe negative suportate, discriminatoriu, de entitățile civile.

Din păcate, apelurile de reformare politică, economică și socială, educațională și culturală, civică și mediatică etc. au găsit cu dificultate calea spre sectorul decizional politic, fiind receptate de arii mai mult sau mai puțin extinse social, marcate încă de reziduurile totalitarismului din perioadele anterioare momentului decembrie 1989.

Astfel, nu numai Guvernul, ci și *structurile organizatorice statale, create anume pentru relația cu societatea civilă* au dat, nu de puține ori, dovadă de receptivitate limitată. Avem în vedere departamente, direcții generale, direcții, oficii, servicii etc. pentru informații publice și raporturile cu societatea civilă, începând de la cele două Camere, Președinție și Guvern, ministere până la prefecturi și autorități ale administrației publice locale¹.

Obiectivele acestor structuri, declarate în statutele și regulamentele de organizare și funcționare ale instituțiilor în cadrul cărora sunt create, vizează, cu prioritate, promovarea politicii de parteneriat și de dialog social-economic

¹ În prezent, Hotărârea Guvernului României nr. 9/2001 privind reorganizarea și funcționarea prefecturilor, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 18 din 11 ianuarie 2001. A se vedea și Legea administrației publice locale nr. 215/2001, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 204 din 23 aprilie 2001. În același timp, în cadrul ministerelor funcționează comisii de dialog social între administrația publică, patronat și sindicate (a se vedea Hotărârea Guvernului României nr. 314/2001, privind înființarea, organizarea și funcționarea comisiilor de dialog social în cadrul unor ministere și al prefecturilor, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 142 din 22 martie 2001).

multipartit, susținerea sectorului asociativ, ca actor public de importanță majoră pentru implicarea și participarea civică și pentru stimularea solidarității sociale, realizarea de contacte și schimburi informaționale permanente cu organizațiile neguvernamentale, organizarea de manifestări pentru exprimarea propriului punct de vedere cu privire la unele probleme majore cu care se confruntă societatea la un moment dat și a căror rezolvare necesită un efort comun, stabilirea unor obiective de interes comun, ca și punerea în practică a unor proiecte, programe sau activități comune, centrate pe interesul general sau la nivel local.

Dacă relația societății civile cu Guvernul și cu structurile menționate s-a realizat în condiții precare, la nivel local s-a manifestat o oarecare disponibilitate.

În același timp, din evaluarea comportamentului organizațiilor neguvernamentale nu pot fi eliminate propriile curențe ale sectorului nonprofit românesc, generate de insuficient activism², de un grad redus de eficiență, de specializarea relativă a personalului permanent angajat, de absența sau limitarea sinergiei și sincronității, necesare pentru imaginea de ansamblu a acestei componente a societății civile.

Printre cauzele perceperii necorespunzătoare a organizațiilor neguvernamentale, care împiedică cooperarea cu autoritățile de stat, pot fi menționate: informarea insuficientă a autorităților cu privire la rolul, scopul și obiectivele organizațiilor, cunoașterea relativă a priorităților și resurselor, ca și a programelor și strategiilor de dezvoltare comunitară, la care se adaugă perceperea lacunară a funcționarilor publici, bazată pe atitudini și practici tradiționale, insuficient de sensibile la stimularea formelor corporatiste în furnizarea serviciilor sociale și comunitare, la promovarea comportamentului asociativ al populației, la dezvoltarea unor strategii care să conducă la consolidarea culturii civice.

De aceea, dezvoltarea unei rețele naționale de organizații neguvernamentale, în toate domeniile de activitate, mai ales în plan local (un loc special constituindu-l mediul rural), apare cu atât mai necesară cu cât disparitățile regionale între urban și rural, tradiții zonale etc., ca și lipsa de comunicare conduc la adâncirea discrepanțelor.

Dezvoltarea unei asemenea rețele presupune organizare, programe, strategii, comunicare, parteneriat, percepție pozitivă, inclusiv sprijin material, financiar și uman din partea autorităților locale și centrale, pentru a putea răspunde nu numai provocărilor procesului de tranziție, ci și tendințelor de globalizare care dezvoltă noi provocări, alte tipuri de nevoi și interese, alte mijloace și, ca urmare, un comportament civic și asociativ care va fi, probabil, reconsiderat, adaptat mereu la noile realități care apar.

² "Conform investigațiilor FDSC, sectorul ONG a prezentat constant un grad ridicat de inactivitate: multe organizații practic nu funcționează. Cele mai multe dintre organizațiile inactive nu își consemnează însă legal încetarea activității. Se poate aprecia că nucleul cel mai activ, cu influență națională, este alcătuit din circa 400 ONG". (Raportul național al dezvoltării umane – România 1999, inițiat de PNUD, realizat de Academia Română, București, Editura Expert, 1999, p. 64).

În același timp, trebuie semnalat faptul că multe organizații neguvernamentale au “absentat nemotivat” nu numai de la implicarea civică și activă în domeniul de activitate declarat, dar și prin minusurile cumulate diminuând mult calificativul acordat sau autoevaluat.

Gradul relativ ridicat de neimplicare ori implicarea parțială a sectorului neguvernamental românesc, existența efemeră sau doar aparentă a unor asociații și fundații, inclusiv acuzele mass-media cu privire la unele activități ilegale, imorale, pseudoprofitabile.

Realitatea demonstrează importanța parteneriatului sector public – sector privat – societate civilă în depășirea momentelor de criză majoră. Pentru maximizarea oportunităților limitate ale perioadei de tranziție la economia de piață, pentru reducerea costurilor sociale ale tranziției și a duratei măsurilor de austeritate, este nevoie, în egală măsură, de credibilitate politică, de profesionalism, de efort comun, de renunțare rațională, de solidaritate socială, de bună credință politică și civică și de asumarea responsabilității la nivel individual și de grup³.

Ultimul deceniu, încercând să valorifice reactivarea pluralismului multidimensional (social, politic, economic și cultural), coincide cu o expansiune asociativă constantă, consecință a implicării civice și reacție de răspuns societal la nevoia de solidarizare, de reflecție și de sancționare publică, de mobilizare și de articulare a unor demersuri coerente pentru promovarea drepturilor și libertăților fundamentale și pentru valorificarea unor revendicări justificate.

De remarcat și concordanța expansiunii asociative din România, în perioada de referință pe care o avem în vedere, cu tendința generalizată de explozie asociativă la nivel regional. Afirmatia este valabilă în special pentru Europa Centrală și de Est, sectorul neguvernamental din această regiune geografică evoluând într-un context aproximativ similar, marcat de crize acute, de ordin

³ Pentru confirmarea acestei afirmații, cităm din experiența franceză dintr-o perioadă de criză similară cu cea a societății românești contemporane.

Franța a răspuns crizei anilor '80 prin aplicarea unui program macroeconomic, denumit “alternativa rigorii”, cu obiectivul declarat de realizare a “competitivității prin deflație”. Acest programul macroeconomic de austeritate se baza pe stimularea concomitentă a competitivității și deflației, cu consecința scăderii inflației și creșterea performanței economice. Un element de importanță majoră în aplicarea “alternativei rigorii” l-a constituit voința politică a guvernanților de a-și supune credibilitatea șocului inevitabil indus de dublarea creșterii șomajului cu scăderea salariilor, combinația “explozivă” acceptată ca soluție viabilă pentru reducerea costului forței de muncă și pentru creșterea profitabilității de ansamblu a activității economice și a investițiilor. Factorul determinant, ce garantează succesul programului, este însă interacțiunea dintre decizia politică și realitate.

Deși contestată frecvent, această politică de austeritate și-a dovedit eficiența, o eficiență probată, de-a lungul unui deceniu de aplicabilitate, atât în Franța, cât și în Italia, Belgia și Germania. Alternativa viabilă, ca politică economică, a “competitivității prin deflație” a fost confirmată și de eșecul politicilor exclusiv/predominant monetariste adoptate de țările membre ale Uniunii Europene pentru pregătirea introducerii ECU-ului, moneda unică europeană (Tribuna economică, nr. 51-52/1998, p. 48-49).

economic și financiar, de eficiență minimă, dar și de o serie de probleme de identitate și de legitimitate⁴.

Expansiunea asociativă constantă și consistentă a ultimului deceniu nu anulează valabilitatea caracteristicii generice a sectorului nonprofit românesc, un sector prin excelență de dimensiuni mici în raport cu economia României⁵, dar și cu media central și est-europeană⁶ sau cu cea internațională⁷.

Se pot identifica mai multe cauze ale dimensiunilor reduse specifice sectorului neguvernamental autohton, cu accent pe cele financiar-economice, dar și social-politice ce au marcat spațiul românesc postdecembrist.

Nominalizăm, în acest context, dificultățile economico-financiare cu care s-au confruntat (și se confruntă) organizațiile neguvernamentale, în condițiile unor surse de venituri incerte, aleatorii și de dimensiuni reduse; la acestea se adaugă o susținere financiară publică aproape inexistentă, datorită resurselor bugetare limitate, dar și educației insuficiente cu privire la rolul ONG-urilor.

Abordarea raporturilor dintre administrația publică și ONG-uri este un demers care nu poate fi neutru din punct de vedere axiologic, necesitând asumarea unei poziții în raport cu valorile societății. A promova relații de colaborare între aceste părți, a stimula formule de parteneriat administrație publică – ONG-uri, reprezintă o opțiune în favoarea democrației și a unei evoluții democratice a proceselor dintr-o societate.

Modificările permanente ce apar în mediu, generând în consecință noi nevoi sociale sau amplificarea celor existente deja, impun o continuă evaluare și reorientare a activităților principalilor actori ai comunității către prioritățile momentului.

Parteneriatul organizațiilor neguvernamentale este o problemă atât de importantă încât să justifice o asemenea dislocare de forțe? Și dacă răspunsul este “da”, atunci “de ce?”.

⁴ A se vedea, în acest sens, Éva Kuti, *Different Eastern European Countries at Different Cross-Roads*, “*Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organization*”, vol. 10, nr. 1, 1999, p. 51-60.

⁵ De exemplu, în anul 1995, o singură societate comercială privată românească inclusă în categoria întreprinderilor mari deține un personal echivalent numeric cu aproximativ 1 din totalul angajaților din sectorul nonprofit. (A se vedea Lester M. Salamon, Helmut K. Anheier et alii, *Global Civil Society Dimensions of the Nonprofit Sector*, Johns Hopkins Center for Civil Society Studies, 1999, p. 339).

⁶ În anul 1995, sectorul nonprofit deține un procent de 0,6% din numărul total de angajați din România. În același an, ponderea sectorului nonprofit prin raportare la numărul total de locuri de muncă era, în Slovacia, de exemplu, de 0,87%, în Ungaria, de 1,33%, iar în Republica Cehă, de 1,75%. Rămânerea în urma mediei din Centrul și Estul Europei reprezintă, în principal, o consecință a rezultatelor economice slabe obținute de România în această perioadă. (A se vedea Lester M. Salamon, Helmut K. Anheier et alii, *Globalizarea sectorului nonprofit*. O revizuire. Rezumat, op. cit., 1999, p. 30).

⁷ Sectorul nonprofit românesc a rămas cu mult și sub media internațională, diferențele fiind semnificative: în 1995, ponderea sectorului prin raportare la numărul total de locuri de muncă era, în medie, pentru Uniunea Europeană, de 6,94%, maximul fiind înregistrat în Olanda – 12,49% –, iar minimul, în Spania, – 4,52%. (Ibidem).

Dar pentru depășirea dificultăților inerente perioadelor de tranziție, generatoare de derivă, angoasă și austeritate socială, nu este suficientă numai preluarea unor modele economice occidentale, relativ valabile în contexte social-economice modificate în raport cu cele originare. Nu este suficientă nici instituționalizarea unor valori democratice autentice, promovarea unor drepturi și libertăți fundamentale unanim recunoscute, liberalizarea spațiului public și cenzurarea puterii discreționare a statului, prin limite legale, confirmate prin vot universal.

În aceste condiții, de ce este necesară intervenția societății civile în economie, de ce implicarea ei este invocată drept o soluție viabilă pentru depășirea tranziției spre economia de piață, pentru realizarea stabilității macro-economice, stoparea declinului economic și asigurarea unei dezvoltări economice durabile? Sunt tot atâtea întrebări la care vom încerca să răspundem, fără a putea însă epuiza tematica, extrem de generoasă.

Crizele economice acute, generatoare de clivaje sociale majore, afirmarea unor drepturi social-economice de ultimă generație, individualismul accentuat al economiei de piață de tip capitalist, apariția discrepanțelor economice acute și bipolarizarea societății pe criterii de prosperitate sau sărăcie au reorientat societatea civilă spre sfera economicului.

Implicarea societății civile în economie poate fi definită ca un *pro domo* pentru transpunerea în realitate a ideii de economie socială de piață, o economie ce promovează principiile tradiționale ale economiei de piață, axate pe libera inițiativă și concurența loială, dar și pe solidaritatea, umanismul, rațiunea, libertatea, protecționismul rezonabil, respectul pentru lege, asigurarea aceluși minim existențial decent la nivel individual și comunitar.

Un *pro domo* pentru stimularea cooperării interregionale și internaționale, inclusiv pentru sprijinirea autorităților publice în elaborarea și implementarea programelor de dezvoltare economică locală și de pregătire a cadrului instituțional corespunzător criteriilor de integrare în structurile Uniunii Europene.

O eroare conceptuală, de fond, a economiei de piață regăsită în contextul central și est-european posttotalitar, constă în exagerarea importanței individualismului, în orientarea lui spre personalism, egoism sau egocentrism, în adoptarea unor standarde și valori sociale de un pragmatism exagerat, abuziv și, mai grav, în oficializarea și generalizarea, la nivel societal, a comportamentelor de acumulare primitivă, a erodării sau chiar a perimării solidarității, în paralel cu afirmarea lipsei de onestitate, de demnitate și de responsabilitate individuală sau de grup.

Contribuția majoră a societății civile într-un asemenea context social-economic de acest tip poate fi definită prin raportare la conceptul inovator de individualism altruist, de economie socială de piață sau la clasică teorie a statului social. Existența libertăților fundamentale specifice statului de drept, în paralel cu limitarea inegalităților sociale, reprezintă reperele majore ale statului social.

Societatea civilă aduce în prim planul atenției publice nevoia acută de raționalitate, de efort convergent pentru un ideal comun, de acceptare a responsabilității pentru destinul propriu și pentru destinul comunității în care este integrat fiecare, mai mult sau mai puțin conștient.

Funcțiile specifice ale societății civile o recomandă ca factor ce poate forța puterea publică să intervină, să negocieze, să medieze, să redistribuie drepturi și obligații între indivizi și grupuri, să echilibreze disproporționalitățile la nivel societal, în scopul asigurării aceluși minim existențial decent.

Cenzurarea propriilor nevoi, raportarea acestora la cerințele comunitare, valorificarea corectă a libertății dobândite, din perspectiva adaptării exteriorizărilor individuale la cerințele de decență și de bun simț civic și social, pentru stabilirea aceluși consens necesar între interesul privat și cel public, distribuirea echitabilă a costurilor tranziției, în spiritul solidarității sociale, și asigurarea standardului constituțional al nivelului calității vieții sunt aspecte ce pot fi definite și remodelate prin intervenția societății civile.

Alături de sindicate, federații și confederații sindicale, reprezentanți autentici ai societății civile au semnalat, de asemenea, sistematic, cu îngrijorare, criza profundă, cronică în care se zbate economia națională, prăbușirea dramatică a monedei naționale, precaritatea instituțiilor democratice. Este vorba de Asociația Generală a Economistilor din România (AGER), Asociația Generală a Inginerilor din România (AGIR), Asociația pentru Dezvoltarea Economică a României (ADER), care cuprinde peste 110 organizații neguvernamentale din sfera economiei (camere de comerț și industrie, asociații profesionale, economice, patronate etc.), Camera de Comerț și Industrie a României, Consiliul Național pentru Întreprinderile Mici și Mijlocii din România, Asociația Oamenilor de Afaceri din România, confederațiile patronale, alte asociații și fundații.

Toate aceste componente ale societății civile au solicitat – firesc era să fie solicitate – să devină parte activă la dezbaterile sistematice și la elaborarea politicilor și programelor de reformă, la elaborarea proiectelor de acte normative care afectează mediul de afaceri, ca parteneri de drept, cei mai autorizați în stabilirea opțiunilor.

Au fost înaintate Președinției, Parlamentului, Guvernului și partidelor politice multiple memorii și apeluri prin care au fost semnalate, alături de problemele reformei, gradul de sărăcie a populației, creșterea alarmantă a șomajului, descreșterea îngrijorătoare a populației, ca și procesul de îmbătrânire, subminarea bazelor biologice ale națiunii, acutizarea corupției, a economiei subterane, a decapitalizării societăților comerciale, prezentând, în același timp, soluții pentru ieșirea din criză și reluarea procesului de creștere economică.

Apelurile au fost însă nu de puține ori ignorate, unele tratate cu indiferență, iar tentativa de critică întâmpinată cu minimalizarea cauzelor și a efectelor negative.

În fapt, insuccesele țării noastre se explică prin slăbiciunile politicilor economice, adaptate de-a lungul celor unsprezece ani, ceea ce a dus la sporirea neîncrederii în instituțiile și mecanismele pieței, determinând și o intervenție nepotrivită a statului în economie (privatizări lente și nereușite, păguboase, reforme incomplete, înlocuirea concurenței cu redistribuirea, neglijarea creșterii economice cu consecințe nefaste în eficiență, în realizarea echilibrelor fundamentale, în promovarea și stimularea spiritului antreprenorial și a unui mediu corespunzător de afaceri).

Sunt necesare, prin urmare, măsuri ferme pentru relansarea economiei naționale, în contextul unei largi deschideri internaționale, cu politici și opțiuni strategice clare, care să asigure o economie funcțională, durabilă, creștere economică, macrostabilizare consolidată, un mediu de afaceri competitiv, cu capacitate concurențială, compatibilitate cu structurile și mecanismele Uniunii Europene.

Aceasta presupune informație și formație civică, strict necesare pentru înțelegerea mesajului politic și pentru selectarea electorală corectă a elitelor temporar reprezentative.

Pentru o argumentare suplimentară, putem apela la ideea unanim recunoscută a interesului public, definit prin raportare la vizibilul comun, la acea voce a spațiului public, care conturează sfera interesului public confirmat de opțiunea majorității și care astfel îi conferă reprezentativitate.

Afirmarea unei identități proprii economiei românești și existența sa pe coordonate mai mult sau mai puțin performante depind, în mod nemijlocit, de conlucrarea tuturor forțelor ce acționează în spațiul public, prosperitatea economică individuală și comunitară fiind un ideal spre care converg toate energiile sociale.

Astfel, se relativizează algoritmul interes privat *versus* interes public, suportul acestuia din urmă fiind reprezentat în primul rând de definirea generalului ca vizualizare a individualului comun. Identificarea interesului public este condiționată de vizibilitatea comunului, a interesului particular la care au aderat spații identitare distincte la nivel societal, ce au dobândit calitatea de medii reprezentative prin opțiunea majorității. În acest context, configurația interesului public este definită prin promovarea intereselor private, identificate prin vizualizarea comunului social.

Interesul public se configurează, întotdeauna, în considerarea interesului național, până la confundarea cu acesta în probleme majore, de o factură gravă pentru țară. Și acesta pentru că interesul național reflectă – alături de istorie, cultură, spiritualitate, limbă, tradiții, valori etico-morale – conștiința apartenenței la aceeași comunitate și interese economice comune, în corelație cu cele regionale și globale.

De aceea, interesul național, prin natura sa nu poate fi negociat, întrucât exprimă un interes vital, fundamental. El aparține întregii comunități, motiv pentru

care i se subordonează, dacă este nevoie imperativ, interese particulare, de grup, ale unor segmente societale.

Dimensiunea economică (starea economiei naționale) constituie, de fapt, fundamentul celorlalte componente ale interesului național. Ea exprimă calitatea vieții, nivelul de trai, starea de sănătate a populației, starea învățământului, a culturii, a cercetării etc.

Ca urmare, neglijențele, tergiversările, excesul de politizare a factorului economic, nerealizarea programului sau realizarea lui necorespunzătoare sau lipsa de fermitate și de demnitate în probleme majore etc., constituie tot atâtea cauze care pot aduce atingere interesului național, mai ales în zilele noastre, când războaiele se duc și se câștigă nu pe fronturile de luptă armată ci, în special, pe frontul economic, prin mijloace extrem de perfecționate, subtile și insidioase, într-un mediu general nu de puține ori ostil.

Interesul public, axat pe opțiunea majorității, aduce în prim plan distincția dintre majoritate și minoritate. Distincție relativ stabilă, fluctuațiile din sfera majoritarului în sfera minoritarului social fiind nu numai posibile, dar și necesare pentru verificarea oportunității și eficacității recunoașterii dreptului fundamental de a fi diferit, respectând regulile, cutumele și libertățile celorlalți.

Societatea civilă furnizează o infrastructură socială diferențiată sub raportul intereselor, relativ mobilă, flexibilă și diversificată: de la grupuri de interese mai mult sau mai puțin organizate și recunoscute oficial, la partide politice care contribuie la definirea și exprimarea voinței politice a cetățenilor; de la diverse medii cu putere de influențare la sindicate – entități axate pe apărarea drepturilor și promovarea intereselor profesionale, economice și sociale ale salariaților sau ale altor categorii profesionale; de la forme de organizare de tip asociativ – modelul tipic: asociațiile (profesionale, patronale, de afaceri, filantropice, etnice, misionare etc.) – la forme de organizare de tip cooperatist; de la centre (de consultanță, mediere, formare profesională etc.) la agenții (de dezvoltare regională, de intermediere etc.).

Această infrastructură socială, guvernată de principii democratice generoase, poate constitui punctul de plecare pentru conceptualizarea unei strategii specifice, de restructurare economică prin raportare la interesele comune spațiului public și privat. Realitatea demonstrează rolul important al reprezentantelor societății civile în conștientizarea și activizarea cetățenilor, în mobilizarea intereselor și a revendicărilor în societate, în apărarea și promovarea drepturilor și libertăților fundamentale, în facilitarea comunicării prin formarea unor rețele informale sau formale la nivel local și național, în promovarea diversității de opinii în societate și a solidarității.

De asemenea, un rol deosebit al societății civile constă în aportul la generalizarea eforturilor de susținere a reformei economice, instituționalizarea umanismului, protecționismului și solidarității sociale, ca și integrarea în structurile Uniunii Europene, constituind o cale importantă de soluționare a dificultăților cu care se confruntă economia națională.

Cu toate că zona cea mai solicitată în care au acționat componentele societății civile a fost piața muncii (cu precădere problematica explozivă a protecției sociale, șomajul, salarizarea, nivelul de trai), ele au abordat aspectele generale ale tranziției, problemele fundamentale care țin de destinul țării noastre, cum ar fi: asimilarea *aquis*-ului comunitar, stabilirea priorităților și a raționalității acestora, a strategiilor și programelor, a ritmului de implementare a măsurilor proiectate; relațiile dintre politic, economic și social, dintre economia reală și viața socială, dintre cadrul juridic, structurile instituționale și economie; reformarea statului și a societății românești, descentralizarea competențelor și responsabilizarea structurilor, consensualizarea politică etc.

Aceasta implică opțiuni strategice care să asigure creșterea economică, protecția și conservarea naturii, a diversității biologice și resurselor regenerabile, în acord cu principiile, politicile, normele, mecanismele și practicile Uniunii Europene, dar și protecția socială.

În acest ultim scop, apare necesară o reformă socială, prin reconsiderarea politicilor resurselor umane și a politicilor sociale în conformitate cu prevederile Cartei sociale europene și a Codului social european, potrivit practicilor Uniunii Europene, pentru asigurarea, în principal, a ocupării și protecției șomerilor și a copiilor instituționalizați, pentru combaterea sărăciei și pentru asistență socială, pe fondul armonizării legislației muncii cu normele juridice ale Uniunii Europene în domeniul relațiilor de muncă și a protecției muncii.

Carta socială europeană revizuită are ca obiectiv prioritar tocmai definirea unei Europe sociale, prin crearea unei zone de valori comune, care să asigure un nucleu minimal de drepturi și libertăți economice și sociale, fundamentate pe principiile libertății, solidarității și justiției sociale.

Obiectivul prioritar al puterii publice, semnatare a Cartei sociale europene revizuite, îl constituie promovarea bunăstării sociale, prin crearea condițiilor specifice pentru asigurarea exercitării efective a drepturilor constituționale.

Toate acestea se constituie într-un mănunchi de preocupări fundamentale de la care societatea civilă nu poate lipsi. Mai mult, sfârșitul de mileniu poate fi definit numai prin raportare la dimensiunea socială. Integrarea într-un spațiu european comun este echivalentă cu acceptarea și adoptarea, ca valori fundamentale, a solidarității și a comportamentului individual altruist.

Un alt argument cu privire la necesitatea intervenției societății civile în economie se desprinde din răspunsul la întrebarea potrivit căreia societatea civilă, prin mijloacele de care dispune, poate nu numai influența, dar chiar determina puterea să țină seama de sugestiile și propunerile ei și, mai mult, să participe la realizarea programelor și strategiilor promovate împreună cu Executivul și validate de Legislativ.

În loc de răspuns, vom evoca un moment de grație al societății românești, în ansamblu. Este vorba de elaborarea și lansarea Strategiei naționale de dezvoltare

economică a României pe termen mediu (martie 2000), prilej cu care, societatea civilă, reprezentată de toate segmentele sociale, împreună cu partidele politice, și-a asumat integral procesul complex de reformă, atât sub aspect instituțional și legislativ, dar, mai ales, în plan economic, al șanselor, dar și al exigențelor și riscurilor pe care acest proces le implică.

La elaborarea Strategiei au participat toate partidele parlamentare, sindicatele, organizațiile patronale, asociațiile neguvernamentale, fundațiile, universitățile, institutele academice, Academia Română, cultele religioase, întreaga societate civilă.

Prin adeziunea deplină a tuturor acestor forțe s-a realizat structurarea obiectivelor și cerințelor proprii ale integrării în structurile europene, cât și direcțiile drumului de urmat.

Strategia asigură, astfel, direcția de guvernare, de acțiune pentru orice partid sau guvern care s-ar succeda la putere, indiferent de interesele conjuncturale sau de grup care animă diferitele segmente sociale. Ea apare ca un document politico-juridic pragmatic, național, ca rezultat al consensualizării tuturor forțelor politice, a întregii societăți românești, constituind, sub acest aspect, baza unui plan de solidaritate socială.

Strategia, în același timp, constituie una din căile de intrare în normalitate, confirmă regula potrivit căreia acțiunile strategice sunt de resortul politicului, împreună cu societatea civilă și nu de resortul administrației.

Strategia a fost concepută astfel încât este subordonată interesului național, întrucât a fost ancorată în realitățile românești, în contextul realităților europene și universale.

Ea este însoțită de o Declarație politică și o Declarație a cultelor religioase. Drept urmare, se poate afirma că, datorită climatului în care fost elaborată, dezbătută și adoptată, Strategia s-a constituit într-un factor de stabilitate politică (declarația politică), de stabilitate economică (însăși Strategia), de stabilitate legislativă (Programul legislativ) și de stabilitate socială (Pact social nescris, dar care decurge din însăși mișcarea ideilor determinate de această ocazie și, mai ales, din spiritul de consensualizare manifestat).

O remarcă specială cu privire la Declarația cultelor religioase: în pofida inducerii de-a lungul timpului a unor rivalități, multe create artificial, cultele religioase, care constituie o componentă majoră a societății românești, au demonstrat posibilitatea spirituală și socială în fața unei probleme fundamentale pentru țară, pentru mișcarea atât a ideilor, cât și a vieții noastre materiale, au demonstrat bunele raporturi interconfesionale, o diplomație ecleziastică cu reverberații benefice, tinzând către realizarea unor principii etice universale.

Prin unitatea de cuget și simțire a tuturor cultelor religioase, Declarația a completat, în mod strălucit, în plan spiritual, Strategia, constituind, în același timp, și o replică la axioma potrivit căreia civilizația și cultura europeană, moștenirea culturală universală s-ar opri la porțile ortodoxismului. De altfel, Declarația cultelor religioase a produs o puternică impresie la Vatican.

Elaborarea Strategiei a demonstrat că forțele politice, toate segmentele societății civile, întreaga societate românească au devenit mult mai responsabile, mai conștiente cu privire la nevoia de consensualizare, de solidarizare socială, de asigurare a unui climat de certitudine și stabilitate, că s-au produs schimbări în mentalitatea de abordare a situației economico-sociale, atât la factorii societății, cât și la putere. De asemenea, sindicatele și patronatul s-au maturizat, fiecare încercând să înțeleagă menirea și interesul celuilalt partener de dialog.

Strategia națională a constituit un exercițiu democratic de importanță excepțională, o adevărată școală, care ne conduce, încă o dată, la concluzia că se impune, ca o metodă de lucru în raporturile putere-societate civilă, dialogul social, comunicarea, transparența, compromisul, solidaritatea socială, unirea în jurul interesului național.

Pentru aceasta, se impune revigorarea dialogului – politic, social și economic – între partidele parlamentare, administrația publică și societatea civilă, ca metodă sistematică și obligatorie, punând astfel în lucru și rețeaua de instituții statale create cu acest scop.

În același timp, este nevoie de *comunicare*, una din căile care pot să asigure lărgirea și consolidarea parteneriatului public – privat, alături de dialogul social.

Din păcate, nu de puține ori asistăm la lipsa de dialog și de comunicare, care se manifestă nu numai între societatea civilă și putere, ci chiar între componentele puterii politice și între componentele societății civile, sindrom care frânează parteneriatul și cooperarea.

Ori, comunicarea este necesară pentru cunoașterea realităților direct de la sursă (obiective, priorități, motivații, resurse, disponibilități, capacitate de organizare, de implicare și adaptare, de transparență), pentru cunoașterea partenerilor sociali, a interlocutorilor și a poziției acestora cu privire la disponibilitatea la dialog, la schimbul de informații, la cooperare și consens, la interacțiune.

O bună comunicare între societatea civilă și putere conduce la schimbarea mentalităților și atitudinilor, la rezolvarea problemelor în interesul ambelor părți, în condiții de încredere reciprocă, fără fricțiuni sau convulsii.

Comunicarea presupune, pe lângă schimbul de informații, dialogul sincer, deschis, sistematic și, mai ales, interacțiunea, punerea în operă a celor stabilite de ambele părți.

Una din cele mai propice și eficiente căi de comunicare o constituie participarea reprezentanților societății civile la structurile puterii. Este mijlocul prin care cunoașterea “din interior” asigură mai multă mobilitate, operativitate, transparență și eficiență în efectuarea selecției obiectivelor, în stabilirea priorităților, a posibilităților și condițiilor, mai multă încredere reciprocă.

În îndelungatul drum al tranziției, încă în curs, deficiențele apărute în procesul de decizie – fie prin insuficiența instituționalizării participării societății

civile, fie prin formalismul și ineficiența formelor instituționalizate - au jucat un rol major în declanșarea crizelor de tot felul, societatea civilă fiind pusă, nu de puține ori, în situația de a se manifesta *ex post*.

Cum participarea societății civile la înlăptuirea actului de decizie presupune cunoașterea stărilor de fapt, a greutăților, a posibilităților și eforturilor, apreciem ca fiind necesară *instituționalizarea comunicării periodice*, sistematice, deschise și sincere a *puterii cu întreaga societate*, prin intermediul mass-media și la ore de vârf, dialog social gen “*De vorbă cu țara*” sau “*Starea națiunii*” etc. În fond, Guvernul și întreaga Putere în stat reprezintă interesele întregii societăți, motiv pentru care trebuie să dea seama comunității în ansamblu, nu numai electoratului propriu, întrucât puterea nu aparține și nu este subordonată nici unei părți – sindicat, partid, grupuri de interes – ci întregii populații, de la care ea, puterea, emană.

Transparența, comunicarea și dialogul (putere – mediu de afaceri – societate civilă - mass-media), monitorizarea efectelor sociale ale politicilor și strategiilor sunt condiții de natură să dezamorseze situații conflictuale, să creeze stabilitate, încredere, parteneriat real, participare și cooperare.

De aceea, este necesară participarea reprezentanților societății civile la procesul de decizie guvernamentală. Cu cât este mai strânsă complementaritatea, conexiunea dintre societatea civilă și putere – cooperarea, participarea, transparența, responsabilizarea etc. – cu atât se va deschide calea spre comprehensibilitate și echilibru social, spre reducerea potențialului conflictual, pentru crearea unui mediu politic stabil.

Eficiența și coerența structurilor și deciziilor puterii sunt asigurate de factori socio-politici, un rol determinant, în acest sens, revenind societății civile. De asemenea, sunt necesare existența unui corp politic puternic, bine ancorat în realitățile interne și internaționale, separația precisă și strictă a puterilor în stat, o conducere deschisă, profesionistă, capabilă să răspundă la orice provocări posibile, o societate civilă bine articulată în sistemul decizional și o mass-media care să-și joace într-adevăr rolul de cea de-a patra putere în stat.

Participarea societății civile, a populației la diferite forme de comunicare și dialog, de consultare ține, deci, de mecanismele statului de drept și de principiile fundamentale ale democrației constituționale. De aici, necesitatea și obligația puterii de a întreține legături permanente cu populația, de a informa și consulta sistematic ante și posteveniment.

Comunicarea se constituie într-un exercițiu democratic, având un rol deosebit în formarea culturii politice și a culturii civice. În realitate, comunicarea s-a făcut greoi, ineficient, atât cu componentele societății civile, cât și cu populația, insuficient informată cu privire la programe, strategii, stadiul realizării acestora, greutăți, cauze, măsuri etc., situație care a afectat cooperarea, generând suspiciune, neîncredere, confruntare.

Nivelul de trai scăzut a făcut ca segmente importante ale populației să aibă, din lipsă de comunicare cu puterea, cu instituțiile statului, o percepție negativă a

acestora cu privire la funcționarea principiilor democratice și a statului de drept, percepție care conduce la ideea că se poate face orice, chiar cu nesocotirea legii.

Diminuarea încrederii în autoritățile publice a fost determinată, de asemenea, de flagelul corupției, care a pătruns în viața economică, socială și politică, de politizarea excesivă, de o legislație neadaptată la realitatea socială, de “înțelegerea” cu care este sancționată corupția și clientelismul politic. De altfel, sondajele de opinie confirmă fenomenul lipsei de încredere în instituțiile statului, începând cu Parlamentul, Guvernul, justiția și poliția.

Insuficiența dialogului cu partenerii sociali s-a vădit chiar față de componenta cea mai activă a societății civile. Este vorba de sindicate, care au acuzat constant absența unui dialog social deschis, bazat pe încredere și respect reciproc, ca și nerespectarea de către putere a prevederilor legale specifice, cum ar fi, de exemplu, cele cu privire la funcționarea comisiilor tripartite la nivelul fiecărui minister și a Consiliului Economic și Social. De altfel, și organizațiile patronale (federațiile și confederațiile) acuză lipsa de dialog și lipsa de colaborare a puterii, considerându-le cauze ce pun sub semnul întrebării însăși existența patronatului autohton.

Partidele, nici chiar cele aflate la putere, nu au fost suficient preocupate de găsirea căilor de comunicare cu populația, ignorând și, uneori, chiar nesocotind cerințele și așteptările acesteia.

Insuficiența comunicării și dialogului s-a manifestat și cu privire la două procese deosebit de importante pentru societatea civilă, pentru populație, procese care țin de interesul național. Este vorba de integrarea europeană și euro-atlantică. Ele nu sunt suficient explicate populației ca scop, etape, avantaje și condiții, dar și ca eforturi și costuri, constrângeri și renunțări pe care le suportă populația.

Segmente întregi ale societății civile nu cunosc – nici în linii generale – cele 31 de capitole ale *aquis*-ului comunitar. Toți sunt de acord cu integrarea, dar foarte puțini știu despre ce este vorba. Din această cauză, procesul de integrare este perceput, în exclusivitate, de o mare parte a populației, ca o posibilitate de ieșire rapidă a țării din criza prelungită în care se află, ca o salvare miraculoasă și nu ca un proces îndelungat, dificil, cu eforturi și costuri sociale mari, cu sacrificii.

Comunicarea precară între putere și societatea civilă a condus, uneori, la situații litigioase, la conflicte și, inevitabil, la măsuri coercitive din partea statului sau la măsuri de sancționare a puterii, uneori dure, din partea societății civile.

Au fost situații când puterea a manifestat lipsă de interes față de unele acțiuni la care au participat cele mai reprezentative forțe sociale. Alteori, efectele au fost minimalizate, ascunzându-se cauzele; ori, se știe că denaturarea adevărului nu constă numai în prezentarea lui distorsionată (dezinformare, falsificarea proporțiilor, retușarea realității etc.), ci și în lipsa de informare sau în informarea incompletă.

De aceea, se impune o cooperare sistematică, organizată, care să asigure confortul social necesar dezvoltării și, dacă este posibil, pacea socială. Fără o interrelaționare activă între parteneri egali – în care satisfacerea intereselor unui partener să se facă luând în considerare interesele celuilalt, iar ale ambilor parteneri luând în considerare interesul general – se creează mediul propice tensiunilor, conflictelor, măsurilor coercitive, tendințelor dominante.

Sperăm ca fiind de bun augur inițiativa Guvernului de a înființa, ca structură în aparatul propriu, a unui departament pentru analiză instituțională și socială subordonat primului ministru și care are ca scop asigurarea unui cadru de dialog în principal cu societatea civilă (fundații, asociații etc.), în ideea parteneriatului activ între societate și Guvern, între primul ministru și sectorul neguvernamental, prin consultări, strategii și programe comune.

Un loc important în preocupările departamentului îl constituie coordonarea și supravegherea întregii rețele de compartimente din ministere și organele județene ale administrației de stat, care se ocupă de legătura cu societatea civilă. De asemenea, departamentul asistă Ministerul Informațiilor Publice în asigurarea dialogului primului ministru cu mass-media și a transparenței actului decizional.

Complementaritatea și armonizarea acțiunii societății civile cu puterea presupune și o responsabilizare comună, deopotrivă asumată, care transcede interesele sectoriale din perspectiva interesului general, național.

Până la urmă însă, ca și în cazul puterii, acțiunea societății civile, dincolo de organizarea instituțională, chiar imperfectă, ține de stabilitatea instituțiilor și, mai ales, de comportamentul uman.

Întrucât echipamentul de mâine al societății informaționale spre care ne îndreptăm, al decidentului de orice fel îl va constitui știința comunicării – care presupune, deopotrivă, știința de a ști și știința de a acționa, ceea ce include oportunitatea și eficiența, inovația și competitivitatea – sunt necesare un efort concertat, o strategie precisă pentru comunicare și dialog cu societatea civilă și, mai ales, pentru activarea celor existente. Concomitent, societatea civilă trebuie să fie pregătită pentru adaptarea la cerințele și condițiile globalizării, fenomen în plină ascensiune.

2. DIMENSIUNILE GLOBALIZĂRII

În prezent, pe scena vieții social-umane se întâlnesc toți actorii sociali posibili... Dacă urmărim “mișcarea”, ca fenomen social istoric fundamental, constatăm că lumea a devenit, în oarecare măsură, un singur sistem societal, ca rezultat al dezvoltării legăturilor de interdependență care afectează acum pe fiecare dintre noi. Sistemul global care se prefigurează nu este doar un mediu în interiorul căruia se dezvoltă și evoluează societățile particulare ca sisteme distincte. El devine prin legăturile sociale, economice și politice, prin sistemele de comunicații care traversează granițele dintre state, un sistem nou, care tinde să limiteze substanțial acțiunea sistemelor subsecvente, condiționând în mod decisiv soarta celor care trăiesc în fiecare dintre ele. Termenul general folosit pentru a caracteriza această interdependență crescândă a societății umane este acela de globalizare.

Ar fi o greșeală să ne gândim la globalizare ca la un simplu proces de creștere a gradului de unitate a lumii. Globalizarea relațiilor sociale presupune, în primul rând, o reconsiderare a timpului și spațiului în viața socială. Viața oamenilor este influențată din ce în ce mai mult de evenimente ce se petrec departe de contextul social în care ei își desfășoară activitățile cotidiene. Din acest punct de vedere, globalizarea nu constituie o noutate, ea începând să se manifeste cu două-trei secole în urmă, pe măsură ce cuceririle științei și tehnicii se impuneau la scară regională și universală. Dar tot de atunci, din perioada primelor începuturi, globalizarea relațiilor social-economice a fost asociată cu inegalitățile dintre diferite regiuni ale lumii.

În zilele noastre, în procesul competițional se poartă o nouă luptă, și anume aceea pentru stăpânirea informațiilor⁸. Se deschide astfel un nou câmp pentru strategiile financiar-bancare, industriale și comerciale, dar și pentru cele militare și politice. Apar raporturi noi între instituțiile statale și economice, între public și privat, între stat și piață.

Globalizarea apare, așadar, printre cele mai importante schimbări sociale cu care se confruntă lumea de azi. Multe dintre problemele fundamentale din prezent, cum ar fi cele ecologice sau evitarea unei confruntări militare la scară mondială sunt, în ceea ce privește scopul, de importanță mondială.

În pofida creșterii accentuate a interdependenței economice și culturale, sistemul mondial este caracterizat prin inegalități și divizat într-un “mozaic” de state, ale căror preocupări pot fi comune, dar și divergente. Nu există încă, și nici în viitorul apropiat, o dovadă clară a unui consens politic capabil să depășească interesele conflictuale ale statelor. Dar, este mai mult ca sigur că, în cele din urmă, va fi posibilă constituirea unui guvern mondial, însă aceasta va fi rezultatul unui proces îndelungat. Deja, în multe direcții, lumea devine mai unită, iar unele surse de conflicte între state – națiuni sau regiuni tind să dispară.

⁸ Jean-Francois Lyotard, *Condiția post modernă*, București, Editura Babel, 1999, p. 21.

Omogenizarea lumii apare, astfel, ca o primă dimensiune a globalizării. În prezent, standardele universale înlocuiesc omogenitatea particulară, specifică unităților teritoriale, cu deosebire mici. Diferențierilor dintre unitățile teritoriale și din interiorul acestora, care erau reciproc exclusive, le iau locul, prin expansiune, o anumită standardizare, o uniformizare, reprezentând o “nouă infrastructură spațială”, însoțită de mișcări libere de bunuri materiale, capitaluri, oameni și idei, la scară regională și globală.

Un proces intens similar se desfășoară la scară teritorială mai restrânsă, regională. Integrarea europeană și-a propus, printre multe alte măsuri unificatoare, o “Europă fără granițe”, eliminarea exclusivității reciproce – în condițiile coexistenței unor sisteme închise la nivelul statelor-națiuni – care presupune, printre altele, realizarea și a unei culturi comune (!), fie ca proces de difuziune a unei culturi existente, fie ca proces participativ colectiv de creare a uneia noi.

Globalizarea nu a produs încă o entitate instituțională mondială, consacrată juridic, capabilă să poată conduce și controla eficient, procesul de omogenizare, tensiunile existente sau să realizeze o redistribuire a prosperității și păcii în lume.

Încercând identificarea dimensiunilor globalizării, constatăm că acestea sunt pe cale de a se individualiza, căutându-și drumul, mijloacele de realizare și de consolidare.

Astfel, în condițiile actuale, globalizarea este marcată, în principal, de mijloacele de comunicare, via Internet, datorită cărora distanțele au dispărut geografic, ele măsurându-se după cu totul alte criterii – tehnologice, economice etc. – fapt care impune o nouă ordine universală. Cibernetică și electronica, rețelele numerice, Internetul au desființat deja granițele în unele domenii cum sunt: transporturile și comunicațiile, comerțul și tranzacțiile bancare.

Lumea în care trăim este o lume a comunicațiilor – a comunicațiilor globalizate – în care informațiile sunt standardizate, dematerializate, simbolice, directe, fără intermediari, o lume în care informația circulă cu o intensitate și o rapiditate uluitoare, transmitând la mare distanță atât efectele pozitive, cât și resimțirea șocurilor, a efectelor negative, ca urmare a complexității, complementarității și conexiunilor în care, cu sau fără voie, sunt angrenate toate piețele național-statale⁹.

⁹ *Un exemplu îl constituie apariția comerțului electronic, însoțit de instrumente financiare și bancare noi, de asemenea electronice (de plată, credit, decontări etc.), care fluidizează circulația și schimburile comerciale, înlesnește tranzacțiile de la distanță, fără deplasări, în care ofertele și cererile se intersectează prin Internet, asigurându-se astfel un sistem de rețele în care paginile web și site-urile oferă informații cu privire la stocuri, varietăți, prețuri, depozite, condiții etc. – prin intermediul cărora se materializează în cea mai mare parte schimburile, se mondializează piața, circulația capitalurilor și mărfurilor. În context, sistemul de rețele pune probleme juridice noi (de accesare, promovare, concurență, fiscalitate, control, protecție, incriminare etc.), subsumate unei noi ordini economice.*

Viața, impune, așadar, ca organizarea rețelelor la nivelul mondial să fie fundamentată pe norme tehnice și juridice care să reglementeze regimul de utilizare a rețelelor, obligații, răspunderi și sancțiuni, cu alte cuvinte, un cadru normativ juridic mondial, cu atât mai mult cu cât fenomenele de infraționalitate organizată cu ajutorul Internet-ului îmbracă forme îngrijorătoare (fraude, spălare de bani, trafic de bunuri și persoane, spargerii de clădiri, distrugerii de rețele etc.) care pot destabiliza, prin impactul lor, ordinea mondială.

Această dimensiune a globalizării privește, așadar, atât lărgirea cadrului spațial al interdependenței evenimentelor cât și intensificarea extinderii pe baza conexiunilor și a complementarității diferențelor și competitivității alternativelor. Din ce în ce mai des, comportamentele și activitățile oamenilor din anumite zone au repercusiuni care se extind dincolo de granițele locale, naționale sau regionale și, mai devreme sau mai târziu, ating dimensiuni mondiale. În general, cu cât cadrul temporal este mai mare, cu atât mai mare va fi participarea la activitățile individuale și colective cu impact mondial. În acest proces se manifestă o sensibilitate crescută la diferențele care apar la scara mondială, diferențe care formează bazele interacțiunii competitive și complementare, interacțiuni care depășește cadrul statului-națiune.

O dată cu intensificarea “comprimării spațio-temporale” devine imposibilă, spațial vorbind, “rezolvarea” problemelor prin evitarea lor. Cum interdependențele la scara mondială cresc în fiecare moment, și o dată cu recunoașterea faptului că există “o singură lume”, posibilitățile pentru soluțiile izolate, parțiale se diminuează atât pentru individ, cât și pentru comunitatea locală sau statul-națiune. De exemplu, măsurile pentru protejarea mediului devin generale și obligatorii, independent de resursele materiale disponibile, crescând numărul de intervenții provenite din afara granițelor. Reținem, prin urmare, ideea potrivit căreia cu cât mai mare va fi nivelul de globalizare, cu atât mai restrânsă va fi sfera “alternativelor de evadare”.

Din cele de mai sus se desprinde o altă dimensiune a globalizării, care constă în *tendința de unificare a spațiului și timpului*. Așa cum, din punct de vedere spațial, globalizarea tinde să treacă de la spațiul local, particular, la spațiul global, unic, tot astfel se poate vorbi și de o unificare a timpilor locali, într-un timp global, prin depășirea discontinuităților temporale, pe baza unificării ritmurilor nesimultane ale diferitelor tipuri de activități și a includerii acestora în cadrele spațiale mondiale. Avem în vedere serviciile care, în prezent, sunt cele mai integrate în procesele expansioniste mondiale (de exemplu serviciile bancare și piețele bursiere), care nu-și mai permit pauzele zilnice raportate la timpul local. În marile orașe ale lumii există un număr mare de activități și instituții care lucrează continuu în acord cu “timpul global”, cum sunt aeroporturile internaționale sau industria hotelieră. În felul acesta, o dată cu apariția informațiilor, tehnicilor și tehnologiilor noi, diferențele temporale nu mai exclud o zonă sau alta de la sistemul global, tendința fiind realizarea unei sincronizări temporale universale active.

O altă dimensiune a globalizării ca proces istoric, constă în aceea că *induce o nouă treaptă de civilizație, a societății globale, a unei societăți diversificate în universal*.

Reconsiderarea pieței mondiale, competiția economică susținută, apariția corporațiilor multinaționale și suprastatale, a poliilor de putere, declinul alternativei socialiste/comuniste, ca și mulți alți factori, au adus statele în situația de a-și revizui serios rolul pe care se obișnuiseră să-l joace de-a lungul timpului.

Globalizarea mătură din calea sa toate adversitățile care ar încerca să-i împiedice înaintarea. Ea se realizează, în general, independent de voința statelor,

a guvernelor, a piețelor și civilizațiilor, liberalizând și unificând, de cele mai multe ori, prin forța îmbinării cuceririlor științei și tehnicii, cum sunt: rețelele informaționale, tehnologiile comunicaționale, rețelele financiar-bancare, cu tehnologiile lor specifice, managementul diferitelor tipuri de activități. Frontierele economice cunosc astfel o mobilitate mare, determinată de intensificarea proceselor de integrare și cooperare regională ca și de globalizare. Legăturile vamale, zonele de liber schimb, complementaritățile economice, politice, culturale, chiar militare, amplifică aceste procese și tendințe, stimulează și impun – în mod natural – parteneriatul pentru dezvoltare și pace, spiritul de solidaritate.

Așadar, globalizarea nu se limitează strict la economie și la mijloacele de punere a acesteia în mișcare, într-o formă superioară, generalizatoare. Ea privește elementele de civilizație în ansamblul lor și în toate dimensiunile începând cu cea politică, de conducere și organizare globală, trecând prin cea economică și socială până la dimensiunea militară.

Globalizarea duce cu sine schimbări radicale în comunicații și economie, în reconfigurarea piețelor interne, în sistemul instituțional și ambiental, în distribuție și redistribuire, în modul de viață, în relațiile și mentalitățile umane, inducând o nouă morală, toate determinate de progresele ce se vor realiza în toate planurile activității și existenței umane, în formarea omului universal.

În context, apare paradigma dezvoltării socio-spațiale cu cei doi termeni opuși: individualizarea și globalizarea. Aceasta din urmă a atras un interes mare în ultimii ani, majoritatea discursurilor nefiind centrate asupra definițiilor conceptului, ci mai degrabă asupra abordărilor foarte diferite ale acestui fenomen.

Globalizarea este un proces ce lărgiște cadrele determinante ale schimbării sociale la nivelul lumii ca întreg. Astfel, în timp ce schimbarea socială a fost inițial abordată în cadre locale și naționale, preocuparea pentru globalizare a crescut interesul în explicarea relațiilor dintre unitățile teritoriale și lume, ca întreg, discuțiile purtându-se asupra problemelor cu privire la “raportul local – global” și la analize multinivel.

Planeta noastră este, de fapt, o diversitate a unui întreg, un sistem constituit din subsisteme identitare diferite.

Nivelul globalizării poate fi apreciat în măsura în care subsistemele teritoriale sunt deschise și permit – atunci când pot – accesul forțelor lumii ca întreg. Acolo unde comunitățile teritoriale rămân închise la nivel local, național sau regional, ele se constituie într-un agregat de sisteme închise și omogene eventual în interior. Prin urmare, cu cât disponibilitatea și participarea subsistemelor vor fi mai mari, cu atât ele se vor apropia și se vor asemăna cu sistemul global ca întreg, trăsăturilor locale luându-le locul cele globale. Potențial, ne apropiem de situația în care lumea ca întreg se va regăsi în fiecare subsistem și, în același timp, fiecare subsistem, localitate, regiune sau stat-națiune se va regăsi oriunde în întreg, fiecare componentă se dezindividualizează, devine din ce în ce mai mult precum întregul, în timp ce întregul se manifestă din ce în ce mai mult la nivelul componentelor, conflictele la nivel local devin astfel, probleme sociale globale.

Chestiunea care rămâne deschisă este cea referitoare la modul în care s-ar putea merge dincolo de enumerarea simplă a diferiților indicatori ai globalizării, precum operațiunile corporațiilor multinaționale și transnaționale, comunicațiile prin satelit, existența unei limbi universal acceptate, problemele ecologice ale lumii actuale sau abordarea globală a problemelor de securitate și pace.

Lumea în care trăim este o lume a blocurilor zonale și regionale, determinată atât de nevoia de valorificare și de protecție în comun a resurselor, cât și de pregătire, mai mult sau mai puțin conștientă, pentru integrarea într-o lume globală (societate, piață, civilizație). Este o lume dominată de interese și inegalități economice și sociale, de concentrări oligopoliste naționale și suprastatale care determină politici și strategii cu consecințe potențial destabilizatoare (în special pentru țările slab dezvoltate), de instituții supranaționale, zonale și globale, financiare și de alt ordin, cu politici și strategii proprii, cu ignorarea, de multe ori, a particularităților locale (nivel de dezvoltare, resurse, oportunități, tradiții etc.). Paradoxal sau nu, existența și dezvoltarea societăților transnaționale a marilor corporații, carteluri și monopoluri, fuziunile acestora sunt germenii care determină în mare măsură economia globală, nevoile societății globale, cu instituțiile și mecanismele corespunzătoare.

În același timp, implicarea statelor într-un sistem de rețele este de natură să genereze schimbări profunde în configurația statelor-națiune, în reducerea rolului acestora din urmă față de organizațiile internaționale, interstatale și de corporațiile transnaționale, dar și în reșezarea pozițiilor de putere în sistemul relațiilor internaționale.

Globalizarea, ca proces, constituie, dincolo de obiectivitatea extinderii comunicațiilor și a revoluției informaționale, o problemă politică cu implicații în toate domeniile de activitate, inclusiv militar.

Dimensiunea politică este cea care, până la urmă, stabilește politica globalizării, direcțiile și strategiile, treptele de realizare a societății globale. Ea este cea care face și desface alianțe de toate nuanțele, dezvoltă, limitează și structurează piețe, induce modificări în suveranitatea statelor, tulbură structurile identitare existente etc., toate determinate de factorul interes, se presupune de interesul general uman...

În acest context, globalizarea apare ca cea mai mare sfidare și provocare a secolului dar și ca o amenințare. Pentru că "societatea globală" sau "sistemul mondial" nu apare doar pe baza interdependenței și a legăturilor reciproce ale părților sale, globalizarea putând înainta atât în direcția libertății cât și în cea a dominației. Exemplul clasic îl reprezintă relațiile dintre "centru" și "periferie" (privite la scară...).

Intensificarea, amploarea și întinderea spațială a proceselor integratoare implică însă armonizarea deciziilor statelor participante, a programelor și proiectelor comune în promovarea celor mai importante obiective, strategii și priorități economice și sociale, politice și militare pentru zona dată. Aceste măsuri

și eforturi comune conduc la o nouă dimensiune a cooperării internaționale, la crearea unei noi stări de spirit decurgând din promovarea relațiilor de timp regional, comunitar și global.

În condițiile obiectivizării acestui proces, în care economiile, piețele, capitalurile etc. nu vor mai avea frontiere, în care competitivitatea, concurența și eficiența devin factori de referință, crește definitiv rolul omului, al educației, al profesionalismului și pragmatismului, al inteligenței și ingeniozității sale, al puterii de adaptare la o lume din ce în ce mai mobilă.

Dezvoltarea umană durabilă rămâne principala dimensiune (umană), care asigură dezvoltarea în general, democratizarea societății, demnitatea umană, solidaritatea, participarea la decizie, distribuirea echitabilă, protejarea mediului natural etc.

3. ORGANISME GUVERNAMENTALE CU CARACTER SUPRASTATAL - INSTRUMENTE ALE ORDINII JURIDICE INTERNAȚIONALE

Globalizarea constituie, deci, un proces obiectiv, caracterizat de perfecționare și modernizare, de randament, productivitate și eficiență, de flexibilizare, înțelegere și adaptare, de aliniere a statelor, a atributelor acestora la valori și instituții democratice, care tind să se generalizeze, să creeze o lume unică, un sistem interdependent de rețele care utilizează același limbaj, în general codificat, de tehnologii și sisteme de interese, pe coordonate cooperante, participative, de natură să schimbe mersul universal al omenirii.

Apropierea și sincronizarea – uneori mergând până la identificarea comunicațiilor, economiilor, normelor juridice, a politicilor și chiar a principalelor curente ideologice – au condus și conduc, în mod obiectiv, la necesitatea apariției instituțiilor și organismelor guvernamentale supranaționale, suprastatale, a unor instrumente ale ordinii juridice internaționale, cu vocație universală, care sprijină procesele de regionalizare (ca formă premergătoare și/sau paralelă) și de globalizare.

Organizațiile internaționale guvernamentale, astfel cum le denumește Convenția din 1975 privind reprezentarea statelor în relațiile lor cu organizațiile internaționale guvernamentale, sunt o “asociere de state constituită printr-un tratat, având un act constitutiv și organe comune și o personalitate juridică distinctă de cea a statelor membre care o compun” (art. 1 din Carta ONU).

Dintre acestea putem menționa:

- Organizația Atlanticului de Nord – NATO – înființată în 1948; ea are ca scop asigurarea securității statelor membre (din care fac parte și SUA și Canada) și, prin extindere, la cât mai multe state europene, promovarea parteneriatului pentru pace;
- Organizația Națiunilor Unite – ONU – creată în 1945, este cea mai importantă organizație internațională, având caracter universal, iar ca scop: menținerea păcii și securității internaționale, dezvoltarea de relații prietenești între națiuni, cooperare internațională, armonizarea eforturilor națiunilor în vederea realizării scopului. Întemeiată pe principiul egalității suverane a membrilor săi, ONU are cinci organe principale (Consiliul de Securitate – CS, Adunarea Generală, Consiliul Economic și Social – ECOSOC, Consiliul de Tutelă, Curtea Internațională de Justiție – CIJ și cca 20 de instituții specializate (Organizația Internațională a Muncii – OIM, FAO, UNESCO, OMS, OACI, OMI, OMM, OMPI, ONUDI, UPU, UIT, AIEA, IDA, FMI, BIRD, SFI, FIDA etc.). Dintre instituțiile specializate cu profil economic ale ONU menționăm:

- Consiliul Economic și Social – ECOSOC, care are ca principale atribuții: cooperarea economică, aplicarea măsurilor economice și sociale prevăzute în Carta ONU, elaborarea de studii și cercetări și prezentarea de recomandări statelor membre și instituțiilor specializate ale ONU. Consiliul este prevăzut cu o rețea de comisii economice regionale prin intermediul cărora acționează cum ar fi, de exemplu: Comisia Economică pentru Europa – CEE/ONU, Comisia Economică a Africii de Vest – CEAO etc.;
- GATT (Acordul General pentru Tarife și Comerț) a apărut ca un acord comercial, multilateral, îndeplinind atribuții de organizație internațională (fără să fie încă), având o structură complexă specifică acestui tip de organizație. În activitatea sa, acționează ca instituție specializată cu scopul liberalizării comerțului internațional și se bazează pe principiile nediscriminării (acordarea unui tratament egal, deschiderea piețelor, interzicerea protecționismului și a folosirii subvențiilor), acordării tratamentului națiunii celei mai favorizate și folosirii consultărilor, principii respectate de toate statele care au aderat la această organizație internațională, în relațiile dintre ele;
- Fondul Monetar Internațional – FMI – potrivit statutului este o instituție cu vocație universală, al cărei scop este asigurarea cooperării cu privire la reglementarea monetară internațională într-un sistem specific economiei de piață precum și asistenței financiare a statelor membre. FMI se află, în general sub controlul marilor puteri industrializate occidentale;
- Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare – BIRD, sau Banca Mondială – a fost constituită cu scopul de a contribui, pe calea creditelor în condiții avantajoase, la acordarea de asistență financiară țărilor în curs de dezvoltare, în special pentru încurajarea inițiativei particulare, ca și pentru finanțarea unor proiecte la care sunt implicate și organizații internaționale și societăți transnaționale;
- Alte organisme cu preocupări economice din cadrul ONU sunt: Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare – UNCTAD, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare – PNUD (cu rol de coordonare și finanțare a programelor instituțiilor specializate și asistenței tehnice din sistemul ONU) și Organizația Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Industrială – ONUDI.

La acestea se adaugă și alte forme asociative organizaționale guvernamentale, suprastatale cu caracter internațional, care depășesc spațiul regional sau subregional, cum ar fi: Organizația Internațională a Zahărului – OIZ, Organizația Internațională pentru Migrări – OIM, Organizația Internațională a Uniunii Consumatorilor – OIUC etc.

Alături însă de organizațiile și instituțiile guvernamentale cu caracter internațional, există și continuă să apară, forme, de asemenea, instituționalizate, dar neguvernamentale – economice, financiare, bancare, comunicaționale, comerciale etc. – regionale și universale, de natura marilor fuziuni (concerne, trusturi,

carteluri, monopoluri, etc.), care-și impun, prin forța lor economică și financiară, politicile și strategiile ce sunt însă departe de a realiza consensul statelor, cu precădere a celor mici și slab dezvoltate.

Spre deosebire de globalizare, regionalizarea, ca formă premergătoare/paralelă globalizării, a apărut din nevoia de cooperare pe diferite planuri, în spații determinate de interese, de considerente geografice sau de afecte zonale.

Într-adevăr, este relativ mai ușor să se realizeze un consens politic la nivel zonal – având la bază relații tradiționale, o istorie trăită împreună, năzuințe comune, născute din necesitatea de conservare și dezvoltare zonală, de păstrare a unei anumite specificități și ponderi în tabloul general etc.

Regionalizarea, integrarea regională rămâne principala poartă de intrare spre societatea globală. Ea prezintă aceleași două tipuri de forme instituționalizate – guvernamentale și neguvernamentale.

Ca organizații și instituții guvernamentale cu caracter regional, de fapt asociații de state, cu personalitate juridică distinctă, constituite pe bază de tratate internaționale, menționăm:

□ pentru spațiul european:

- Comunitatea Europeană – Uniunea Europeană care și-a constituit, prin consensul statelor, structuri comunitare, instituționalizate, prin intermediul cărora își realizează rolul. Este vorba de: Consiliul de Miniștri, organ decizional principal comunitar deci supranațional și, în același timp, organ interguvernamental; Consiliul European, organ care ia decizii politice majore; Parlamentul European, organ prin care se realizează suveranitatea comunitară, cu rol esențial deliberativ și de control; și Comisia Europeană, organ de negociere de acorduri, având dreptul de a adopta regulamente și directive, la care se adaugă Curtea de Justiție, Curtea de Conturi etc.

Ca organizații cu preocupări economice în spațiul european, pe lângă cele de mai sus, mai putem menționa:

- Comunitatea statelor independente, din fostul spațiu sovietic;
- Comunitatea țărilor baltice;
- Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică – OECD;
- Asociația Europeană a Liberului Schimb – AELS având ca scop formarea unei piețe libere, fără taxe vamale, pentru anumite produse;
- Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare – BERD, constituită cu scopul de a finanța investițiile, cu precădere private, în vederea sprijinirii proceselor de reformă și restructurare economică, de adaptare la economia de piață a țărilor din Europa Centrală și de Est.

Mai mult, din nevoia de promovare a proiectelor și programelor comune de dezvoltare, de consolidare și cooperare regională și subregională, au apărut diferite

forme asociative statale instituționalizate suprastatal, comunități europene cum ar fi: Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului – CECO; Comunitatea Europeană pentru Energia Atomică – EURATOM; Comunitatea Economică Europeană – CEE care urmărește crearea unei piețe comune, libera circulație a persoanelor (forței de muncă) și a capitalurilor, politici și tarife comerciale etc., Asociația Europeană de Telecomunicații prin Satelit – EUTELSAT, Uniunea vamală, Uniunea monetară, Uniunea fiscală, Pactul de stabilitate pentru Europa de Sud-Est (pentru promovarea politicilor de asigurare a securității și de combatere a crimei organizate în regiune), Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră (pentru realizarea proiectelor cu privire la energie, transport, turism și sistemul financiar – bancar, procesul de cooperare în Europa de Sud-Est, în vederea realizării stabilității în zonă (SEECF), Carta relațiilor de bună vecinătate, stabilitate, securitate și cooperare în Europa de Sud-Est (pentru realizarea obiectivelor rezultate din însăși denumirea Cartei), Europol, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Organizații pentru combaterea criminalității transfrontiere, financiare și electronice etc.;

pentru spațiul american, întâlnim ca organizații regionale:

- Organizația Statelor Americane – OSA, creată cu scopul instituirii unui sistem de securitate colectivă și solidară, de apărare a ordinii democratice, de soluționare pașnică a diferendelor internaționale zonale;
- Organizația Statelor din Caraibe Orientale – OSA, având același scop pentru zona respectivă;
- Asociația Latino-Americană de Integrare – ALADI, la care se adaugă: Organizația latino-americană a energiei, Sistemul economic latino-american, Piața Comună a Caraibelor – CARICOM, Pactul Andin, Mercosur (Piața comună din Sud) etc., toate având în general același scop de a constitui piețe comune;

pentru spațiul continentului african există:

- Organizația Unității Africane – OUA, care are ca scop cooperarea regională pe toate planurile, ca și asigurarea păcii și securității în regiune, inclusiv medierea, concilierea și arbitrajul în reglementarea diferendelor dintre țările membre.

Acestea i se adaugă Consiliul Antantei, Uniunea Vamală și Economică a Statelor din Africa de Vest, Comunitatea Economică a statelor din Africa de Vest - CEDEAO, Conferința pentru coordonare a dezvoltării Africii Australe – SADCC etc.;

pentru spațiul asiatic există:

- Asociația Statelor din Sud-Estul Asiei – ASEN, având ca scop cooperarea economică și politică a statelor din zonă;
- Forumul de Cooperare Economică Asia – Pacific – APEC;
- Liga Statelor Arabe – LA, este o asociație a statelor arabe – care înțeleg să adere la ea – de cooperare și apărare, cu rol arbitral în rezolvarea diferendelor, altele decât cele cu privire la independența, suveranitatea sau integrarea teritorială a statelor membre.

Dintre toate organizațiile și instituțiile guvernamentale regionale Uniunea Europeană prezintă cea mai completă și complexă organizare, cu drept de decizie politică, economică și socială, promovând concepte, metode, instituții și valori noi. Structurarea "formelor de guvernământ" într-un sistem instituționalizat se desfășoară de la Consiliul de Miniștri și Parlament, până la supravegherea și aplicarea întocmai a deciziilor Comunității Europene; de la proiecte și programe obligatorii de aderare și integrare, competență legislativă, uniuni – fiscală, monetară, vamală - piață internă, organizații interguvernamentale în multe alte domenii de activitate la un nou tip de "companie europeană" cu profil comunitar, condusă și gestionată după normele legale aplicate în Uniunea Europeană etc.

Astfel, progresele realizate de Uniunea Europeană tind să se convertească, în timp, în promovarea unor concepte noi cum ar fi cel de cetățean al Europei.

Toate acestea fac din Uniunea Europeană un model pentru regionalizare în întreg spațiul european și, de ce nu, pentru globalizare.

Uniunea Europeană este rezultatul unui proces de cooperare și integrare care a început în 1951 între șase state europene: Belgia, Germania, Franța, Italia, Luxemburg și Olanda. După patru valuri de aderări (1973: Danemarca, Irlanda și Marea Britanie; 1981: Grecia; 1986: Spania și Portugalia; 1995: Austria, Finlanda și Suedia), UE are acum 15 State Membre și se pregătește pentru cea de a cincea extindere, către Europa Centrală și de Est. Acest proces are ca scop extinderea pașnică a zonei de stabilitate și prosperitate către noi membri.

În martie 1998 cea de-a cincea extindere a fost lansată în mod oficial, cuprinzând următoarele 13 state: Bulgaria, Cipru, Cehia, Estonia, Letonia, Lituania, Malta, Polonia, România, Slovacia, Slovenia, Ungaria și Turcia.

- 1995: se semnează Acordurile de Asociere cu Estonia, Letonia și Lituania; Bulgaria, România, Republica Slovacă, Estonia, Letonia și Lituania înaintează cererea de aderare la UE;
- 1996: Cehia înaintează cererea de aderare la UE; se semnează Acordul de Asociere cu Slovenia;
- 1997: Este adoptată Agenda 2000, care are o secțiune referitoare la extinderea UE; este prezentat punctul de vedere al Comisiei asupra lansării procesului de aderare și asupra consolidării strategiei de preaderare. Sunt publicate opiniile Comisiei cu privire la cererile de aderare la Uniunea Europeană ale țărilor candidate, bazate pe Criteriile de la Copenhaga;
- 1998: Pe 31 martie încep negocierile cu șase state candidate (Cipru, Ungaria, Polonia, Estonia, Republica Cehia și Slovenia);
- 1998: Pe 4 noiembrie sunt publicate primele Rapoarte Anuale (privind stadiul îndeplinirii criteriilor de aderare);
- 1999: martie, Consiliul European de la Berlin adoptă deciziile privind fondurile de preaderare și cheltuielile legate de aderare;
- 1999: 13 octombrie, Comisia Europeană adoptă a doua serie de rapoarte anuale și revizuește parteneriatele pentru aderare;

- 1999: 10-11 decembrie, Consiliul European de la Helsinki decide să deschidă negocierile de aderare cu încă șase țări candidate: Bulgaria, România, Letonia, Lituania, Malta și Slovacia, și acordă Turciei statutul de țară candidată la UE;
- 2000: Are loc, la Bruxelles, sesiunea de deschidere a Conferințelor Interministeriale cu privire la negocierile de aderare ale Maltei, României, Slovaciei, Letoniei, Lituaniei și Bulgariei. Țările candidate sunt atenționate cu privire la importanța următoarelor aspecte:
 - adoptarea oficială și aplicarea *acquis*-ului comunitar;
 - asigurarea unei bune funcționări a pieței interne, în concordanță cu politica Uniunii Europene, o atenție specială acordându-se domeniilor agriculturii, justiției și afacerilor interne și protecției mediului;
 - alinierea la practicile Uniunii Europene în ceea ce privește relațiile cu țări terțe și organizații internaționale. De asemenea, statele candidate au primit asigurări că fiecare cerere de aderare va fi evaluată în funcție de meritele proprii. Țările candidate și-au prezentat obiectivele strategice determinate de aspirațiile politice, culturale și socioeconomice în perspectiva aderării;
- 2000: La summitul de la Nisa, din 7-11 decembrie, Statele Membre au discutat o nouă constituție a Uniunii Europene. Tratatul de la Nisa reprezintă o premisă necesară a procesului de extindere, întrucât conține prevederi referitoare la echilibrul puterii și procesul decizional în cadrul Uniunii, în contextul unei structuri cu 27 de State Membre;
- 2001: La 26 februarie Tratatul a fost adoptat de către guvernele Statelor Membre. Tratatul va intra în vigoare după ratificarea sa de către toate parlamentele naționale.

Misiunea Uniunii Europene este de a organiza relațiile dintre statele membre și între popoarele acestora, într-o manieră coerentă, având drept suport solidaritatea. Principalele obiective sunt:

- promovarea progresului economic și social (piața unică a fost instituită în 1993, iar moneda unică a fost lansată în 1999);
- să afirme identitatea Uniunii Europene pe scena internațională (prin ajutor umanitar pentru țările nemembre, o politică externă și de securitate comună, implicare în rezolvarea crizelor internaționale, poziții comune în cadrul organizațiilor internaționale);
- să instituie cetățenia Europeană (care nu înlocuiește cetățenia națională dar o completează, conferind un număr de drepturi civile și politice cetățenilor europeni);
- să dezvolte o zonă de libertate, securitate și justiție (legată de operarea pieței interne și în particular de libertatea de mișcare a persoanelor);
- să existe și să se consolideze în baza dreptului comunitar (corpul legislației adoptate de către instituțiile europene, împreună cu tratatele fondatoare).

Instituțiile Uniunii Europene au fost create pentru a realiza "o uniune cât mai strânsă între popoarele europene". Pe măsură ce competențele Uniunii s-au extins, instituțiile s-au dezvoltat și au devenit mai numeroase.

Cinci instituții sunt implicate în conducerea Uniunii Europene: *Parlamentul European* (ales de către popoarele statelor membre), *Consiliul* (reprezentând guvernele statelor membre), *Comisia* (executivul și organismul cu drept de a iniția legislație), *Curtea de Justiție* (care asigură compatibilitatea cu dreptul comunitar), *Curtea de Conturi* (responsabilă de controlul folosirii fondurilor comunitare). Aceste instituții sunt sprijinite de alte organisme: *Comitetul Economic și Social și Comitetul Regiunilor* (organisme consultative care acordă sprijin pentru ca pozițiile diferitelor categorii sociale și regiuni ale Uniunii Europene să fie luate în considerare), *Avocatul Poporului în Uniunea Europeană* (care se ocupă de plângerile cetățenilor cu privire la administrația la nivel european), *Banca Europeană de Investiții* (instituția financiară a UE) și *Banca Centrală Europeană* (răspunzătoare de politica monetară în zona Euro).

Agențiile, Fundațiile și Centrele au fost înființate pe baza deciziilor adoptate de Comisia Europeană sau de Consiliul Uniunii Europene, dar funcționează ca organisme cu autonomie deplină.

Parlamentul European

Parlamentul European reprezintă, în viziunea Tratatului de la Roma, din 1957, "popoarele statelor reunite în cadrul Uniunii Europene". Aproximativ 375 de milioane de cetățeni din cele 15 țări ale Europei iau parte în prezent, prin intermediul celor 626 de parlamentari, la procesul de integrare Europeană.

Primele alegeri directe pentru Parlamentul European au avut loc în iunie 1979. Legitimată prin alegeri directe universale și ales pentru un mandat de 5 ani, Parlamentul European și-a sporit continuu influența și puterea prin intermediul unei serii de tratate. Acestea, în mod special Tratatul de la Maastricht din 1992 și Tratatul de la Amsterdam din 1997, au dus la transformarea Parlamentului European dintr-un organism pur consultativ într-un parlament cu puteri legislative similare celor exercitate de parlamentele naționale.

Parlamentul European este singura instituție comunitară ale cărei ședințe și deliberări sunt publice. Dezbaterile, avizele și rezoluțiile acestuia sunt publicate în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene.

Președintele reprezintă Parlamentul la evenimentele cu caracter oficial și în relațiile internaționale, prezidează sesiunile plenare ale Parlamentului precum și întâlnirile Biroului și ale Conferinței Președinților.

Biroul este organul de reglementare în ale cărui atribuții intră bugetul Parlamentului și problemele administrative, organizatorice și de personal.

Conferința Președinților reunește Președintele Parlamentului și președinții grupărilor politice și este organul politic al Parlamentului. Conferința Președinților stabilește ordinea de zi a ședințelor plenare, fixează calendarul activităților desfășurate de organismele parlamentare și stabilește competențele comisiilor și delegațiilor parlamentare, precum și numărul membrilor acestora.

La fel ca orice parlament, Parlamentul European îndeplinește trei funcții fundamentale: legislativă, bugetară și de supraveghere a executivului.

Consiliul European

Consiliul European reunește șefii de state sau guverne ai celor 15 state membre ale Uniunii Europene și Președintele Comisiei Europene. Nu trebuie confundat cu Consiliul Europei (care este un organism internațional) sau cu Consiliul Uniunii Europene (care este format din miniștri ai celor cincisprezece state membre).

Lucrările Consiliului European sunt găzduite de statul membru care asigură președinția Consiliului și participă la viața politică și evoluția Uniunii Europene prin întâlniri organizate cel puțin de două ori pe an (de obicei în lunile iunie și decembrie). Aceste lucrări se constituie într-un eveniment important: prezența într-un oraș european a celor cincisprezece reprezentanți investiți cu legitimitate democratică incontestabilă, însoțiți de alți miniștri și colaboratori apropiați, constituie - de aproape douăzeci și cinci de ani - un eveniment politic așteptat cu mare interes.

Consiliul Uniunii Europene

În baza Tratatului de constituire a Comunității Europene, Consiliul are următoarele responsabilități:

- este organismul legislativ al Comunității; în rezolvarea unei game largi de probleme comunitare își exercită această putere legislativă împreună cu Parlamentul European (a se vedea mai jos);
- coordonează politica economică generală a statelor membre;
- încheie, în numele Comunității, acordurile internaționale dintre aceasta și unul sau mai multe state sau organizații internaționale;
- împreună cu Parlamentul European formează autoritatea bugetară care adoptă bugetul Comunității.

În temeiul Tratatului privind Uniunea Europeană:

- adoptă deciziile necesare pentru definirea și punerea în practică a politicii externe și de securitate comună, pe baza orientărilor generale trasate de Consiliul European;
- coordonează activitățile statelor membre și adoptă măsurile necesare cu privire la cooperarea polițienească și juridică în domeniul penal.

Președinția consiliului este asigurată, prin rotație, de fiecare dintre statele membre, pe durata unui mandat de șase luni. Consiliul beneficiază de asistența unui Secretariat General, care pregătește și asigură buna funcționare a lucrărilor Consiliului la toate nivelurile.

Comisia Europeană

Comisia îndeplinește trei funcții de bază: dreptul de inițiativă: rolul său de inițiator al politicilor comunitare este unic; acest rol nu este însă întotdeauna foarte clar înțeles. În plus, Comisia funcționează ca organ executiv al Uniunii Europene, veghind la respectarea Tratatelor încheiate. Ea reprezintă interesul comun și în mare măsură, semnifică personalitatea Uniunii. Principala sa preocupare este aceea de a apăra interesele cetățenilor Europei. Cei 20 de membri ai Comisiei sunt aleși din cele 15 țări ale UE, însă fiecare dintre ei depune un jurământ de independență, distanțându-se de influențele partizane de orice proveniență.

O altă funcție a Comisiei este aceea de a veghea la respectarea tratatelor UE, astfel încât legislația UE să fie corect aplicată de către Statele Membre iar toți cetățenii și participanții la piața unică să poată beneficia de condițiile unitare asigurate.

Cea de-a treia funcție a Comisiei este aceea de organ executiv al Uniunii, având responsabilitatea implementării și coordonării politicilor. Una dintre atribuțiile sale executive constă în gestionarea bugetului anual al Uniunii, care s-a ridicat la 97 miliarde EURO în 1999, și a Fondurilor Structurale, al căror principal scop este de a elimina decalajele economice dintre zonele mai bogate și cele mai sărace ale Uniunii.

Curtea de Justiție și Tribunalul de Primă Instanță

Ca orice sistem de drept veritabil, și cel al Comunității presupune existența unor garanții jurisdicționale ce trebuie să intre în funcțiune în situația contestării sau punerii în aplicare a legislației comunitare. Curtea de Justiție, ca instituție jurisdicțională a Comunității, reprezintă coloana vertebrală a acestui sistem de garanții. Judecătorii săi trebuie să asigure uniformitatea interpretării și aplicării dreptului comunitar în fiecare stat membru, menținerea sa ca sistem comunitar și aplicarea sa în mod identic tuturor celor care i se supun în toate împrejurările.

Pentru îndeplinirea acestui rol, Curtea de Justiție are competența de soluționare a litigiilor în care se constituie ca părți state membre, instituții comunitare, întreprinderi sau persoane fizice.

Mai mult de 8600 de cauze au fost aduse spre soluționare curții din anul 1952, de când a fost înființată. În anul 1978 se soluționau deja 200 de cazuri noi pe an, iar în 1985 au fost pe rol peste 400 de cauze.

Tribunalul de Primă Instanță a fost înființat în 1989 cu scopul de a consolida garanțiile judiciare acordate persoanelor fizice prin instaurarea unui al doilea nivel al autorității judiciare, permițând astfel Curții de Justiție să se concentreze asupra atribuției sale de bază, interpretarea uniformă a legislației comunitare.

Curtea de Justiție joacă un rol esențial în cadrul sistemului instituțional stabilit prin tratate. În mod deosebit, Curtea are rolul de a menține echilibrul între prerogativele instituțiilor comunitare, pe de o parte, și între prerogativele conferite Comunității și cele păstrate de statele membre, pe de altă parte. În exercitarea atribuțiilor sale de revizuire, Curtea este deseori chemată să hotărască în probleme de natură constituțională sau de importanță economică majoră.

Curtea de Justiție numără 15 judecători și 8 avocați generali.

Judecătorii și avocații generali sunt numiți de guvernele statelor membre de comun acord, pentru un mandat de șase ani, cu posibilitatea de reînnoire. Ei sunt aleși din rândul juriștilor de o incontestabilă independență și competență profesională.

Judecătorii îl aleg din rândul lor pe Președintele Curții pentru un mandat de trei ani ce poate fi reînnoit. Președintele conduce lucrările Curții și prezidează audierile și dezbaterile.

Avocații generali acordă asistență Curții în îndeplinirea atribuțiilor sale, prezentând în ședințe deschise, în condiții de completă imparțialitate și independență, avize referitoare la spetele deduse Curții. Atribuțiile lor nu trebuie confundate cu cele ale unui procuror sau ale unor asemenea alte oficialități - fiind vorba în acest caz de rolul Comisiei de a veghea asupra intereselor Comunității.

Tribunalul de Primă Instanță este compus din 15 judecători, numiți prin acord comun de către guvernele statelor membre, pentru un mandat de șase ani, cu posibilitatea de reînnoire. Membrii Tribunalului de Primă Instanță aleg din rândul lor un Președinte.

Tribunalul de Primă Instanță nu are în componența sa avocați generali. Atribuțiile acestora sunt îndeplinite, într-un număr limitat de cazuri, de către unul dintre judecători.

Curtea Europeană de Conturi

Principala atribuție: verificarea conturilor. Potrivit Tratatului de constituire a Comunității Europene, Curtea Europeană de Conturi are ca principală atribuție verificarea conturilor și a execuției bugetului Uniunii Europene, cu dublul scop de a îmbunătăți gestionarea resurselor financiare și informarea cetățenilor Europei cu privire la utilizarea fondurilor publice de către autoritățile cu responsabilități de gestiune.

Responsabilitatea profesională. Curtea Europeană de Conturi este formată din 15 membri provenind din cele 15 state membre și numiți pentru un mandat de 6 ani. Membrii Curții de Conturi sunt independenți și au experiență în domeniul auditării finanțelor publice. Membrii Curții își aleg Președintele pentru un mandat de 3 ani. La Curtea de Conturi își desfășoară activitatea 550 de profesioniști de înaltă clasă din cele 15 țări ale Uniunii Europene, dintre care circa 250 sunt auditori.

Independența Curții Europene de Conturi în raport cu alte instituții comunitare și cu statele membre garantează obiectivitatea activității sale de audit. Curtea de Conturi are deplină libertate în ceea ce privește organizarea și planificarea activității sale de audit și publicarea rapoartelor.

Curtea de Conturi verifică dacă încasările și cheltuielile UE s-au efectuat legal și corect. Se pune un accent deosebit pe corectitudinea gestionării financiare, verificându-se dacă - și în ce măsură - au fost atinse obiectivele propuse în materie de gestiune, precum și costurile aferente. Curtea Europeană de Conturi garantează astfel cetățenilor europeni că bugetul UE a fost gestionat și executat corect și în modul cel mai eficient posibil.

Sancțiunile: Curtea de Conturi nu are prerogative juridictionale. În cazul în care auditorii descoperă nereguli, inclusiv fraudă, organismele comunitare competente sunt informate neîntârziat spre a lua măsurile necesare.

Banca Europeană de Investiții

Rolul Băncii Europene de Investiții este de a contribui la integrarea, dezvoltarea echilibrată și coeziunea economică și socială a statelor membre.

Înființată în temeiul Tratatului de la Roma în anul 1958, Banca Europeană de Investiții (BEI) este instituția financiară a Uniunii Europene.

Fondurile sale finanțează proiectele prin care se materializează obiectivele UE în cadrul Uniunii precum și în alte 120 de țări din întreaga lume.

În plus, Banca a reinnoit și a extins “mecanismul de preaderare” pentru statele candidate, un mecanism pe care l-a pus în aplicare din proprie inițiativă și pe riscul său; acest al doilea mecanism de ajutorare se ridică la 8,5 miliarde EURO, suma fiind destinată a acoperi doar perioada de până în anul 2003.

Structura BEI: Consiliul Guvernatorilor este format din miniștrii desemnați de fiecare dintre statele membre, de regulă Miniștrii de Finanțe. Consiliul stabilește politicile de creditare, aprobă bilanțul și raportul anual, autorizează operațiunile de finanțare în afara Uniunii și ia decizii cu privire la majorările de capital. De asemenea, numește membrii Consiliului Directorilor, ai Comitetului de Management și ai Comitetului de Audit.

Consiliul Directorilor este compus din 25 de directori și 13 membri supleanți numiți de către Consiliul Guvernatorilor. Statele membre desemnează 24 de directori și 12 membri supleanți iar Comisia Europeană este reprezentată printr-un director și un membru supleant.

Comitetul de Management, organ executiv colegial, controlează toate operațiunile curente; face recomandări Directorilor cu privire la hotărârile pe care urmează să le adopte și răspunde de aplicarea acestora. Președintele Băncii sau, în absența sa, unul dintre Vicepreședinți, conduce ședințele Comitetului de Management.

Comitetul de Audit verifică operațiunile și contabilitatea Băncii, pe baza activității desfășurate atât de organele interne de control și audit, cât și de auditorii externi.

Comitetul Economic și Social

Comitetul Economic și Social (CES) este organismul consultativ european în cadrul căruia sunt reprezentate diversele categorii de activități economice și sociale. Comitetul are rolul unui forum de dezbatere și reflexie, atât la nivel european cât și la nivelul statelor membre.

CES este format din 222 de membri ce reprezintă patronatul, muncitorii, agricultorii, întreprinderile mici și mijlocii, comerțul și asociațiile meșteșugărești, cooperativele, societățile de întraajutorare, profesiunile liberale, consumatorii, organizațiile pentru protecția mediului, familiile, ONG-urile cu caracter social etc.

CES are trei misiuni fundamentale:

- să ofere consultanță celor trei mari instituții (Parlamentul European, Consiliul și Comisia);
- să asigure o mai mare implicare/contribuție din partea societății civile la inițiativa europeană și să edifice și consolideze o Europă apropiată cetățenilor săi;
- să sporească rolul organizațiilor și asociațiilor societății civile în țările membre (sau grupuri de țări), iar în acest scop să promoveze dialogul organizat cu reprezentanții acestora și să constituie unele organisme

similare în zonele vizate: Europa Centrală și de Est, Turcia, țările EUROMED, ACP și MERCOSUR etc. (“dezvoltare instituțională”).

Comitetul Regiunilor

Înființarea Comitetului Regiunilor (CR) prin Tratatul de la Maastricht a răspuns cererii formulate de autoritățile locale și regionale de a fi reprezentate în Uniunea Europeană.

În prezent, Comitetul este un organism complementar celor trei instituții comunitare (Consiliul, Comisia, Parlamentul). În sistemul instituțional comunitar CR și-a câștigat un loc bine definit datorită experienței politice a membrilor săi la diferite niveluri locale și a cunoașterii aprofundate a problematicii regionale și locale.

Comitetului Regiunilor joacă un rol important în procesul de integrare europeană, unul din principalele sale obiective reprezentându-l consolidarea coeziunii economice și sociale a statelor membre. CR are 222 de membri și un număr egal de membri supleanți, numiți pentru o perioadă de patru ani de către Consiliul Uniunii Europene, care își desfășoară activitatea în exclusivitate pe baza propunerilor venite din partea statelor membre; mandatul membrilor poate fi reînnoit.

Comitetul este un organism independent, membrii săi acționând nu pe baza unor instrucțiuni obligatorii, ci complet independent pentru îndeplinirea atribuțiilor specifice, urmărind interesul general al Uniunii Europene. CR reprezintă o punte de legătură între instituțiile europene și regiunile, comunele și orașele Uniunii Europene. Membrii CR dețin mandate (administrative) pe plan regional sau local, nu funcționează permanent la Bruxelles și, ca urmare, mențin constant legătura cu cetățenii. Se reunesc de cinci ori pe an în sesiuni plenare, ocazii cu care adoptă recomandările făcute pe baza datelor furnizate de diversele comisii.

Avocatul Poporului

Avocatul Poporului investighează plângerile privind funcționarea defectuoasă a instituțiilor și a organismelor din cadrul Comunității Europene. Avocatul Poporului nu se ocupă de plângerile care privesc administrația națională, regională sau locală din Statele Membre. Cei care pot depune plângeri sunt cetățenii Statelor Membre sau care trăiesc într-un Stat Membru, firmele, asociațiile sau alte organisme înregistrate oficial în Uniunea Europeană.

Banca Centrală Europeană

Sistemul European de Bănci Centrale (SEBC) este compus din Banca Centrală Europeană (BCE) și toate celelalte bănci centrale naționale ale statelor membre. Termenul “Eurosistem” definește Banca Centrală Europeană și băncile centrale/naționale ale statelor care au aderat la zona EURO. Obiectivele acestui sistem sunt:

- definirea și implementarea politicii monetare a zonei EURO;
- derularea operațiunilor externe;
- păstrarea și administrarea rezervelor Statelor Membre;
- promovarea unui sistem eficient de plăți.

SEBC este guvernat de structurile de decizie ale BCE, și anume Consiliul Director și Comitetul Executiv. Consiliul Director este compus din membrii Comitetului Executiv și din guvernatorii băncilor centrale naționale din statele zonei EURO. Comitetul Executiv este compus din Președintele BCE, Vicepreședintele ei și alți patru membri, aleși dintre profesioniști recunoscuți în domeniul monetar-bancar. Consiliul General este compus din Președintele și Vicepreședintele BCE, precum și din guvernatorii băncilor centrale din toate statele membre ale UE.

Fondul European de Investiții

Fondul European de Investiții (FEI) este o instituție europeană în a cărei competență intră sprijinirea apariției, creșterii și dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii. Fondul intervine în principal cu capital de risc și instrumente de garantare provenind fie din fonduri proprii, fie de la Banca Europeană de Investiții sau Uniunea Europeană, în baza mandatelor acordate.

FEI este un parteneriat public privat. Din structura tripartită a acționariatului său fac parte Banca Europeană de Investiții, Uniunea Europeană, reprezentată de Comisia Europeană și un număr de bănci și instituții financiare europene. Activitatea FEI este complementară celei a acționarului său majoritar, Banca Europeană de Investiții.

Conform Art. 2 din statutul său, Fondul European de Investiții contribuie la realizarea obiectivelor comunitare; în mod special, își propune să contribuie la dezvoltarea unei societăți bazate pe cunoaștere, axată pe inovație, creștere economică și ocuparea corespunzătoare a forței de muncă, pe promovarea liberei inițiative, pe dezvoltare regională și coeziune.

FEI funcționează independent, potrivit regulilor concurențiale în condiții de piață. În conformitate cu Art. 24 al statutului său, Fondul urmărește obținerea de venituri pentru acționarii săi.

Agenția Europeană pentru Evaluarea Produselor Medicale - EMEA

Agenția Europeană pentru Evaluarea Produselor Medicale (AEEPM) a fost înființată în conformitate cu Reglementarea Consiliului (EEC) nr. 2309/93 din 22 iulie 1993 (OJ L 214, 24.8.1993, p. 1), cu sediul la Londra. Sistemul european pentru autorizarea produselor medicale pentru uz uman sau veterinar are ca scop atât promovarea sănătății publice cât și libera circulație a produselor farmaceutice. Medicamente mai noi și mai bune au acces pe piețele europene, lucru de care beneficiază utilizatorii, precum și activitatea de cercetare.

Sistemul european se bazează pe cooperarea dintre autoritățile naționale cu atribuții în domeniu ale Statelor Membre și AEEPM. AEEPM se comportă ca centrul acestei rețele, coordonând resursele pe care autoritățile naționale le pun la dispoziție, inclusiv cei 2300 de specialiști europeni care lucrează în domeniu. Principalele organisme științifice ale AEEPM sunt Comitetul pentru Patente ale Produselor Medicale și Comitetul pentru Produse Medicale Veterinare. Aceste Comitete sunt în permanentă legătură cu cei peste 4000 de reprezentanți ai autorităților competente din Statele Membre.

Agenția Europeană de Mediu

Misiunea AEM este să furnizeze în mod operativ factorilor de decizie, precum și publicului, informații corecte și complete privind mediul, care să permită

dezvoltarea și implementarea de către Uniunea Europeană și alte state membre ale AEM a unor politici eficiente de protecția mediului.

Agenția are în atribuții o gamă largă de funcțiuni, asigurând relaționarea tuturor factorilor implicați, monitorizarea și raportarea activităților. În același timp, Agenția acționează ca un centru de referință al acestor tipuri de activități.

AEM lucrează pe bază de proiecte, iar planul său anual este transparent, ușor accesibil și creat astfel încât să răspundă unor nevoi reale. Planificarea anuală se face în cadrul unor programe multianuale, în prezent derulându-se cel ce acoperă anii 1999-2003. Activitățile se încadrează în următoarele domenii:

- baze de date pe anumite subiecte și activități de raportare;
- evaluare globală;
- raportări periodice;
- dezvoltarea și întreținerea sistemului de raportare;
- service și infrastructura rețelei.

Fundația Europeană pentru Formare Profesională

Misiunea Fundației este să contribuie la procesul de formare profesională și reformă a activităților de formare, proces în plină desfășurare în statele și teritoriile partenere. De asemenea, furnizează asistență tehnică Programului Tempus.

Statele și teritoriile partenere ale Fundației sunt cele eligibile pentru participarea la programele Phare, Tacis și MEDA.

Centrul European pentru Formare Profesională – CEDEFOP

Centrul European pentru Formare Profesională este Agenția Europeană care furnizează informații complete despre politicile de formare profesională factorilor de decizie și experților Comisiei Europene, ai Statelor Membre și ai celorlalte organizații care reprezintă partenerii sociali pe tot cuprinsul Europei.

Centrul European pentru Formare Profesională a fost înființat în baza Reglementării Consiliului 337/75, ca organism nonprofit, independent de Comisie, pentru a asista Comisia în elaborarea direcțiilor și evaluarea necesităților de formare profesională, în promovarea și dezvoltarea acestei activități.

Centrul European pentru Monitorizarea Drogurilor și a Dependenței de Droguri - EMCCDA

Centrul European pentru Monitorizarea Drogurilor și a Dependenței de Droguri a fost înființat în 1993, ca răspuns la escaladarea acestei probleme în Europa și la nevoia de evaluare exactă a dimensiunilor și particularităților acestui fenomen pe teritoriul Uniunii Europene. Centrul din Lisabona a devenit operațional în 1995.

Principalele obiective ale Centrului European pentru Monitorizarea Drogurilor și a Dependenței de Droguri sunt:

- colectarea și analiza datelor existente;
- îmbunătățirea metodelor de comparare a datelor;
- diseminarea datelor și a informațiilor;
- cooperarea cu instituțiile Uniunii Europene, cu partenerii internaționali și cu statele nemembre ale UE.

Informația colectată, analizată și diseminată de Centru acoperă următoarele domenii:

- cererea și reducerea cererii de droguri;
- strategiile și politicile naționale și ale Uniunii Europene în domeniu;
- cooperarea internațională și elemente de geopolitică a furnizorilor;
- controlul comerțului cu droguri narcotice, substanțe psihotrope și asimilate;
- implicații ale fenomenului pentru producători, consumatori și țările de tranzit.

Fundația Europeană pentru Îmbunătățirea Condițiilor de Muncă și Viață

Fundația Europeană pentru Îmbunătățirea Condițiilor de Muncă și Viață a fost înființată printr-o Reglementare a Consiliului de Miniștri din 1975. Scopul Fundației este de a contribui la planificarea și aplicarea unor condiții mai bune de viață și de muncă, prin activități de conștientizare și diseminare a informațiilor/practicilor susceptibile de a fi de folos în acest domeniu.

Oficiul pentru Armonizare în Piața Internă

Misiunea oficiului este aceea de a promova și administra mărci înregistrate și proiecte în cadrul Uniunii Europene. În același timp, Oficiul:

- îndeplinește procedurile de înregistrare pentru titluri de proprietate industrială comunitară;
- ține evidența publică a acestor titluri;
- îndeplinește, alături de curțile de justiție din Statele Membre ale Uniunii Europene, sarcina de a pronunța hotărâri judecătorești referitoare la cererile de invalidare a titlurilor înregistrate.

Oficiul este o instituție publică care se bucură de independență juridică, administrativă și financiară. Oficiul a fost creat sub jurisdicția Comunității Europene și este o organizație a Comunității Europene cu personalitate juridică proprie. Activitățile sale se afla sub incidența legilor comunitare.

Instituțiile de Justiție comunitare – Tribunalul de Primă Instanță și Curtea de Justiție a Comunităților Europene – sunt responsabile cu supravegherea legalității deciziilor luate de Oficiu. Oficiul este responsabil de echilibrarea bugetului din propriile venituri, generate în principal de taxele de înregistrare și de reînnoire a protecției mărcilor înregistrate.

Oficiul Comunitar pentru Dreptul Varietăților Vegetale

Legislația comunitară a înființat un sistem de protecție a drepturilor în domeniul varietăților vegetale. Acest sistem permite obținerea de drepturi de proprietate intelectuală pentru varietățile vegetale, drepturi valide în Uniunea Europeană.

Oficiul Comunitar pentru Varietăți Vegetale (OCVV) implementează și aplică această schemă. OCVV este o instituție comunitară cu statut juridic independent și este operațională din 27 aprilie 1995. Pe 6 decembrie 1996, Conferința Inter-guvernamentală a reprezentanților Statelor Membre a hotărât ca sediul OCVV să fie la Angers (Franța).

Agenția Europeană pentru Securitate și Sănătate la Locul de Muncă

Agenția Europeană pentru Securitate și Sănătate la Locul de Muncă a fost înființată de Uniunea Europeană pentru a oferi informații celor interesați de sănătatea și securitatea ocupațională. Agenția este condusă de un *board* cu reprezentanți ai guvernelor, firmelor și muncitorilor din Statele Membre ale Uniunii, precum și cu reprezentanți ai Comisiei Europene. Situată în Bilbao (Spania), Agenția coordonează, din 1997, o rețea cu Centre de Informare în fiecare Stat Membru al Uniunii. De asemenea, Agenția conlucrează cu multe organizații internaționale, cu administrația din domeniul securității și sănătății.

Centrul de Traduceri pentru Instituțiile Uniunii Europene

Centrul de Traduceri pentru Instituțiile Uniunii Europene a fost înființat pe 28 noiembrie 1994, pentru a răspunde nevoilor în domeniul traducerilor a numeroase agenții și oficii europene. Consiliul a sporit rolul Centrului în 1995, considerând că este necesară întărirea cooperării interinstituționale în domeniul traducerilor. Centrul este membru al Comitetului Interinstituțional pentru Traduceri și contribuie la activități din următoarele domenii: resurse, administrație, traduceri externe, metode și tehnici de lucru.

Centrul European de Monitorizare a Rasismului și Xenofobiei

Centrul European de Monitorizare a Rasismului și Xenofobiei (EUMC) a fost înființat în 1997 de Uniunea Europeană ca organism independent menit să contribuie la combaterea rasismului, xenofobiei și antisemitismului în Europa. EUMC colaborează cu Consiliul Europei, Organizația Națiunilor Unite și alte organizații internaționale. Misiunea sa este aceea de a evalua proporțiile și evoluția fenomenelor rasiste, xenofobe și antisemitice la nivelul Uniunii Europene și de a promova "practici corecte" în rândul Statelor Membre. EUMC va pune la punct o Rețea Europeană de Informare asupra Rasismului și Xenofobiei (RAXEN) care va fi un instrument de colectare și asociere de date și statistici de la nivel național până la nivelul unei unități centrale a EUMC. Pe aceasta bază, EUMC va dezvolta o bază de date pentru efectuarea de cercetări, diseminarea de informații și implementarea transferului de cunoștințe în domeniul rasismului, xenofobiei și antisemitismului. RAXEN își propune să adune la un loc toate forțele europene în domeniul rasismului, xenofobiei și antisemitismului și să realizeze un instrument pentru schimbare. Centrul de Monitorizare a organizat și discuții de tip "masă rotundă" și, de curând, inițiază activități de cercetare. Centrul completează și sprijină activități în desfășurare și proiecte noi ale organizațiilor deja existente care se adaugă la eforturile generale de a combate rasismul, xenofobia și antisemitismul.

Europol

Europol este organizație a Uniunii Europene care aplică legea comunitară pentru combaterea criminalității. Obiectivul ei este de a îmbunătăți eficiența cooperării între autoritățile competente ale Statelor Membre pentru prevenirea și combaterea crimei organizate internaționale. Misiunea Europol este de a aduce o contribuție importantă la aplicarea legii comunitare pentru combaterea crimei organizate, punându-se accentul pe depistarea organizațiilor criminale.

EuropeAid - Oficiul de Cooperare

Misiunea EuropeAid - Oficiul de Cooperare este să pună în practica instrumente de asistență externă ale Comisiei Europene finanțate din bugetul Comunității Europene și Fondul European de Dezvoltare. Nu este implicată în programele de asistență preaderare (Phare, Ispa și Sapard), în activitățile umanitare, de asistență macro-financiară, în Politica Externă și de Securitate Comună sau Facilitatea de Reacție Rapidă.

Oficiul este responsabil pentru toate etapele din circuitul proiectului (identificarea și evaluarea proiectelor și programelor, pregătirea deciziilor financiare, implementare și monitorizare, evaluarea proiectelor și programelor), care asigură atingerea obiectivelor programelor stabilite de Directoratul General pentru Relații Externe, cel pentru Dezvoltare și aprobate de Comisie. Este, de asemenea, implicat în inițiativele de îmbunătățire a sistemelor de programare și conținutul lor, pentru a stabili politica de evaluare a programelor și pentru a dezvolta mecanismele de reacție la evaluarea rezultatelor.

Agencia Europeană pentru Reconstrucție

Agencia Europeană pentru Reconstrucție administrează Programul de Reconstrucție și Reabilitare în Kosovo, program înființat de Comisia Europeană și Banca Mondială pentru a sprijini Misiunea Națiunilor Unite din Kosovo. Are trei obiective principale:

- să dezvolte o economie de piață deschisă și transparentă care poate oferi în termen scurt locuri de muncă în Kosovo;
- să sprijine relansarea administrației publice și înființarea instituțiilor publice eficiente, punându-se accentul pe instituțiile centrale care sunt vitale pentru relansarea economică;
- să diminueze efectele conflictului, punând accentul pe restabilirea condițiilor normale de viață, reabilitarea infrastructurii și a rețelilor necesare pentru dezvoltarea economică (telecomunicații, energie, transport) și a sectoarelor sociale cum ar fi educația și sănătatea.

Una din principalele misiuni ale Uniunii Europene, în cadrul promovării progresului economic și social, o constituie dezvoltarea, consolidarea și perfecționarea pieței unice (interne), instituită în anul 1993.

Piața internă a Uniunii Europene nu reprezintă un obiectiv în sine, ci unul dintre principalele instrumente de care Uniunea dispune pentru a atinge obiective precum: creșterea durabilă, echilibrată și care să respecte mediul înconjurător, un

nivel ridicat al locurilor de muncă și al protecției sociale, un nivel și o calitate a vieții superioare, o mai mare coeziune economică și socială¹⁰.

De fapt, piața internă îmbunătățește performanța economică a statelor membre ale Uniunii. Și aceasta datorită faptului că favorizează o alocare mai eficace a factorilor de producție, dând întreprinderilor posibilitatea de a produce la o scară mai mare și de a exploata economiile care rezultă făcându-le, de asemenea, să-și îmbunătățească performanțele în confruntarea cu o concurență mai dură și stimulând investițiile.

Integrarea economică într-o piață internă fără frontiere este mai profundă decât alte forme de cooperare cum ar fi zonele de liber schimb, uniunile vamale și piețele comune care, toate, mențin frontierele fizice. Ea mărește la maximum propriul impact pozitiv asupra economiei. Legislația care, la modul global, furnizează cadrul juridic necesar obținerii unor astfel de efecte economice a fost reținută, deci, ca reprezentând un domeniu căruia țările asociate trebuie să-i acorde o atenție deosebită în cursul pregătirii pentru aderare.

O piață unică fără frontiere necesită un nivel înalt de încredere reciprocă și o apropiere echivalentă a reglementărilor. Orice discordanță importantă față de regulile comune pe un segment oarecare al pieței interne duce la riscuri în întregul sistem și dăunează integrității sale. Aceasta este încă o cauză pentru care este necesar să se facă eforturi pentru a se crea condițiile propice aplicării unei legislații armonizate.

Obiectivul alinierii la regulile și practicile în vigoare în cadrul pieței interne nu exclude o apropiere selectivă și progresivă care să fie adaptată situației fiecărei țări din Europa Centrală și de Est și care să micșoreze eforturile pe care acestea le fac pentru a finaliza procesul de tranziție economică și pentru a realiza stabilitatea macroeconomică. De fapt, este esențial ca țările asociate să-și adapteze ritmul programului lor de apropiere legislativă la progresele reformei economice.

Piața internă a Uniunii este definită de către articolul 7A al Tratatului de la Nisa, din decembrie 2000, ca un spațiu fără frontiere interne în care este asigurată libera circulație a mărfurilor, persoanelor, serviciilor și capitalului. De asemenea, ea este o piață care are o dimensiune socială și în care concurența activă este încurajată. Toate controalele și verificările sistematice necesare pentru garantarea bunei aplicări a regulilor se fac în interiorul pieței și nu la trecerea frontierelor naționale.

Tratatul instituie pentru aceasta un număr de reguli fundamentale. Astfel:

- articolul 6 interzice orice discriminare bazată pe naționalitate, atât între statele membre cât și între resortisanții acestora;

¹⁰ A se vedea, în acest sens, *Comisia Comunităților Europene*, Cartea albă. Pregătirea țărilor asociate din Europa Centrală și de Est pentru integrarea în piața internă a Uniunii, *Bruxelles*, 3 mai 1995.

- articolul 8a conferă cetățenilor Uniunii dreptul de liberă circulație și de sejur pe teritoriul statelor membre;
- articolele 9-12 prevăd suprimarea taxelor vamale și a taxelor cu efect echivalent aplicate schimburilor de mărfuri dintre statele membre;
- articolele 30-36 interzic restricțiile cantitative și măsurile cu efect echivalent referitoare la schimburile de mărfuri și precizează condițiile în care pot fi avute în vedere eventuale derogări;
- articolul 37 interzice orice discriminare din partea monopolurilor naționale;
- articolele 48-51 prezintă principiile care stabilesc libera circulație a muncitorilor, articolele 52-57 garantează libera circulație și libertatea de stabilire a profesiunilor independente, iar articolul 58 prevede același lucru pentru societăți;
- articolele 59-66 instaurează libertatea prestării de servicii;
- articolul 67, înlocuit ulterior cu articolul 73B, prevede eliminarea restricțiilor referitoare la libera circulație a capitalurilor;
- articolele 85-86 interzic întreprinderilor să adopte comportamente anticoncurențiale care ar putea anula efectele pieței interne; articolul 90 prevede că regulile referitoare la concurență se aplică întreprinderilor publice și întreprinderilor care beneficiază de drepturi speciale sau exclusive;
- articolul 92 stabilește, pentru a proteja integritatea pieței interne, condiții riguroase referitoare la ajutoarele pe care statele membre le acordă propriilor întreprinderi;
- articolul 95 impune statelor membre să nu facă nici o discriminare în domeniul fiscal.

Totuși, aplicarea Tratatului, a interpretărilor pe care le dă Curtea și a principiului recunoașterii mutuale nu este suficientă pentru a se crea condițiile care să garanteze libera circulație în cadrul Comunității a bunurilor și serviciilor și, într-o mai mică măsură, a persoanelor și capitalurilor. În acest scop, s-a impus adoptarea unei legislații secundare mai detaliate atunci când există diferențe notabile între regulile și practicile în vigoare în statele membre, diferențe care împiedică libera circulație. Legiuitorul comunitar trebuie să respecte principiul subsidiarității și să reglementeze la nivel comunitar doar în cazul în care același rezultat, sau unul mai bun, nu poate fi obținut la nivel național sau regional.

În general, reglementările naționale urmăresc obiective legitime, comune tuturor statelor membre, cum ar fi securitatea publică (și în special lupta împotriva criminalității, fraudei și traficului ilegal), protecția sănătății publice, protecția mediului înconjurător, protecția consumatorului, păstrarea încrederii publice în sectoarele serviciilor financiare și garantarea calificării corespunzătoare la persoanele care exercită anumite profesii specializate. Aceste obiective trebuie să fie menținute și, în multe cazuri, regulile naționale pot fi armonizate în vederea creării unei reglementări comunitare sau trebuie să fie suficient de apropiate unele

de altele încât statele membre să accepte aplicarea principiului recunoașterii reciproce. Pentru a se realiza această sarcină de legiferare la nivel comunitar a trebuit să se repună în discuție multe reglementări și practici naționale.

În consecință, legiferarea la nivel comunitar este necesară pentru a se putea aplica în mod unitar și direct principiile fundamentale ale libertății de circulație și ale recunoașterii reciproce. Cartea Albă¹¹ vizează, în principal, prezentarea și clarificarea, în atenția țărilor asociate, a ansamblului dispozițiilor legislației secundare rezultate din această activitate de reglementare.

Legislația secundară referitoare la piața internă este, în general, sub formă de directive. Acestea sunt obligatorii pentru statele membre, care trebuie să ia măsurile necesare de punere în aplicare.

Regulamentele, care sunt reguli comunitare direct aplicabile în statele membre, fac parte și ele din corpul de legi referitoare la piața internă, în special în domeniul agricol, sau, de exemplu, în domeniul coordonării dispozițiilor cu privire la securitatea socială a muncitorilor care migrează. Există, de asemenea, unele decizii care sunt obligatorii pentru aceia cărora le sunt adresate.

La nivelul Comunității, aplicarea legii comunitare este responsabilitatea Comisiei Europene și a Curții de Justiție, dar, în prezent, implementarea și punerea efectivă în aplicare a dreptului comunitar, fie că este direct aplicabilă în statele membre, fie că este transpusă în legislațiile naționale, depinde de existența unor structuri juridice și administrative adecvate în statele membre. Pe plan constituțional, acestea sunt reprezentate de statele de drept, în care separația puterilor garantează independența puterii judecătorești. Sistemul judecătoresc trebuie să garanteze accesul cetățenilor la justiție, în special în ceea ce privește deciziile autorităților publice. Sistemul economic descentralizat, caracteristic economiilor de piață necesită, de asemenea, ca accesul la justiție să fie rezonabil de rapid. Aplicarea efectivă a dreptului comunitar depinde, de asemenea, de un număr de structuri administrative și tehnice specifice și de organisme profesionale din sectorul privat.

Se vedește, din cele de mai sus, că schimbările democratice, modificările intervenite pe piața forței de muncă, apărarea drepturilor și libertăților omului, soluțiile comunitare pentru problemele sociale, crearea unei piețe interne, expansiunea serviciilor, dezvoltarea comerțului și a telecomunicațiilor, eliminarea barierelor de orice fel, noua revoluție tehnico-științifică constituie tot atâtea argumente cu privire la necesitatea promovării, accelerării și perfecționării procesului de instituționalizare, conducere și monitorizare, de revizuire și generalizare a normelor, inclusiv juridice, de constituire a unei ordini internaționale valabile atât pe plan regional, cât și internațional, global.

Circumstanțind la spațiul european, integrarea în structurile europene este un proces gradual, bazat pe competiție și participare la fluxurile economice

¹¹ Redactată de Comisia Europeană, la invitația Consiliului European de la Essen, din decembrie 1994.

internaționale, ca o formă a unei noi ordini economice – deocamdată la nivelul Comunității Europene, în configurația actuală – ce presupune condiții de compatibilitate (politică, democratică, instituțională, economică, socială, juridică, de mediu etc.), pe fondul solidarității europene, în special.

În zilele noastre a devenit un postulat faptul că libertatea popoarelor, a națiunilor, presupune pe lângă dreptate, o dimensiune umană comună, solidaritatea, mai ales în condițiile marilor sfidări ale secolului XXI.

Organismele guvernamentale suprastatale, regionale și internaționale, și-au propus să pună, astfel, în centrul preocupărilor lor omul cu nevoile și năzuințele sale. Cu toate acestea, atât globalizarea, cât și regionalizarea, ca procese benefice și ireversibile sunt, în același timp, controversate și larg contestate (mai ales globalizarea).

4. SOCIETATEA CIVILĂ VERSUS GLOBALIZARE/REGIONALIZARE

☞ În ceea ce privește procesul de globalizare – cel puțin în faza actuală – neajunsurile constau în aceea că, pe lângă tehnologia de vârf cu binefacerile sale, globalizarea poartă cu sine o oarecare indiferență față de stadiul de dezvoltare a zonelor și țărilor unde pătrunde, adâncind decalajele. În același timp, promovează, cu sau fără voie, în special prin mijloace mass-media, criminalitatea, violența, promiscuitatea și exacerbarea sexului.

Se aduce astfel atingere valorilor democrației și, mai ales, formării comportamentelor umane. Rețelele informaționale, canalele de comunicații ultrasofisticate, Internetul, cu o largă disponibilitate și audiență, comoditate de utilizare și eficiență de cost, induc, dincolo de performanțele tehnice incontestabile, o cultură de masă mediocră, o cultură prefabricată, standardizată, simulată și narcotizantă, exprimată, în principal, imagistic, departe de fiorul artistic, de sensibilitatea umană, în general, și de sistemul de valori tradiționale.

De aici întrebări care stăruie – cu privire specială la mijloacele de comunicare și la rețelele de comunicații – și care se referă la faptul dacă procesul de globalizare prezintă pericolul uniformizării gândirii, al automatismelor, ce ar putea să pună în pericol creativitatea, fantezia, și imaginația omului?

Dacă tehnologia supersofisticată a comunicațiilor, introdusă în procesul educațional, și chiar în cultură, pe lângă aspectele civilizatorii, afectează sau nu spiritul uman, riscând slăbirea curiozității și a inițiativei, inducând cibernoza, patologia informațională, datorită uniformizării și aplatizării informației, redusă exclusiv la mijloace de calcul, lipsind, astfel, oamenii de bucuria de a trăi?

Dacă există riscul pierderii sau atenuării unor calități umane, chiar a unei părți din libertățile individuale, omul subordonându-se, fără voia lui, deciziilor luate de Internet?

Dacă nu cădem oare în capcana propriei noastre inteligențe? Calculatoarele supersofisticate, mașinile înlocuitoare ale omului nu vor avea oare darul să programeze într-o asemenea măsură omul încât acesta să-și modifice trăsăturile umane, să devină el însuși o pseudomașină sau chiar o mașină?

În context, creativitatea umană are oare capacitatea de a ține sub control propriile ei creații tehnice?

Sunt întrebări tulburătoare la început de secol și de mileniu.

Mișcarea ideilor, folosind binefacerile tehnologiilor moderne, nu trebuie să devină robul acestora din urmă, care pot anula bogăția, diversitatea și farmecul

diverselor culturi și, mai ales, al proceselor de creație care presupun, printre altele, fantezie, imaginație și multă reflecție.

În contextul globalizării, fiecare cultură are dreptul și este necesar să-și proiecteze propriul său drum, fiecare vine la tezaurul comun cu propria încărcătură istorică, spirituală, tradițională, identitară.

Afirmarea identității fiecărei națiuni, a particularităților sale culturale, constituie un drept fără de care universalul – prin nerecunoașterea sau distrugerea particularului – își pierde el însuși esența. Dacă elementele de civilizație, prin natura lor, pot fi unificate la scară globală – și aceasta în anumite condiții - cultura, supusă la rândul ei evoluției și folosind cele mai noi cuceriri ale civilizației, nu poate suporta, de asemenea prin natura ei, unificarea.

Exemplele pe care le trăim în procesul globalizării din acest punct de vedere constituie un avertisment, față de care, dacă nu se vor lua la timp măsuri de împiedicare a extinderii fenomenului, societatea comună, a viitorului, tinde la pierderea celei mai frumoase laturi care-i mențin verticalitatea.

Există o memorie extrem de bogată și variată a civilizațiilor, dar și a culturilor celor mai diverse a căror ipotetică dispariție ar constitui pentru omenire una din cele mai mari drame.

Așa fiind, în condițiile globalizării factorilor de civilizație, a reconsiderării suveranității, a însăși ideii de stat, a formelor instituționalizate suprastatale, dimensiunile culturale și spirituale vor fi – trebuie să fie – cele care vor asigura identitatea statelor, a popoarelor, ca purtătoare ale propriilor lor identități, ale tezaurului lor spiritual și cultural, modelat de-a lungul istoriei.

În același timp, numai cultura – gradul de cultură – poate capacita gradul de receptare a valorilor globalismului, poate manifesta rezistență sau deschidere către reformă, către schimbare, poate determina relațiile cu civilizația în condițiile afirmării propriei identități, credințe, obiceiuri, tradiții și mentalități care țin de patrimoniul spiritual național, mitic.

Fără a se renunța la etnie și religie, la propriile valori tradiționale și culturale, identitare, ideea care se impune, în mod obiectiv și rațional – economic, social și politic – o constituie promovarea valorilor democratice, egalitatea în drepturi și obligații, garantarea constituțională a libertăților și a exercitării acestora în mod liber, fără constrângeri și discriminări, protecția minorităților.

☞ Printre criticile aduse globalizării se numără și afectarea suveranității statelor. Într-adevăr, identitatea națională, statul național, chiar identitatea regională sunt caracterizate de structuri specifice; mersul istoriei face însă ca aceste structuri să constituie piedici în înaintarea globalizării, care vine cu propriile sale structuri.

Reală, în fond, datorită constituirii ei în timp, ca și a mentalităților formate în jurul suveranității, mitizată prin supralicitare politică, istorică și economică, suvera-

nitătea, în condițiile procesului de globalizare, constituie, în anumite limite, o frână, în măsura în care nu se înțelege globalizarea ca proces obiectiv în devenire, în care eforturile trebuie făcute deopotrivă, de toți, în direcția nu a opunerii, ci a "adaptării" la o nouă ordine globală pe care epoca o impune. A te opune unui asemenea proces înseamnă a promova opoziția binară globalizare – naționalism (care poate îmbrăca forme extremiste, religioase, fundamentaliste), înseamnă a te condamna istoric la izolare și stagnare din neînțelegerea epocii și, mai ales, a te împotrivi nevoii construirii unei societăți globale, pe fondul căreia omul urmează să se manifeste liber, oriunde s-ar afla, unui cadru deopotrivă democratic și ambiental, cu respectarea drepturilor sale fundamentale ca și protecției sociale, constituirii unei piețe globale deschise, cu circulația neîngrădită a persoanelor, mărfurilor și capitalurilor, unui cadru instituțional cu mecanisme specifice, capabile să asigure dezvoltarea unei noi ordini – ordine la scară globală – necesară și obiectivă, impusă de realitățile pe care le trăim, ca și de mișcarea generală obiectivă a omenirii.

Prin urmare, suveranitatea statelor – ca și concept politic, istoric, juridic și economic – necesită o reconsiderare, în sensul adaptării la lumea în care trăim, la lumea care vine.

☞ O altă critică adusă globalizării se referă la discrepanțele mari, uneori uriașe, dintre statele lumii chemate să se conecteze la acest proces.

În prezent, trăim într-o lume dominată de oligopoluri naționale, regionale și internaționale. Pe acest fond, asistăm la o reorganizare a structurilor de interes și la apariția unor poli care măresc decalajele, la deplasări semnificative de putere de la state către mari corporații care, prin forța lor economică, redesenează harta economică a lumii și determină politicile mondiale.

Astfel, un număr relativ mic de mari grupuri internaționale, la care se adaugă un număr mare de societăți transnaționale care, printr-un sistem de filiale, au acoperit întreaga hartă a globului, sunt pe cale să remodeleze, să revoluționeze economia, creditul, distribuția și consumul, bugetele, moneda, informațiile, comunicațiile etc., evident cu consecințele corespunzătoare în plan politic, al independenței și suveranității, securității și libertății, justiției și echității, demnității umane și statale etc.

Globalizarea ca proces de tranziție către o societate globală presupune, în prealabil, o bază materială cu o difuzare capabilă să asigure promovarea cuceririlor democratice, politice, economice, sociale, tehnice etc., să asigure statul de drept și piața concurențială, să frâneze pătrunderea în forță a acelor elemente de piață (de genul pieței financiar-bancare) care conturbă în mod pervers și brutal procesul de globalizare.

Dificultățile realizării globalizării, a unei societăți globale, provin din ciocnirea mai multor civilizații, din diferențierea pronunțată, chiar dramatică, a capacităților economice și tehnice, în general a capitalului social, de unde nevoia pentru unii de a-și conserva pozițiile și a cuceri altele noi, iar pentru alții nevoia de a-și

apropia posibilitățile, libertățile și standardele celor dintâi, în condițiile înscrierii propriilor decizii într-un univers străin, uneori ostil, care le direcționează, în contradicție – cel puțin temporar – cu realitățile, particularitățile și mecanismele proprii.

În faza sa de tranziție, globalizarea este favorabilă țărilor dezvoltate economic și social, ca și marilor fuziuni economice și mai puțin favorabilă țărilor slab dezvoltate, conducând la adâncirea diferențelor dintre piețele producătoare și piețele de consum, dintre bogăție și sărăcie, dintre consolidare și vulnerabilitate, dintre dezvoltăți și subdezvoltați, dintre liberalizare și restricționare (ca posibilități de acces), dintre beneficiarii și marginalizații globalizării, consecințe care pot degenera în conflicte locale și zonale și care, pe cale de consecință, pot antrena întregul sistem mondial.

În același timp, dificultăți înregistrează și statele sau agenții economice interesați în penetrarea globalizării pe spații cât mai întinse și într-un ritm cât mai alert, datorită eforturilor materiale, financiare și umane pe care acest proces le impune, în special cu privire la dimensiunea socială a globalizării și a protecției mediului. De aici, nevoia de a selecționa acele laturi profitabile ale globalizării, a căror convergență cu protecția mediului și cu dimensiunea socială întrunesc condițiile de evitare a consecințelor, uneori dramatice, pentru unele zone sau state luate în calcul.

Decalajele mari existente între țările bogate și cele sărace sau chiar înăuntrul aceleiași țări, riscă să adâncească imposibilitatea accesului țărilor și regiunilor sărace la o lume unică, la informație și la tehnologia informației, la sistemele de comunicații, la tehnologii înalte, la fonduri, la educație, la rezultatele cercetării științifice, datorită stadiului precar de dezvoltare, a potențialului lor economic, financiar și tehnologic scăzut.

În pofida lozincii lansate de Clubul de la Roma, care recomandă "să gândim global, să acționăm local", țările puternic industrializate, marile puteri, giganții economico-financiar, marile corporații, prin politicile pe care le duc, continuă, nedisimulat, în propriul lor interes, mai mult sau mai puțin național, împiedicarea țărilor mici să-și realizeze interesele lor naționale și, prin aceasta, să acceadă la procesul de globalizare, proces de lungă durată, care presupune eforturi considerabile, în condițiile decalajelor existente, a diferențelor mari de civilizație și chiar de cultură.

☞ Atenuarea decalajelor dintre țările bogate și țările sărace în domeniul economic, al tehnologiilor, informaticii și comunicațiilor, al productivității, randamentului și eficienței este extrem de dificilă, mai ales dacă accesul la cuceririle științei și tehnicii este împiedicat de diverse forme de monopol.

Modul cum sunt distribuite bogăția și sărăcia, inegalitățile procesului de distribuție, circulația capitalurilor, în general, resursele ca și mijloacele de punere a acestora în lucru etc. constituie tot atâția factori de diferențiere și de risc, cu consecințe pentru procesul globalizării, al democratizării și păcii.

Separat, dezvoltarea și mobilitatea extraordinară a capitalurilor ca și difuzarea piețelor financiar-bancare, mai ales speculative cu ajutorul mijloacelor moderne suprasofisticate, antrenează o redistribuire transfrontalieră a capitalurilor care, treptat, tind să-și piardă suportul în economia reală, inducând false relații fundamentale economice – bugetare în plan național, cu atât mai mult cu cât jocurile se fac, în măsură din ce în ce mai mare, de către firme puternice, concerne, monopoluri etc. care, treptat, preiau conducerea relațiilor economico-financiare – și, în consecință, și alte laturi ale activității umane – înlocuind astfel relațiile interstatale. Este încă o dovadă a efectelor perverse ale tranziției procesului de globalizare, pe care le poartă cu sine până la maturizarea lui.

☞ Un alt neajuns îl constituie contorsionarea și frânarea procesului chiar de unele țări care, prin dimensiune, potențial, dezvoltare, forță etc. induc selectiv elemente de globalizare asupra cărora dețin monopolul și cu care domină lumea. Avem în vedere selectarea “liniilor” procesului de globalizare, cum ar fi: încurajarea și stimularea pătrunderii și mișcării libere, fără restricții, a capitalurilor și mărfurilor, concomitent cu frânarea mișcării libere a forței de muncă sau a cuceririlor tehnico-științifice; selectarea, chiar în interiorul “liniilor”, în sensul practicării diferențierilor forței de muncă după gradul de tehnicitate; cât privește mișcarea liberă a mărfurilor, după interesul de a deschide, satisface, dezvolta, împiedica, bloca, transforma sau înlătura o piață.

În același context, se practică selecția zonelor și țărilor nu după criterii obiective, general valabile, ci după criterii subiective (interese) sau aplicarea, în procesul de sprijinire de către organismele internaționale, de standarde și mecanisme cu două sau mai multe viteze.

☞ O altă posibilă manifestare negativă a globalizării constă în subordonarea politicului – chemat să prefigureze noua ordine globală – marilor fuziuni economice și financiare, care pot genera noi forme conflictuale, riscul constând în substituirea și manipularea politicului de către economic, de fapt de către firmele gigant, firmele globalizate deja.

☞ Piedici de altă natură, care deteriorează perceperea globalizării, înscriindu-se, sperăm temporar, într-o cultură anti-globalizare, de contestare a globalizării, sunt determinate de manifestările de hegemonie, de lider mondial al SUA, care controlează procesul de globalizare (direct sau prin marile monopoluri economice și financiar-bancare) utilizând, concomitent cu presiunea economică, instrumentul politic, ca o forță unilaterală, dominatoare, monopolizatoare, datorită mijloacelor financiare și materiale, ca și tehnicii sale de vârf.

Numai extinderea și perfecționarea organismelor guvernamentale internaționale, crearea altor centre de putere economică și de alt ordin în diferite spații ale lumii – poli de putere care să se întemeieze pe instituții și valori democratice general recunoscute – pot conduce la atenuarea și înlocuirea omnipotenței cu un parteneriat real, fără discriminări.

Referindu-se la rolul de mâine al SUA, J.K. Galbraith apreciază că,

“*asumarea unui rol, conducător și inițiativa sunt, fără îndoială, recomandate și în continuare*, (sublinierea noastră), dar într-o lume modernă ele trebuie să constituie o reacție inteligentă și, în mod normal, colectivă față de nevoia generală, nu o manifestare ascunsă a drepturilor imperiale”¹².

În același context, demonstrându-se o concepție de sorginte geopolitică ce domină spațiul american, cu privire la preeminența americană și imperativele sale geostrategice, Zbigniew Brzezinski afirmă, nici mai mult nici mai puțin că, în prezent, sarcina este “*de a perpetua poziția dominantă a Americii pentru cel puțin o generație și preferabil și mai mult*”¹³.

Transpare clar aprecierea “de fapt” și încercarea de a consacra “de drept” rolul SUA în lumea de mâine.

Asumarea de către un singur stat, a poziției de lider mondial în politicile internaționale, *existența unui singur pol de putere, constituie*, prin ele însele, o *contradicție în termeni*, o sfidare la globalizarea procesului democratic, la cooperare, convergență, solidaritate și parteneriat.

Omnipotența naște conștiința puterii absolute, a posibilităților nelimitate de a dispune, de a decide pentru alții, pentru toți și în numele celorlalți, fără restricții.

De aceea, pe fondul valorilor democratice unanim acceptate, se impune o deschidere și o mai mare înțelegere, o solidaritate a statelor mari, puternice, cu statele mici și slab dezvoltate, un parteneriat “cu față umană”, astfel încât sprijinul pe diverse planuri, ca și accesul la cuceririle științei și tehnicii, să poată determina interconectarea tuturor statelor la standarde cât mai apropiate.

Globalizarea, acea lume unică, dar nu uniformă, este chemată, atât în drept cât și în fapt, să promoveze competiția dar, în același timp, și solidaritatea. Raportul bivalent competiție – solidaritate implică spiritul de ajutorare și cooperare, de securitate, de liberă circulație a bunurilor și persoanelor, a capitalurilor, a tehnologiilor și rezultatelor cercetării științifice, prezența obligatorie în forme instituționalizate la nivel global, a societății civile în organismele de conducere globală, ca factor de supraveghere, monitorizare și de presiune în scopul protejării drepturilor și nevoilor populației sau grupurilor de interese, care se internaționalizează și pe care le reprezintă.

☞ În prezent, globalizarea se manifestă într-un cadru insuficient instituționalizat, laturi importante ale acțiunii sale neîmbrăcând încă forme organizate, reglementate juridic, scăpând controlului dreptului internațional; ea lasă astfel să joace liber, fără limite și selectiv piața concurențială și competitivitatea mondială. În aceste condiții statele cel mai puternic dezvoltate, ca și oligopolurile, datorită tehnologiei de vârf, gradului superior de informatizare și unui sistem de ultimă ge-

¹² J.K. Galbraith, *Societatea perfectă*, Editura Eurosong & Book, 1997, p. 115.

¹³ Zbigniew Brzezinski, *The Great Chessboard American Primacy and Its Geostrategic Imperatives*, New York, Basic Books, 1997, citat de Mircea Malița, în: *Zece mii de culturi*, o singură civilizație, București, Editura Nemira, 1998, p. 119.

nerație în comunicații, impun regula celui mai tare, adică “regula fără reguli” situație care duce, inevitabil, la creșterea decalajelor, a inegalităților, cu efecte nefaste în coeziunea socială globală. În aceste condiții, procesul de globalizare – astfel cum se manifestă deocamdată în anumite domenii de activitate – se îngustează, întârziind procesul de desființare a granițelor interne.

În același timp, dispariția granițelor – cu privire la cele câteva domenii de activitate (selective) – este o consecință și a neputinței statelor de a face față penetrației tehnologiei de vârf, care antrenează modalități avantajoase, facilități și eficiență. Așa fiind, apar conotații noi, cu urmări potențial dramatice, având în vedere riscul unei de șoc, care poate antrena presiuni mari asupra economiei locale.

☞ Mai mult, frontul cercetării științifice, accesul la rezultatele cercetării, înscriindu-se în același context, se aliază, în practică, aceluiași mod de gândire.

În condițiile în care circulația (difuzarea) ideilor și informațiilor este liberă, fără frontiere¹⁴, când recepționarea acestora este protejată, când tendința de internaționalizare a științei capătă noi dimensiuni (laboratoare multinaționale, centre internaționale de cercetare punctuale etc.), cu reverberații în plan economic, militar și politic, dar și în plan etic și deontologic, condiția științei – până la obținerea unui statut, adaptat la cerințele viitorului – trebuie să constituie una din preocupările principale ale procesului de globalizare.

Dar, ca și în politică, economie și forță militară, și în domeniul științei, în prezent, există centri de putere către care converg valorile umane, conducând inevitabil la polarizare și din acest punct de vedere.

Conferința Mondială asupra Științei, desfășurată la Budapesta, la 25 iunie – 1 iulie 1999, cu tema “Știința secolului XXI: un nou angajament” a scos în evidență starea științei în lume în prezent, lipsurile și greutățile cu care se confruntă (resurse, provocări și oportunități). În Agenda științei – cadru pentru acțiune – adoptată cu acest prilej se insistă asupra rolului cercetării fundamentale, a îndatoririlor care revin guvernelor și sectorului privat, a necesității distribuirii informațiilor și cunoștințelor științifice, a punerii științei în serviciul păcii și dezvoltării durabile (pentru nevoile fundamentale ale omului, pentru mediul înconjurător și dezvoltare, pentru pace și soluționarea conflictelor, pentru o politică a științei și tehnologiei în raport cu dezvoltarea stabilă și echilibrată economico-socială), a cerințelor sociale și demnității umane (în probleme sociale, umane și etice, în diferite sisteme de cunoaștere).

În documentele adoptate de Conferință au fost reținute – cum era de așteptat, de altfel – numai o parte din solicitările țărilor sărace sau subdezvoltate. Nu au fost reținute tocmai cele care sunt de natură să dinamizeze cercetarea națională, să o facă competitivă, să o înscrie în circuitul mondial, astfel încât, practic, pentru țările sărace cercetarea științifică rămâne, pe mai departe, un deziderat...

Câteva exemple de propuneri, rămase la stadiu de discurs, nereținute de Conferință: constituirea unui fond internațional pentru știință, sub egida UNESCO,

¹⁴ Art. 10, alin. 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

realizat din contribuția țărilor dezvoltate, pentru sprijinirea cercetării din țările sărace; accesul neîngrădit la informația științifică, prin Internet; recomandarea ca guvernele să aloce cercetării un anumit procent din P.I.B. etc. Dar iată un citat dintr-un articol aparținând unui martor ocular, participant la Conferință: "În timp ce țările dezvoltate erau preocupate de protecția proprietății intelectuale, publicarea și diseminarea rezultatelor științifice pe cale electronică..., reprezentanții țărilor în curs de dezvoltare căutau cu disperare soluții pentru ca știința să contribuie la eliminarea sărăciei, asigurarea unui minim de educație, accesul la tehnologii care să le permită nu competitivitatea, ci măcar accesul pe piețele internaționale,... erau preocupați de limitarea «brain-drain»-ului și de o compensare a pierderilor suferite prin aceasta, căutau soluții de protejare a «cunoștințelor indigene» care sunt valorificate de țările avansate... Se pare că prăpastia dintre țările avansate și cele în curs de dezvoltare s-a adâncit în urma Conferinței, fără perspectiva unei îmbunătățiri a situației în viitorul previzibil"¹⁵.

La sprijinul insuficient atât intern cât și din partea țărilor dezvoltate se adaugă încurajarea și stimularea, chiar de unele țări dezvoltate, a migrației (scurgerea) creierelor, a specialiștilor de înaltă calificare, prin măsuri discriminatorii, provocând uneori colapsuri în țările de origine. S-a ajuns până acolo încât se organizează un fel de loterii, bineînțeles supuse unor grile selective care să răspundă intereselor statului ofertant. Cu aceste prilejuri, țările slab dezvoltate pierd cercetători și tehnicieni valoroși. Fenomenul migrației care se produce, evident, în favoarea țărilor dezvoltate, provoacă României pierderi incomensurabile, în principal, prin lipsirea de cel mai valoros potențial științific și economic, după un îndelung și costisitor program de educație continuă, de învățare, formare, perfecționare și iar învățare.

Solidaritatea morală și intelectuală a omenirii, prevăzută de Constituția UNESCO, constituie baza culturii și păcii. Așa fiind, această sintagmă ar trebui să ducă la dispariția granițelor dintre națiuni, culturi, societăți, religii etc., în ceea ce privește accesul direct și deplin la informație, la circulația și utilizarea liberă a cunoștințelor, în general, a celor științifice, în special, pentru dezvoltare durabilă.

În realitate, se manifestă o preocupare susținută din partea țărilor bogate de a-și proteja banca de cercetări științifice, de a o valorifica în condiții de maximă eficiență, cu alte cuvinte de a nu fi dispusă la liberalizarea circulației și utilizării informației științifice.

☞ Formarea unei lumi unice, în care să acționeze liber și egal cetățeanul de mâine al Universului, promovarea umanismului bazat pe solidaritatea popoarelor, impune o reglementare internațională cu privire la exploatarea, conservarea, dezvoltarea și protecția patrimoniului universal comun, la gestionarea durabilă a acestuia, atât în sensul participării și răspunderii cât și față de protejarea mediului ambiant – natural, artificial și uman –, al răspunderii, deci, a generațiilor prezente față de cele care vor urma.

Omenirea trăiește procesul de tranziție spre globalizare, experimentându-l de pe poziții și capacități politice, ideologice, economice și sociale diferite, de unde percepții diferite și atitudini mergând până la negare.

¹⁵ Acad. Ionel Haiduc, După Conferința Mondială pentru Știință: satisfacții și decepții, în "Academica", iulie-august 1999, p. 13.

Căutările, în toate dimensiunile acestui proces, sunt determinate de conștiința răspunderii pentru realizarea unei societăți globale, democratice, de bunăstare, cu instituții și mecanisme capabile să militeze pentru o societate deschisă, cu o piață unică, instrumente de autoreglare de natură să evite riscurile sociale sau de alt ordin. Este vorba, până la urmă, chiar de o nouă morală. În prezent, trăindu-și perioada de tranziție, globalizarea, cu toate eforturile politice care se fac la scară globală, este dominată, în parte, de aceleași impulsuri și tipuri de interese caracteristice capitalismului și chiar mai mult dacă ținem seama de mijloacele supersofisticate utilizate.

☞ Globalizarea nu trebuie idealizată, dar nici diabolizată; ca proces social-istoric, poartă cu sine germenii crizelor de tot felul; ea prezintă lacune și dificultăți, chiar erori, pe care viața, experiența le corectează. Dacă însă este voință politică conjugată, dacă ideea este deopotrivă însușită, dacă există consens, transparență, spirit partenerial, solidaritate, înțelegere, bunăvoință și foarte mult pragmatism atunci durata procesului (tranziția) acestora va fi mai mică, crizele vor fi mult diminuate și cu costuri economice, sociale și de alt ordin incomparabil mai reduse.

Așadar, globalizarea nu trebuie privită ca un rău necesar, ci ca un nou prag istoric, ce trebuie înțeles, căruia trebuie să-i desprindem semnificațiile și implicațiile și, ca urmare, să-i proiectăm instituțiile, mecanismele și mijloacele potrivite pentru a deveni operativ și funcțional. Este un drum greu și lung, uneori dureros, cu piedici obiective și subiective, în care factorul interes, în sensul capitalismului contemporan, ca și cel al încărcăturilor istorice, culturale etc. joacă un rol hotărâtor, impunând mereu reconsiderare, în termenii societății globale.

Astfel fiind, în condițiile date, va reuși oare secolul XXI să rezolve sfidările fundamentale, să unifice capacități, tehnologii, moduri și niveluri diferite de viață? Să stopeze adâncirea decalajelor sau să canalizeze, într-o direcție, benefică pentru toți, ascensiunea și accesarea la putere a noilor coloși financiar-economici? Se pot face oare predicții în acest sens? Greu de răspuns, cunoscut fiind faptul că statele mari, prospere, chiar și unele organisme internaționale manifestă multă circumspecție, dând semnale că discursul nu se transformă întotdeauna în acțiune practică și uneori, dimpotrivă, prin strategia pe care o adoptă, prin impunerea unor constrângeri sau politici care nu țin seama de sau nu cunosc suficient realitățile locului adâncesc starea de mizerie a unor zone.

Va mai trece timp până ce, conceptual, oamenii se vor obișnui cu necesitatea înlocuirii unor structuri naționale cu structuri globalizatoare, fără de care nu se poate realiza și nu poate funcționa o societate globală.

Globalizarea prefigurează o nouă ordine politică, economică și socială, în care chiar ideologiile urmează să se adapteze la sistem, la instituționalizarea, conducerea, organizarea și funcționalitatea acestuia și în care problemele fundamentale globale (instituționale, economice, juridice, de mediu, securitate etc.) se rezolvă în comun. Până atunci însă, confruntarea cu timpul rămâne judecătorul suprem.

*

* *

În procesul regionalizării, cu specială privire la Europa, apar în mai mică măsură aceleași contradicții, dificultăți și efecte ca și în cazul globalizării, cu tot sistemul instituțional, legislativ și logistic creat în cadrul Uniunii Europene.

☞ Este vorba, în ceea ce privește țările industrializate, de perceperea sprijinirii țărilor sărace ca o acțiune de natură să amenințe propria lor bunăstare. În schimb, sunt situații în care țările slab dezvoltate percep corporațiile internaționale, chiar organismele guvernamentale regionale, ca pe o amenințare, ca pe o forță care le dirijează politicile împotriva voinței lor, punând în cauză însăși existența lor ca state libere și suverane. Pentru ele atingerea cerințelor *acquis*-ului comunitar – benefic în finalitatea lui – presupune eforturi greu de suportat, motiv pentru care sunt supuse la presiuni și compromisuri de natură să le afecteze produsul intern brut, rata consumului, atât public, cât și privat, balanțele comerciale și de plăți, moneda națională etc.

☞ În al doilea rând, este greu de crezut că țările puternic industrializate nu vor continua încă să exercite o selecție riguroasă a partenerilor și a acțiunilor de parteneriat economic în beneficiul propriu, ignorând greutățile, eforturile și costurile sociale la care sunt supuși partenerii lor săraci.

În general, lipsite de sprijin extern imediat și efectiv, de investiții masive în economie pentru reconstrucție și dezvoltare, concomitent cu și condiționat de eforturile proprii de perfecționare a statului de drept, a instituțiilor democratice etc., statele slab dezvoltate nu pot ține ritmul, și așa precar, se adâncesc decalajele, inclusiv cele umane, raportul dintre virtual și real nu mai are conotații stimulative de potențare a eficienței, de transformare a virtualului în real.

În fond, chestiunea se pune în termeni pragmatici, deloc emoționali, în cauză neputând fi vorba de compasiune sau generozitate.

Astfel:

- ori se dorește – pe temeiul efortului propriu dar și al sprijinului extern, bazat pe interesul comun, al solidarității și înțelegerii realității – reducerea falilor dintre diferitele civilizații, reducerea decalajelor dramatice dintre țările bogate și cele sărace, o distribuție echitabilă, cu toate implicațiile pe care le presupune aceasta, în vederea asigurării stabilității politice, economice și sociale, a unui mediu propice dezvoltării durabile – condiții în care se poate vorbi și convinge de integrare, regionalizare și globalizare;
- ori se rămâne la nivelul discursului politic fără nici o legătură cu acțiunea practică, situație în care, inevitabil, vom asista la adâncirea decalajelor, apariția a noi forme moderne de colonialism și imperialism, la consolidarea unor lumi net diferite: Nord față de Sud, Vest față de Est, a unor țări din ce în ce mai bogate și, la polul opus, a unor țări din ce în ce mai sărace, a două tipuri de condiție umană.

☞ Nu trebuie pierdut din vedere că țările slab dezvoltate nesprijinite, dincolo de efortul propriu indiscutabil, continuă să rămână sărace, defavorizate pe nedrept din punct de vedere istoric, economic și social, descurajate, marginalizate, inferioare, chiar dacă, în unele cazuri, dispun de o cultură remarcabilă. Până la urmă, țările bogate, dacă sunt conștiente cu adevărat de propriul lor interes, trebuie să sprijine țările sărace – adevărate bombe de instabilitate și conflicte care, prin implicare și contagiune, pot antrena spații geografice largi – astfel încât acestea să se poată înscrie cât mai repede în circuitul mondial de valori.

Cu riscul de a ne repeta, nu avem voie să pierdem din vedere faptul că, în condițiile marilor sfidări ale secolului XXI, *libertatea popoarelor, a națiunilor este legată indisolubil de responsabilitate, iar dreptatea este legată de dimensiunea umană comună și anume de solidaritate*. Ele apar ca valori care tind să se impună în procesul general de unificare a civilizațiilor.

În context, credem că este bine să readucem în memoria colectivă, nu numai europeană, faptul că explicațiile stării de sărăcie a statelor slab dezvoltate se regăsesc în istoria mai veche sau mai nouă a fiecărui asemenea stat, explicații de care nu sunt străine istoriile țărilor dezvoltate...

Parteneriatul clamat cu obstinație, discursul în general, și cel politic, în special, trebuie urmate de acțiune practică și eficientă, fără de care integrarea, "unificarea", rămâne un simplu exercițiu retoric, un slogan, o sfidare în condițiile accentuării interdependențelor între țări și a globalizării.

☞ În același timp, realitatea demonstrează că nu toată lumea este pregătită pentru a face față integrării. Costurile acesteia, restrângerea suveranității statelor sub aspect politic, economic, social, juridic, și militar, apariția instituțiilor transnaționale, punerea în discuție a conceptului de stat-națiune, a formării unui parlament, a unui guvern, a unor instituții de control suprastatale au surprins majoritatea statelor, impactul – ideatic la început – a fost și continuă să fie puternic resimțit, mai ales pentru țările cu potențial economic scăzut, vulnerabile la asemenea șocuri. Țara noastră, din acest punct de vedere, nu face excepții.

☞ Unul din cele mai grave fenomene în faza de tranziție a globalizării – și care nu este străin nici regionalizării – este tendința centrifugă de atomizare, de disipare a unor structuri statale, de dezagregare și disoluție, după criterii etnice, de rasă și religioase, de civilizație și chiar de cultură, îmbrăcând forme excesive, de la ignoranță, orgolii și narcisism, până la fundamentalism, xenofobie și șovinism, criterii prezentate în alb și negru cât privește raporturile Occident vs. Orient, catolicism vs. ortodoxism, civilizație vs. înapoiere, cultură vs. subcultură, împiedicându-se procesul de regionalizare și globalizare, toate cu potențialitate generatoare de conflicte.

Se încearcă, astfel, inducerea deliberată a atitudinii de ignorare, uneori defăimătoare, a țărilor preponderent ortodoxe, omițându-se aportul major pe care aceste țări, ortodoxismul în general, l-a adus la dezvoltarea civilizației și culturii europene.

Se merge până acolo încât se imaginează noi frontiere, noi ziduri, sau chiar trei Europe (geografică, culturală și politică), după un anumit model, teze susținute și în planul confruntărilor religioase. Suntem încă robii unor mentalități intolerante, xenofobe, arogante, în spatele cărora stau, de fapt, interese (politice, economice, etc.), tendințe și nostalgii federaliste și imperiale.

Trăim, din păcate, asemenea exemple provocate, cu urmări dramatice în zonă și nu numai, cum ar fi cazul fostei Iugoslavii, dezmembrată pe criterii artificiale și în pofida consecințelor geostrategice și diplomatice, a afectării stabilității și păcii.

Europa este însă unică; în pofida diversității și a eterogenității stadiilor de dezvoltare specifice statelor ce o compun nu există două Europe. Ca entitate distinctă, ea trebuie să se impună prin nivelul său de civilizație și cultură, prin viitoarea sa arhitectură integratoare – structurală, organizatorică și juridică – drept unul din centrele noii ordini mondiale care se prefigurează.

*

* * *

Toate acestea au dus și continuă să ducă la resentimente față de globalizare – proces, prin natura lui obiectiv și benefic în ideea societății globale, a civilizației unice, cu oportunități extraordinare, mai ales pentru țările subdezvoltate. De aceea, nu numai că manifestările opoziționiste nu trebuie minimalizate ci, dimpotrivă, ele trebuie analizate cu multă atenție întrucât exprimă stări de fapt care nu pot fi ignorate.

“Ce este de făcut?” Asumându-ne riscul încercării formulării unei paradigme generalizatoare cu privire la globalizare, mai precis, cu privire la pătrunderea “pozitivă” a globalizării, în formele în care acest fenomen marchează epoca, am spune că aceasta constă într-*un trend generalizat și echilibrat între public-privat și piață, între economic și social pe fondul unei valori pe cale de a se impune. Avem în vedere acele valori care, în fond, constituie o expresie modernă de revalorizare în context contemporan, a valorilor tradiționale, precum: morala, solidaritatea, ordinea de drept, familia, cutuma, etc.*

Din acest punct de vedere, apreciem că procesul de globalizare necesită o abordare dincolo de resorturile exclusiv pragmatice care l-au declanșat, o abordare științifică de natură să-i determine instituțiile și mecanismele, direcțiile și ritmurile, politicile și strategiile, toate pe fondul solidarității umane, a ideii construirii societății globale, a civilizației unice, de care să beneficieze deopotrivă toate statele lumii.

Abordarea științifică presupune, după părerea noastră, necesitatea:

- ◆ promovării unei concepții liberale pe fond social–democrat, într-o manieră dinamică de redefinire a locului, rolului, mecanismelor și mijloacelor de acțiune a fiecărei entități statale în procesul de integrare, regionalizare și globalizare;

- ◆ reconsiderării structurilor statale, instituționale, economice etc. într-o concepție integratoare regională și globală;
- ◆ cuprinderii în sistem a tuturor continentelor, zonelor, statelor etc. cu drept la decizie în problemele generale și, în special, în cele ale zonei reprezentate și prin armonizarea sistemelor mari de interese și motivații specifice;
- ◆ unei capacități de guvernare la scară globală, capabilă să construiască politici, strategii, modele etc. raportată la structuri noi, rod al transformărilor și adaptărilor continue la economia reală, la cerințele civilizației și societății globale, ca și a particularităților zonale și regionale;
- ◆ unei societăți civile puternic organizate și instituționalizată suprastatal ca liant de coeziune socială transnațională, în ideea liberalizării și creării societății deschise, în același timp o societate civilă capabilă să susțină performanța și să mobilizeze energiile;
- ◆ regândirii limitării intervenției statului în economie (când, cât și cum, a creării de noi instituții și modalități de dialog social, a unui raport nou, benefic, dintre formele statale organizate supranațional și societatea civilă organizată, la rândul ei, în forme instituționalizate suprastatal);
- ◆ consacării unei lumi multipolare care, prin gradul de democratizare și forță economică și militară să fie aptă, prin însăși natura ei, să producă și să asigure stabilitate precum și să evite orice formă de manifestare de supraputere.

La nivelul statelor, abordarea științifică a accederii acestora la globalizare, la o societate globală deschisă, pune probleme diferite în funcție de stadiul de dezvoltare și de potențialitatea fiecăruia.

Pentru statele slab dezvoltate, în special, sunt necesare unele măsuri care să le asigure vocația de a accede la structurile regionale și globale. Avem în vedere, ca măsuri minimale, necesitatea:

- construirii unei clase de mijloc puternice, capabilă să asigure și să consolideze funcționarea și dezvoltarea economiei de piață, cu instituții și mecanisme specifice, și cu structuri democratice, pe baza raportului competiție-solidaritate;
- asigurării unei creșteri economice susținute și durabile, pe fondul coeziunii solidarității sociale, a unui raport echilibrat între nivelul de democratizare și dezvoltare a statului și instituțiilor sale, între puterea publică pe de o parte și piață, pe de altă parte, având ca interfață o societate civilă eficientă;
- unei mai mari angajări din partea organismelor internaționale, în sprijinirea eforturilor interne ale țărilor candidate la integrare, raportat la

realitățile politice, economice și sociale, pe fondul recursului la istorie...; în acest scop, ca o măsură posibilă apare necesitatea prorogării termenelor de restituire și anulare a datoriilor externe pentru țările slab dezvoltate, al căror potențial nu prezintă garanții că ar putea face față regionalizării și globalizării fără luarea unor asemenea măsuri;

- asigurării stabilității politice, economice și sociale, ca o condiție fundamentală cadrului generator de progres, de pace și prosperitate.

5. INTEGRAREA ROMÂNIEI ÎN STRUCTURILE COMUNITARE

Marile decalaje în nivelurile de dezvoltare economică și de democratizare a statelor foste comuniste au dus și duc la accesarea diferențiată la integrarea în structurile comunitare și euro-atlantice.

Aderarea României la structurile Uniunii Europene este urmarea firească a vocației poporului român și a deschiderii sale către valorile europene și universale, dovedite de-a lungul timpului; ele constituie garanția înscrierii țării noastre în contextul națiunilor lumii, în primul rând europene. Pentru că noi am fost întotdeauna europeni, nu numai geografic ci, mai ales, prin istorie și cultură, contribuind la îmbogățirea tezaurului spiritual și cultural european.

Integrarea țării noastre este condiționată însă de un standard politic, economic, juridic și instituțional ridicat, standard care, la rândul lui, este într-o continuă evoluție.

Asimilarea *acquis*-ului comunitar depinde de intensitatea, capacitatea și viteza de reacție a reformei și restructurării în economie. Aceasta necesită evaluarea și adaptarea, armonizarea rapidă a instituțiilor și mecanismelor pieței românești, a normelor juridice care le dau expresie, pentru a le face compatibile cu cerințele pieței unice.

Aderarea la Uniunea Europeană constituie pentru România un examen care impune eforturi considerabile pentru atingerea standardelor comunitare.

Realizările obținute până în prezent, cu eforturi dureroase, cu renunțări și așteptări amânate, cu privire la adaptarea și adoptarea parțială a *acquis*-ului comunitar situează țara noastră încă departe de standardele comunității europene.

Severitatea acestui examen a fost cunoscută de țara noastră începând încă din iulie 1997 când Comisia Europeană a concluzionat că: "România nu a preluat încă elementele esențiale ale *acquis*-ului comunitar referitoare la piața unică decât în domeniile proprietății instituționale și intelectuale. Îi vor fi necesare eforturi considerabile pentru a adopta și implementa legislația pieței unice, precum și a se înzestra cu mecanismele necesare aplicării legislației respective. După cum stau lucrurile în prezent (la 30 iunie 1997, *n.n.*) România nu va fi capabilă sub nici o formă să participe integral, pe termen mediu, la piața unică a Uniunii" și că, deci, nu este pregătită să facă față presiunii concurențiale și forțelor pieței din interiorul Uniunii Europene, apreciere reluată până de curând.

Suntem acuzați de lipsă de viteză în realizarea reformei. Se omite, deliberat sau nu, faptul că România a fost "beneficiara" celui mai dur regim totalitar din sud-

estul Europei, că ea nu a avut condițiile celorlalte țări comuniste, care au putut realiza reforme parțiale și segmente de piață liberă cu mecanisme specifice, încurajați fiind și de investiții străine.

Sărăcia la care s-a ajuns este unul din factorii care au determinat economia subterană, făcând din aceasta un element adjuvant de antrenare și amplificare a sărăciei; mentalitatea colectivistă, protecționistă și paternalistă a adus mari daune, ea continuând, în mare măsură, să se manifeste. Este motivul pentru care riscul, inițiativa, concurența se asimilează greu întrucât, alături de oportunități noi, și libertăți de toate felurile, ele aduc, pe măsura șanselor sau eșecurilor, abateri de la egalitarismul comunist, diferențieri economice și de protecție.

Reducerea masivă a investițiilor și importurilor de echipamente, alături de crearea de unități supradimensionate, reducerea forțată a datoriei externe au avut ca efect, cu care s-a intrat în anul 1990, o economie fragilă, necompetitivă, dezechilibrată structural.

În același timp, neputințele noastre sunt într-adevăr rezultatul instabilității politicii și incompetenței guvernelor.

Astfel, după 1989, măsurile de liberalizare au fost însoțite de o serie de măsuri populiste prin deschiderea supapelor bugetare, ca răspuns la presiunile sociale, justificate sau nu, la care se adaugă reducerea exporturilor, concomitent cu creșterea importurilor de consum, reducerea săptămânii de lucru, concomitent cu sporirea salariilor fără acoperire în productivitate, reducerea spectaculoasă a economiilor; toate au diminuat, din start, baza materială pentru stimularea creșterii economice, au indus ideea că democrația echivalează cu libertatea de a putea face orice, chiar dincolo de legile economiei de piață și de ordinea de drept. Rezultatul a fost un declin economic, caracterizat de o rată înaltă a inflației și o piață insuficient formată, nefuncțională, de dezechilibre economice și financiare, instabilitate legislativă, de un mediu de afaceri ostil, declin economic, ale căror efecte le resimțim și astăzi, după 11 ani de la Revoluția din decembrie 1989.

În ultimul timp se conturează o mai mare deschidere în acțiunea de sprijinire a procesului de reformare generală, economică, instituțională și socială.

Integrarea în structurile Uniunii Europene este o acțiune de parteneriat, o acțiune de voință; ea nu constituie, prin urmare, un dar și nici o obligație, ci este o provocare care, odată acceptată, presupune asumarea unor obligații în toate fazele integrării; preaderare, aderare și integrare propriu-zisă; implică, de asemenea, o muncă asiduă, susținută și organizată, de accelerare a reformelor – în special a reformelor structurale – și de adaptare a acestora la procesul de regionalizare și globalizare, de creștere a coerenței politicilor și strategiilor, a stabilității și credibilității politice, economice și legislative, a competitivității, accentul punându-se pe firme reper, pe productivitate și eficiență.

Obligativitatea asumării criteriilor de aderare: politic (democrație, stat de drept, respectarea drepturilor omului și ale minorităților), economic (existența unei economii funcționale de piață și capacitatea de a face față presiunilor

concurențiale și forțelor pieței din Uniunea Europeană), ca și a obligațiilor de membru (aderarea la obiectivele uniunii politice, a celei economice și monetare și adoptarea *acquis*-ului comunitar) impun, ca principale măsuri:

- o evaluare a stării economiei naționale, a stării sociale și demografice, a stării de sănătate și educație, a stării informatizării și infrastructurii, a eforturilor necesare în raport cu tendințele progresului științific și tehnologic, economic și social, cu cerințele *acquis*-ului comunitar, până la urmă, cu destinul României;
- o legătură inteligentă cu organismele internaționale, care pot și trebuie să sprijine evoluția generală a țării, cu vecinii, în vederea asigurării stabilității în zonă, cu țările puternic dezvoltate, pe care să le cultivăm, folosindu-le ca susținători ai cauzei țării noastre;
- crearea unui sistem instituțional puternic, competent, performant și eficient, alături de unul legislativ;
- o creștere economică durabilă, sporirea substanțială a investițiilor (cu precădere a celor străine directe), concomitent cu restructurarea, modernizarea și consolidarea producției și exporturilor, a sistemului bancar, financiar și fiscal, cu reducerea datoriei publice și a deficitului bugetar;
- însușirea de către reprezentanții puterii, ai executivului și conducerilor locale, a politicilor în diferite domenii și a programului guvernamental cu obiectivele sale strategice în vederea promovării intereselor țării în deplină cunoștință de cauză, cu inteligență, inițiativă și eficiență.

Parteneriatul de aderare *impune* statelor candidate – deci și României – condițiile aderării, condiții conforme cu obiectivele și particularitățile politicii comunitare europene. Este regula jocului integrării, fără de care s-ar submina însăși stabilitatea pieței interne, *acquis*-ul comunitar. De aceea, nu trebuie să surprindă nici impunerea, în unele situații speciale, a unor condiții particulare, exceptând, evident, condițiile exagerate sau net discriminatorii.

Uniunea Europeană înțelege să se protejeze, să-și apere interesele prin măsuri tranzitorii, individuale sau colective față de toate statele candidate, cum ar fi, de exemplu, migrația forței de muncă, transferurile de fonduri către statele candidate etc.

În același timp, țările candidate pot beneficia – datorită, de asemenea, anumitor particularități sau situații speciale, pasagere – de perioade tranzitorii și măsuri derogatorii, în considerarea atenuării șocurilor și a undelor care țin de efectele negative ale aderării.

Gradul de pregătire, atitudinea directă, francă, destinsă și demnă țin de bagajul necesar pentru atragerea simpatiei, credibilității și bunăvoinței, pentru deschidere, constituind în același timp un veritabil lobby pentru România.

Concomitent cu eforturile proprii, România are nevoie, ca o condiție *sine qua non*, de susținerea externă și de programe de asistență.

Complementaritatea efort propriu-asistență apare astfel ca o cerință obligatorie. Altminteri, se vor înregistra noi dezamăgiri și frustrări, renunțare și indiferență întrucât viața nu stă în loc.

Înțelegând nevoia de rigoare ca și necesitatea exercitării controlului de către organismele internaționale prin intermediul cărora Comunitatea Europeană sprijină țara noastră, considerăm că se impune o colaborare mult mai strânsă în luarea deciziilor între aceste organisme și factorii de putere pe baza realității mediului românesc.

FMI și BM au apărut în împrejurări generale istorice, politice, economice și sociale altele decât cele pe care le trăiește în prezent epoca fiind, de aceea, departe de ceea ce a fost Planul Marshall pentru Europa de Vest după al doilea război mondial. Ele nu au răspuns, nici nu pot răspunde, statutar virtuților proceselor de regionalizare și globalizare.

În context, ni se pare simptomatică constatarea unui savant ca J.K. Galbraith, care afirmă că "FMI-ul a văzut aproape întotdeauna în funcțiile ce privesc bunăstarea statului nu ceva ce trebuie protejat ci, din contră, ceva ce trebuie sacrificat pentru o stabilitate monetară"¹⁶.

În ce privește țara noastră, FMI și BM nu au reușit să se cupleze la economia reală, la situația concretă, particulară, mult deosebită de cea a țărilor vecine aparținând aceluiași lagăr fost comunist.

Astfel, "recomandările" Fondului Monetar Internațional nu au avut întotdeauna la bază o pregătire suficientă a condițiilor necesare, inducând implicații în etapizarea și controlul liberalizării pieței și investițiilor, în reducerea substanțială a protecției sociale și a cheltuielilor publice în domenii strategice (învățământ, sănătate, cultură, cercetare științifică), uneori în decapitalizarea întreprinderilor și devalorizarea monedei naționale, în creșterea deficitului balanțelor comerciale și de plăți externe.

Este suficient să se apeleze la Memorandumul convenit cu Banca Mondială, lucrare de importanță majoră pentru destinul României, pentru a constata starea economică deosebit de gravă, pe de o parte și, surprinzător, ușurința cu care Guvernul și-a dat acordul, ca și neimplicarea Parlamentului, organul reprezentativ suprem și unica autoritate legiuitoare a țării, la o decizie de o asemenea importanță, pe de altă parte. Apar, astfel, angajamente greu de înțeles, precum: lichidări și privatizări de întreprinderi, "acceptabile pentru Banca Mondială" (punctul 32); suspendarea facilităților fiscale pentru investitori – facilități stabilite deja de Parlamentul țării în vederea îmbunătățirii mediului pentru investiții (punctul 13); interzicerea "impunerii sau intensificării restricțiilor la import din rațiuni de

¹⁶ J.K. Galbraith, *Societatea perfectă*, Editura Eurosong & Book, 1997, p. 108.

balanță de plăți sau fiscale”, precum și eliminarea suprataxei la import (punctul 29); refinanțarea datoriei publice interne cu sumele obținute din privatizare (punctul 12); lichidarea și fărâmițarea marilor combine care întrețin și dezvoltă relații de complementaritate cu întreprinderile mici și mijlocii, în timp ce în țările dezvoltate apar noi concerne și carteluri, companii transnaționale care, alături de Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială, iau deciziile majore¹⁷.

Este tot atât de adevărat că, determinate de constrângeri financiare, guvernele care s-au succedat la conducerea țării au recurs la măsuri pompieristice și la sprijinul instituțiilor financiare internaționale, lipsind perspectiva acțiunilor mari ale procesului de tranziție transpusă într-un plan (program), într-o concepție planificatoare.

În general, luarea unor măsuri structurale, elaborarea de programe și strategii, privatizarea, evaluarea rezultatelor și efectelor ei presupun o strânsă colaborare între specialiștii români, buni cunoscători ai realităților, necesităților și posibilităților locale, și reprezentanții organizațiilor internaționale.

Clasa noastră politică, puterea vor reuși să desprindă interesul național din noianul problemelor, să-l proiecteze și, mai ales, să-l pună în operă? Este necesară, deci, o administrație performantă, cu negociatori de elită și diplomați buni cunoscători ai *aquis*-ului comunitar, capabili să surprindă “temperatura” înconjurătoare, să sprijine eficient Guvernul.

¹⁷ A se vedea O.G. nr.76 pentru aprobarea Aranjamentului stand-by dintre Guvernul României și Fondul Monetar Internațional și a Memorandumului Guvernului României privind politicile economice, convenit cu Fondul Monetar Internațional, publicată în Monitorul Oficial nr. 422 din 31 august 1999.

6. SOCIETATEA CIVILĂ ÎN FAȚA GLOBALIZĂRII

Dar, dincolo de spațiile naționale care au consacrat societatea civilă, care este atitudinea acesteia în fața regionalizării și, mai ales, a globalizării?

Dacă în prezent intervenția organizațiilor neguvernamentale, a societății civile în general, reprezintă în interiorul fiecărei țări o prezență în general instituționalizată, activă și dinamică, participantă la procesul de pregătire a deciziilor, în plan internațional, organizațiile neguvernamentale - instituționalizate internațional - sunt prezente în afara cadrului instituționalizat al organismelor internaționale, statale și nestatale, statutul lor, cu puține excepții, fiind de "invitat", mai mult decorativ, întrucât nu participă la pregătirea și nici la luarea deciziilor. Este motivul pentru care neputându-se manifesta ca parteneri instituționali *din interiorul organismelor internaționale statale și nestatale*, neparticipând, prin urmare, la procesul de decizie, nici măcar în calitate de consultanți, vocea lor se face auzită în stradă, îmbrăcând uneori forme violente.

Exemple elocvente le constituie Forumul Social de la Porto Alegre – Brazilia, care s-a desfășurat concomitent cu Forumul Economic Mondial – WEF de la Davos, și ca replică la acesta, din 25-30 ianuarie 2001.

Dacă la Davos au fost prezenți 30 de șefi de stat și guverne și câteva sute de miniștri și oameni de afaceri din întreaga lume, la Porto-Alegre au participat circa 12 mii de persoane (dintre care 2 mii de ziașiști). Amploarea celor două manifestări vizând aceleași obiective (economice și sociale), cu specială privire la implicațiile globalizării și a opoziției protestatoare împotriva acesteia, *impune, în interesul progresului și al solidarității umane, așezarea la aceeași masă a reprezentanților organismelor internaționale și, deopotrivă, a reprezentanților organizațiilor neguvernamentale, ai societății civile.*

Forumul Social Mondial (FSM), desfășurat aproape simetric cu Forumul Economic Mondial de la Davos, și-a propus să abordeze dintr-un unghi total opus același fenomen - globalizarea - ca tendință fundamentală a secolului XXI. Acest forum s-a transformat într-o diatribă acerbă împotriva "hegemoniei neoliberale". Davos-ul reprezintă "concentrarea bogăției, globalizarea sărăciei și distrugerea planetei", s-a spus la Porto Alegre, Brazilia, locul de desfășurare al FSM. Forumul Social și-a propus, printre altele, construirea unei mari alianțe pentru o nouă societate, în vederea contracarării anomaliilor de necontestat, consecințe ale globalizării; în plus, s-a cerut întocmirea unui "Plan Marshall Nord-Sud", care să permită țărilor sărace din Sud să trateze cu țările bogate din Nord.

Deși noile tehnologii au redus sensibil cheltuielile legate de transport sau de comunicații, din punct de vedere politic nu s-au realizat progrese semnificative în ceea ce privește diminuarea importanței granițelor naționale. "Încercați să vă imaginați cam ce ar putea reprezenta globalizarea pentru jumătatea din omenire care nu a avut niciodată vreo convorbire telefonică" (Kofi Annan, Davos). Evenimentele petrecute pe parcursul secolului trecut indică faptul că globalizarea nu

este încă un proces ireversibil. Nu trebuie însă trecute cu vederea marile facilități însușite în acest timp, cum ar fi: telefonia intercontinentală, sateliții de telecomunicații, telefonia mobilă și, nu în ultimul rând, Internetul.

Pe scurt, convergența dintre schimbările tehnologice și cele din viața politică au generat tendința de globalizare. Guvernele au ales integrarea, deoarece aceasta este o cale de creștere economică. Însă, oricât de dificil ar fi, nici un stat nu poate afirma că integrarea economică mondială este imposibil de stopat. În concluzie, globalizarea este o oportunitate, nu o amenințare. "Davos reprezintă simbolul globalizării", a spus premierul Adrian Năstase.

Forumul de la Davos, eveniment anual ce atrage personalități dintre cele mai marcante din rândul oamenilor de afaceri și al politicienilor, devine în același timp, an de an, ținta manifestărilor antiglobalizare. Protestanții au fost ținuți departe anul acesta de miezul dezbaterilor de la Davos prin deosebite măsuri de securitate, dar frustrarea acestora s-a manifestat și prin atacuri cibernetice.

Hackerii au atacat sistemul informatic al Forumului Economic Mondial de la Davos - WEF. Dacă în trecut atacurile acestora aveau drept țintă predilectă siturile unor instituții guvernamentale sau ale unor companii importante, de această dată atacurile lor au vizat câteva din personalitățile care au avut un cuvânt greu de spus în evoluția economică și politică a lumii.

Pe adresa săptămânalului elvețian *Sonntags Zeitung* a sosit o dischetă ce conținea 161 MB de date confidențiale copiate de pe serverul web al WEF. Discheta includea numele a 27.000 de persoane, alături de numerele de telefon mobil, adresele de e-mail ale tuturor celor 3.200 de participanți la forum, 1.400 de numere de cărți de credit, parolele siturilor web ale participanților, numere de pașaport și numeroase adrese cu caracter personal, agende de întâlniri etc. Printre persoanele afectate direct de aceste atacuri se numără personalități precum Bill Clinton, Madeleine Albright, Kofi Annan, Yasser Arafat ș.a. Nu au scăpat nici liderii din sectoarele economic și financiar prezenți la Davos: Bill Gates – boss-ul Microsoft, președintele grupului Fiat – Gianni Agnelli, directorul Deutsche Bank – Josef Ackermann, președintele Yahoo – Timm Koogler.

Charles McLean, directorul de comunicații al WEF, atrăgea atenția că "dacă există o fisură la Pentagon, la Departamentul de Stat, atunci este foarte posibil să existe o fisură și la Forumul Economic Mondial". Există de asemenea speculații că hackerii ar putea avea legătură cu protestatarii antiglobalizare, dar McLean a refuzat să comenteze acest lucru.

Un alt exemplu recent l-a constituit Summit-ul celor mai industrializate țări – G8 – de la Genova, din iulie 2001, care, din nefericire, s-a soldat cu victime. Desfășurat în regim de fortăreață, se poate pune întrebarea: în ce măsură reprezentanții acestor țări – care au un rol major în prefigurarea viitoarei societăți globale – sunt percepuți de societatea civilă globală pe cale de a se crea ca parteneri de dialog.

Oricum, problemele mari, grave care frământă omenirea nu pot fi rezolvate prin evitarea lor și nici prin măsuri violente.

Prezența în aceste forumuri internaționale a celor care contestă globalizarea, în vederea luării la cunoștință a punctelor lor de vedere și a discutării

împreună a diferitelor măsuri ce urmează a fi promovate pe plan regional sau global, devine cu atât mai necesară cu cât dramatismul unor segmente societale semnificative impun măsuri urgente de protecție socială (locuri de muncă, circulația liberă a persoanelor, asigurarea unui trai decent etc.), de sprijinire a unor țări sau zone slab dezvoltate.

Globalizarea, ca și dezvoltarea economică, fără dimensiunea socială, lipsită deci de o asemenea vocație, nu are nici o perspectivă. Pentru Europa, răspunsul la manifestările antiglobalizare îl constituie lărgirea Uniunii Europene. De aici, rezultă necesitatea dialogului între state pe problematica globalizării, precum și necesitatea existenței și activizării organizațiilor neguvernamentale internaționalizate (regionalizate) și a reconsiderării organismelor internaționale (instituții europene).

CIVICUS - Alianța Mondială pentru Participarea Cetățenilor, cea mai mare alianță mondială a organizațiilor neguvernamentale ce acționează în spațiul civic, reprezintă o replică pe măsură la globalizarea problematicii cu care se confruntă astăzi pretutindeni societatea civilă. Conștientizarea necesității unui demers comun a dus la coagularea celui mai mare parteneriat la scară mondială. Cu ocazia celei de-a doua Adunări Mondiale CIVICUS, ținută la Budapesta, în septembrie 1997, reprezentanții a sute de organizații extrem de diverse de pe toate continentele globului s-au reunit pentru a dezbate asupra rolului societății civile, asupra problemelor cu care aceasta se confruntă la ora actuală și asupra necesității parteneriatului cu sectorul public și cel privat.

Prezența constantă a societății civile în peisajul politic și instituțional, intern și internațional, impune instituționalizarea participării acesteia din interiorul organismelor internaționale, statale și nestatale¹⁸, ca și a forumurilor internaționale care au ca obiect dezbaterăa unor probleme ca: drepturile omului, piața muncii, circulația capitalurilor, persoanelor și mărfurilor, protejarea mediului înconjurător, povara datoriilor externe, lupta împotriva subdezvoltării, procesul de globalizare, cu toate consecințele pozitive și negative, zonale și internaționale etc. pe care acesta le presupune.

Explicația vine din faptul că, *în condițiile date, societățile civile naționale își pierd mult din capacitatea de a acționa local, la nivelul statelor cărora le aparțin,*

¹⁸ *În paralel cu organizațiile oficiale (NATO, OCDE - n.n.), marile corporații financiare și industriale au creat organizații civile, ca, de exemplu, grupul neoficial "Bilborg", întrunit, pentru prima dată în 1954, printre participanți numărându-se șefi de state, alți oameni politici, industriași, bancheri, intelectuali și sindicalști.*

Scopul acestei grupări, ce include lideri nord-americani și europeni, era de a reduce tendințele conflictuale (a se vedea, în acest sens, David C. Kerten, Corporațiile conduc lumea, p. 159, citat de Nicolae M. Nicolae, în: O lume așa cum am cunoscut-o. Amintirile unui fost ambasador al României, București, Editura Pro Domo, 2000, p. 94-96).

De observat că aceste încercări de creare a unor asemenea organizații civile internaționale erau opera marilor corporații financiare și industriale, în care problemele se soluționau pro domo, departe de interesele societății civile. Prezența societății civile nu îmbrăca forme instituționalizate, ea nu apărea ca partener egal, neavând o participare activă la pregătirea și luarea deciziei.

ele trezindu-se în fața unor organisme suprastatale care au preluat o parte din atribuțiile suveranității statelor în spațiul regional dat și care, ca urmare, decid pe deasupra guvernelor, în conformitate cu principiul potrivit căruia normele comunitare au prioritate în fața celor interne ale statelor aderente.

Dialogul societății civile cu puterea publică excede deci, guvernele naționale, datorită transferului de competență în beneficiul organismelor comunitare, a prevalenței dreptului comunitar și a ordinii juridice comunitare față de sistemele naționale de drept și de normele naționale. În felul acesta organizațiile neguvernamentale tind să se internaționalizeze și ele, să se instituționalizeze la scară regională și globală, să poată țină sub observație și presiune atât propriile guverne naționale, cât și instituțiile și organizațiile internaționale suprastatale, deopotrivă cu societățile transnaționale, pentru evitarea și stoparea măsurilor excesive, monopoliste, abuzive, sau discriminatorii de orice fel, militând pentru transparență, deschidere și dialog, pentru participare și cooperare, pentru solidaritate și manifestare deplină, în condiții egale, a vocației universalității tuturor.

În aceste condiții, societatea civilă sesizând efectele dureroase inevitabile ale regionalizării și globalizării, ritmul alert și riscurile acestora (costuri sociale mari, șomaj accentuat, greutăți de reconversie profesională rapidă și multiplă, protecție socială redusă, modificări substanțiale în modul și coșul de consum etc.) solicită și tinde să devină parte la elaborarea unor măsuri care afectează mase imense de oameni, cu nevoi și interese dintre cele mai diverse.

De aici, nevoia de imaginare a unor organisme proprii, instituționalizate la nivel regional și global, după caz, pe diferite domenii de activitate – mult dincolo de domeniile tradiționale –, capabile să constituie interfața provocărilor regionalizării și globalizării, a organismelor suprastatale internaționalizate. De aici, nevoia de a promova mijloace de atenuare și de stopare a consecințelor negative ale celor două procese, prin conceperea unor forme de parteneriat din ce în ce mai adecvate.

Cultivarea solidarității și a ideii de comunitate – spre exemplu, dacă ar fi să ne referim la noile democrații în cadrul Comunității Europene – pune probleme noi, deosebite, pentru diferite segmente ale societății civile, cu atât mai mult cu cât există riscul apariției unor crize, chiar a unor conflicte, între civilizații și culturi, datorită atât ritmului alert de dezvoltare cât și tehnologiilor perfecționate.

Asigurarea unității de acțiune, rapidă și eficientă, a societății civile – în cazul nostru la nivelul Uniunii Europene – implică, însă, realizarea deopotrivă la nivelul fiecărui cetățean a sentimentului de european, în sensul apartenenței la o entitate europeană comună, ca rezultat al cunoașterii, însușirii și, mai ales, al aplicării acelorași valori. Fiecare cetățean ca și fiecare stat european, mai ales statele mici și cele slab dezvoltate, trebuie să aibă sentimentul echității, egalității și reprezentativității, al dreptății și legalității, al manifestării libere a drepturilor și obligațiilor, al apartenenței la aceeași comunitate.

La promovarea structurilor asociative statale, sub forma organismelor suprastatale, regionale și internaționale, ca și la formarea cartelurilor, marilor

monopoluri, a oligopolurilor internaționale (economice, financiare, bancare, etc.) – care ies de sub constrângerile și controlul propriilor guverne și care determină politica și îngustează suveranitatea acestora în mare măsură –, societatea civilă a reacționat, în replică, prin crearea de organizații neguvernamentale, regionale sau globale, ca forme asociative supranaționale, de solidaritate, de susținere și apărare a intereselor specifice.

Replica societății civile a fost însă întârziată și timidă, întotdeauna “post act”, departe de anvergura organismelor suprastatale și de forța monopolurilor, de capacitatea organizatorică, instituțională și juridică a acestora, departe deci de a constitui un partener egal. Întârzierea se explică, în bună măsură, și prin lipsa de preocupare a oamenilor politici, aplecați cu precădere asupra nevoii de a găsi cele mai corespunzătoare forme de cooperare regională și globală, care să dea expresie intereselor economice, politice și militare.

Totuși, în ultimul timp, se conturează o prezență din ce în ce mai activă a unor forme asociative neguvernamentale internaționale prin intermediul cărora societatea civilă valorizează nu numai cadrul democratic ci și, mai ales, potențialul economic, politic și social, înregistrându-se o adevărată dinamică asociativă la scară regională și globală. Aceste forme asociative luptă pentru contracararea exceselor chiar din interiorul organizațiilor guvernamentale internaționale sau a corporațiilor transnaționale, pentru potențarea membrilor acestora din urmă să stopeze, să amendeze și să denunțe acțiunile de natură să aducă atingere diferitelor grupuri de interese, societății civile regionalizate și globalizate.

Dintre reprezentantele societății civile, sindicatele au fost cele mai prompte în găsirea modalităților instituționalizate de organizare și funcționare internațională și, mai ales, de stabilire a unor măsuri de protecție a salariaților, impunându-se chiar în organisme internaționale sub diferite forme de parteneriat, până la participarea la procesul de decizie.

Exemplificăm, în acest context, cele două confederații reprezentative la nivel european: Confederația Europeană a Sindicatelor și Confederația Internațională a Sindicatelor Libere, precum și confederația cea mai reprezentativă la nivel internațional – Confederația Mondială a Muncii.

Confederația Europeană a Sindicatelor (CES), înființată în anul 1973 la inițiativa a 17 confederații naționale din Europa, este o organizație unitară, cu o structură pluralistă, recunoscută de către Uniunea Europeană și Consiliul Europei ca fiind unica structură reprezentativă intersectorială la nivel european.

În structura sa actuală, Confederația Europeană a Sindicatelor include un număr de 63 de confederații sindicale, din 28 de țări europene, inclusiv Confederația Sindicatelor Democratice din România și 14 federații industriale europene. Dintre cele mai reprezentative federații industriale europene, nominalizăm: Federația Europeană a Metalurgiștilor, Federația Europeană a Textiliștilor, Federația Europeană a Lucrătorilor din Serviciile Publice, Federația Europeană a Muncitorilor din Construcții și Exploatarea Lemnului cu un total de 58

de milioane de membri. În plus, există un număr de 7 confederații naționale și o federație industrială cu statut de observator.

În cadrul Confederației Europene a Sindicatelor funcționează și alte structuri sindicale cum sunt: Consiliul Personalului (Eudocadres) – în domeniul profesional și managerial, precum și Federația Europeană a Pensionarilor și Persoanelor Vârștnice (FERPA).

Confederația Europeană a Sindicatelor coordonează, de asemenea, activitatea a 36 de consilii sindicale interregionale (ITUC-s), care organizează cooperarea sindicală transfrontalieră.

Integrarea europeană, promovarea păcii, dezvoltării și justiției, dialogul social intersectorial, precum și dialogul social sectorial, constituie principalele obiective ale Confederației Europene a Sindicatelor.

În scopul compatibilizării dispozițiilor legale în vigoare la nivel național cu *acquis*-ul comunitar, cu accent pe prevederile legale din sfera relațiilor de muncă și a dialogului social, au fost constituite, în toate țările Europei Centrale și de Est în care Confederația Europeană a Sindicatelor are afiliații, o serie de organisme sindicale specializate pe problematica integrării europene¹⁹.

Confederația Europeană a Sindicatelor își propune să influențeze deciziile adoptate în cadrul Uniunii Europene, atât prin reprezentarea sa directă în cadrul Comisiei Europene a Parlamentului European și a Consiliului de Miniștri, cât și prin participarea sa efectivă în cadrul a numeroase organisme cu caracter consultativ.

În ceea ce privește dialogul social, Confederația Europeană a Sindicatelor întreprinde eforturi substanțiale pentru a stabili relații cu patronatele industriale la nivel european, prin inițierea și dezvoltarea unui dialog social intersectorial cât mai extins.

De altfel, acest dialog social intersectorial a fost instituționalizat la nivel european prin Tratatul asupra Uniunii Europene, cunoscut sub numele de Tratatul de la Maastricht, (din 7 februarie 1992), care a devenit parte integrantă a Tratatului de la Amsterdam (1997), precum și prin două acorduri – cadru semnate de Confederația Europeană a Sindicatelor (ca reprezentant sindical) și de Uniunea Confederațiilor Industriale și Patronale din Europa (ca reprezentant patronal), la care se adaugă Carta socială europeană (intrată în vigoare în 1965).

De asemenea, au fost semnate acorduri sectoriale de către federațiile industriale europene.

Confederația Mondială a Muncii este cea mai reprezentativă organizație internațională specializată în problematica muncii, consacându-și întreaga sa

¹⁹ În România, de exemplu, a fost înființată Uniunea Națională Sindicală de Integrare Europeană, având ca membrii toate cele patru confederații sindicale reprezentative.

activitate promovării, reprezentării și protejării intereselor materiale, morale și spirituale, ale persoanelor ce muncesc.

Declarația de principiu ce stă la baza constituirii acestei organizații internaționale constituie un pro domo pentru respectarea drepturilor omului, în general, și a persoanelor ce muncesc, în special, pentru asigurarea unor condiții de muncă civilizate, pentru libertate sindicală și rolul deosebit al sindicalismului în societatea contemporană, pentru implicarea rațională a statului în domeniul economic și responsabilizarea sectorului public în rezolvarea problemelor din sfera pieței muncii, pentru socializare, democrație, solidaritate, justiție, pace, participare egală la resursele mondiale și progres universal.

În ce privește asociațiile neguvernamentale cu profil economic, prezente în majoritatea țărilor europene, acestea s-au constituit în organisme internaționalizate care au ca scop formarea, informarea, cooperarea, integrarea și apărarea drepturilor specifice în fața puterilor cărora le aparțin, dar și în fața organismelor internaționale și a monopolurilor suprastatale, a puterii regionalizate și, în anumite domenii, globalizate.

Au luat naștere, astfel, cu titlul de exemplu, Uniunea Confederațiilor Industriale și Patronale din Europa, Asociația Mondială a Întreprinderilor Mici și Mijlocii, Forumul Francofon al Afacerilor, Organizația Internațională Interprofesională de Produse Agroalimentare pe Probus, Consiliul de Cooperare Economică a Mării Negre, Asociația Europeană a Societăților de Informații, Camera Internațională de Comerț din Paris, Eurochambres, Asociația Camerelor de Comerț și Industrie din Țările Balcanice, Agențiile de Dezvoltare Regională etc. Aceste asociații – organisme neguvernamentale, nonprofit – constituie structuri cu caracter internațional care elaborează, de comun acord, cu asociațiile naționale care le compun, strategii, programe și mijloace de acțiune regionale, interregionale sau transnaționale.

Au apărut până și fundații internaționale, regionale sau subregionale ca: Fundația Internațională pentru Management (FIMAN), Euro-Carpathian Foundation, Regional Environmental Center, Romanian – Swiss Foundation for Entrepreneurship, One World Internațional Foundation etc. De asemenea, diverse forumuri, cum ar fi Forumul Economic Mondial, Forumul Social Mondial etc. sau altele gen: Greenpeace, Amnesty International, CIVICUS - Alianța Mondială pentru Participarea Cetățenilor – etc.

În prezent, ca o confirmare a faptului că însăși Comunitatea Europeană este într-un proces de tranziție, se fac eforturi mari de reformare structurală instituțională ca și a mecanismelor comunitare, în vederea pregătirii condițiilor pentru lărgirea Uniunii Europene și a legitimării democratice a statelor componente în procesul conducerii și a luării deciziilor la nivel comunitar, exemple constituind ultimele reuniuni la nivel înalt care au avut loc la Nisa în decembrie 2000, la Davos, în ianuarie 2001, și la Genova, în iulie 2001.

În context, o sarcină importantă revine societății civile care, alături de factorii puterii, este chemată să-și aducă contribuția la configurarea unor soluții de

reformare a instituțiilor comunitare prin care să se asigure participarea tuturor statelor la procesul de decizie, indiferent de particularitățile lor dimensionale, economice, sociale, demografice, potrivit unor criterii acceptate de toate statele implicate precum și participarea, din interior, cu drept de decizie, a reprezentanților societății civile. Această acțiune, ca și cunoașterea de către toți cetățenii a ceea ce înseamnă Comunitatea Europeană cu cerințele, costurile și caracteristicile ei, bune și mai puțin bune, se cer a fi intens mediatizate, pentru a fi bine cunoscute la nivelul întregii populații în vederea însușirii și implicării active în viața Comunității Europene, astfel încât fiecare cetățean să fie conștient și responsabil de propria sa condiție.

Adoptarea unui nou mecanism și a unui nou mod de funcționare a instituțiilor europene, determinată de lărgirea Uniunii Europene (la 27 de state membre), impune, așadar, în mod necesar, implicarea societății civile, căreia nu-i poate fi indiferent dacă participă sau nu și în ce calitate la lucrările Parlamentului European, modul cum se vor redistribui voturile, cum se va reforma procedura de votare în cadrul Consiliului de Miniștri etc.

Consiliul European de la Nisa, din decembrie 2000, a deschis o nouă etapă a procesului de integrare europeană, demonstrând disponibilitatea Uniunii Europene de a crea efectiv condițiile necesare primirii de noi membri. Pentru România, acordul realizat la Nisa, care introduce ca prioritate majoră a UE extinderea către Europa Centrală și de Est, constituie un semnal politic foarte important. Astfel, instituțiile Uniunii Europene s-au angajat ca, până la intrarea în vigoare a noului Tratat al Uniunii Europene, să accelereze ritmul negocierilor, în condițiile definirii aranjamentelor interne care să permită extinderea, venind astfel în întâmpinarea solicitărilor țărilor candidate.

Asumându-și consecințele prevederilor Protocolului A și ale Declarației 20 privind extinderea Uniunii Europene ale Tratatului de la Nisa (care fixează poziția comună a statelor membre pentru negocierile de aderare, în ceea ce privește reprezentarea noilor membri în instituțiile Uniunii), Guvernul României s-a angajat să respecte cu strictețe calendarul de negociere, atât în ceea ce privește deschiderea de noi capitole, cât și furnizarea rapidă a informațiilor suplimentare și a clarificărilor solicitate în cadrul Conferinței pentru aderare²⁰.

Cadrul instituțional pentru desfășurarea procesului de negociere a fost asigurat prin Hotărârea Guvernului României nr. 273/22.02.2001 privind coordonarea, pregătirea și organizarea negocierilor pentru aderarea României la Uniunea Europeană.

Conform calendarului de pregătire a negocierilor de aderare, la sfârșitul anului 2001, România va avea 24 capitole prezentate Consiliului Uniunii Europene, iar până la sfârșitul anului 2002, va finaliza pregătirea și depunerea oficială a documentelor de poziție pentru toate capitolele de negociere.

Succesul acestui proces depinde, în esență, de țările asociate. Totuși, strategia adoptată la Essen asigură un sprijin suplimentar din partea Uniunii, printr-o

²⁰ A se vedea Programul Național de Aderare La Uniunea Europeană, volumul I și II, București, Iunie 2001.

relație mai strânsă cu instituțiile, prin adaptarea priorităților PHARE la cerințele în schimbare și printr-un mai mare efort de pregătire a țărilor asociate pentru viitoarea lor integrare în piața internă.

Pentru a ajuta țările asociate din Europa Centrală și de Est să-și pregătească aderarea la Uniunea Europeană, Consiliul European de la Essen din decembrie 1994 a adoptat o strategie ambițioasă pentru preaderare. Consiliul a definit pregătirea statelor asociate pentru integrarea în piața internă ca fiind "elementul esențial al strategiei care trebuie să permită reducerea diferențelor" și a invitat Comisia să redacteze o Carte Albă. Pentru Uniune, importanța acestui proces decurge din necesitatea de a face astfel încât piața internă să poată continua să funcționeze într-un mod convenabil după lărgirea sa, în beneficiul tuturor statelor membre.

Cartea Albă nu este decât un element al strategiei de preaderare stabilite la Consiliul European de la Essen, strategie care se bazează pe două instrumente principale: Acordurile Europene și relațiile structurate între țările asociate și instituțiile Uniunii Europene.

Implicarea societății civile în însăși procesul de lărgire al Uniunii Europene constituie, prin natura și, mai ales, prin aportul său, un factor decisiv în eradicarea sărăciei și a inegalităților, a promovării păcii și stabilității, a dezvoltării durabile în spațiul (deocamdată) european, sub aspect economic, social, politic, al valorilor democratice și chiar al arhitecturii structurale a organismelor internaționale.

Constituirea Uniunii Europene are deja o tradiție, începând cu Piața Comună și continuând cu procesul de lărgire a Uniunii. Cele două momente diferă fundamental, întrucât atât premisele, cât și scopurile, criteriile și condițiile de aderare sunt altele, după cum și epocile – mișcarea, în general – sunt diferite.

ONG-urile din Uniunea Europeană – cu specială privire la cele care se ocupă de procesul de lărgire a Uniunii – percep acest proces ca reprezentând o acțiune benefică, dar cu reale pericole politice și, mai ales, economice, legate de exploatarea și distribuirea resurselor și de cooperarea economică, ca și juridice, legate nu atât de armonizarea legislației cât de punerea ei în operă, de crearea și funcționarea structurilor administrative și judiciare.

De aceea, cu prilejul dialogului, ele au prezentat, prin consens, un proiect, de fapt, o strategie, conținând măsuri pregătitoare pentru procesul de lărgire a Uniunii Europene, de intensificare a cooperării și schimburilor de experiență și de informații, de creare a unui parteneriat activ cu țările candidate.

Un rol special în acest proces, bazat pe dezvoltare durabilă, justiție, egalitate, democrație și libertate, revine deci societății civile, ONG-urilor, care sunt chemate să influențeze, pe plan național, propriile guverne în procesul dezvoltării durabile, pentru eradicarea sărăciei, promovarea valorilor democratice, ca și sensibilizarea opiniei publice cu privire la procesul de aderare la Uniune.

De aici, necesitatea instituirii schimburilor sistematice de informații, experiențe și inițiative, organizarea de conferințe, seminarii, congrese etc. între ONG-urile naționale, în vederea intensificării cooperării, a cunoașterii problematice și proiectelor reciproce, a organizării acțiunilor comune și a găsirii celor mai

potrivite măsuri de instituționalizare internațională, pe fondul solidarității globale.

Cât privește societatea civilă românească, cu toate că și-a demonstrat în general maturitatea, este încă departe de a fi recunoscută atât în drept cât, mai ales, în fapt, ca partener valabil, cu drepturi egale la procesul de decizie. Fragilitatea unor segmente – și nu puține – ale societății civile provine, în principal, pe plan național, din lipsa fondurilor, la care se adaugă, în anumite zone, o preocupare redusă pentru alte activități decât cele tradiționale, cât și de o lipsă de lideri reprezentativi capabili să promoveze mesaje și activități transnaționale și să protejeze, în același timp, interesele legitime ale celor pe care îi reprezintă, laolaltă cu interesul național.

În condițiile actuale ale țării noastre, marcată de dificultăți social-economice și de disfuncționalități, nevoia de reconciliere și solidaritate națională, de identificare și cultivare a interesului național, perceput în substanța lui, de coeziune și dinamizare acțională, apare ca o cerință imperioasă pentru prezentul și viitorul țării. Această cerință impune mobilizarea energiilor latente, private și publice, ca și dezvoltarea unui nou simț al moralității publice și al virtuții civice, ca unele din principalele soluții pentru depășirea impasului în care se află societatea românească contemporană.

În concluzie, mersul istoriei pe care o trăim nu mai îngăduie dezbateri pe teme vitale regionale sau globale fără participarea activă a organizațiilor neguvernamentale internaționale. Au dovedit-o manifestările antiglobalizare printre care cele prilejuite de Organizația Mondială a Comerțului (OMC) în Conferința de la Seattle din decembrie 1999, Forumul de la Davos, din ianuarie 2001, precum și întâlnirea G8 de la Genova, din iulie 2001, ca să ne oprim numai la aceste trei exemple.

Cu atât mai mult în condițiile proceselor de regionalizare și globalizare, prezența societății civile – ca factor participativ la decizie, în toate domeniile vieții politice, economice și sociale, de supraveghere și monitorizare, de control și de presiune asupra organismelor suprastatale, indiferent că este vorba de forme asociative internaționale statale sau de mari monopoli, carteluri etc. – a devenit o necesitate imperativă. Contextul actual al mișcării generale impune, de asemenea, ca organismele suprastatale – guvernamentale și neguvernamentale – să-și reconsidere mesajul astfel încât prezența societății civile în însăși compunerea acestora să devină o constantă de care să se țină seama în procesul luării deciziilor. Și aceasta întrucât lumea de mâine, interconexată la nivel global, mișcarea, în general, nu vor mai putea acționa decât în condițiile în care societatea civilă le acceptă, le amendează sau le respinge.

Este evident că, paralel cu scăderea rolului statelor, mișcarea socială nu mai poate avea loc decât pe fondul unei cooperări depline între puterea internaționalizată și societatea civilă prin instituțiile sale specifice internaționale, ca o formă de manifestare a democrației internaționale, situație care, fără îndoială, va conduce la reconsiderarea dreptului și a relațiilor internaționale.

Iunie 2001

CENTRUL DE INFORMARE ȘI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
Redactor-șef: Valeriu IOAN-FRANC

Redactori: Aida SARCHIZIAN, Adelina BIGICĂ
Secretariat științific: Dan OLTEANU, Alexandra PURCĂREA
Machetare, tehnoredactare și concepție grafică: Nicolae LOGIN, Mihaela PINTICĂ
